

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

**Haridus- ja teadusminister Mailis Repsi representatsiooni
muutumine ajalehe Postimees näitel –
*minister-praktikandist reisikorraldajaks***

Bakalaureusetöö (4 AP)

Autor: Nelli Pello
Juhendaja: Maarja Lõhmus (PhD)

Tartu
2007

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
I TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	
1.1. Representatsiooni mõiste (Hall).....	7
1.1.2. Representatsiooni protsess (Chandler).....	8
1.2. Müüdi mõiste (Barthes).....	9
1.3. Diskursuse mõiste (Hall, Foucault, Van Dijk).....	10
1.4. Ideoloogia mõiste (Van Dijk).....	11
1.4.1. Ideoloogia taastootmine läbi meedia (Van Dijk).....	11
1.5. Kõneaine kujundamine (McQuail).....	13
1.6. Identiteedi mõiste (McQuail).....	13
1.7. Visuaalne sõnum (Barthes, van Dijk).....	13
II UURIMISTÖÖ METODOLOOGIA	15
2.1. Uurimisküsimused ja hüpoteesid.....	15
2.2. Uurimise materjal ehk valim.....	16
2.3. Meetod.....	16
III ANALÜÜSI TULEMUSED	18
I OSA: Kvantitatiivse kontentanalüüsi tulemused.....	18
3.1. Valimi peale.....	18
3.2. Kolme perioodi võrdlusena.....	20
II OSA: Kvalitatiivse diskursusanalüüsi tulemused.....	28
3.3. Teema ja kriitika.....	28
3.3.1. Mailis Reps kui haridus- ja teadusminister.....	28
3.3.1.2. Haridustemaatika ja minister Repsi tegevus.....	28
3.3.1.3. Repsi Marimaa-visit.....	37
3.3.1.4. Repsi keelekasutus.....	42
3.3.1.5. Repsi töö- ja pereelu.....	44
3.3.2. Mailis Reps kui persoon.....	47
3.3.3. Eesti hariduse areng.....	50
3.3.4. Eesti poliitika.....	51
3.3.5. Haridus- ja teadusministeerium.....	55

3.3.6. Sisuline kooliharidus.....	56
3.3.7. Õppekavad ja suunad.....	57
3.3.8. Muud.....	58
3.4. Seaduspärasused.....	60
3.5. Pealkirjad.....	60
3.6. Repsi maailmapilt.....	62
3.7. Dialoogilisus.....	66
3.8. Tiitlid ja sildid.....	67
3.9. Repsi representatsioon rollide, perioodide ja autorite kaupa.....	70
3.10. Ootused.....	72
3.11. Lugejakommentaariid.....	73
3.12. Illustratsioonid.....	75
3.12.1. Karikatuurid.....	76
3.12.2. Fotod.....	78
IV DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED.....	80
V KRIITIKA.....	104
VI KOKKUVÕTE.....	105
SUMMARY.....	108
VII KASUTATUD KIRJANDUS.....	111
LISAD	
Lisa 1. Kvantitatiivse analüüsi kodeerimisankeet	
Lisa 2. Kvalitatiivse analüüsi kodeerimisankeet	
Lisa 3. Kontentanalüüsi kodeerimistabel	
Lisa 4. Kontentanalüüsi tulemused kategooriate kaupa	
Lisa 5. Pealkirjad	
Lisa 6. Tiitlid, sildid ja omadussõnad	
Lisa 7. Illustratsioonid	
Lisa 8. Valim	
Lisa 9. Illustratsioonide näited	
Lisa 10. Intervjuu Mailis Repsiga	
Skeem 1. Repsi representatsioon rollide kaupa	
Skeem 1.1. Ajakirjanike representatsioon	
Skeem 1.2. Poliitikute representatsioon	

Skeem 1.3. Muude autorite representatsioon

Skeem 1.4. Institutsiooni representatsioon

SISSEJUHATUS

Käesoleva bakalaureusetöö teemaks on Eesti Vabariigi 36. ja 38. valitsuse haridus- ja teadusminister Mailis Repsi representatsiooni muutumine päevalehe Postimees näitel.

On oluline vaadata, kuidas meedias representeeritakse inimest, kellel on ühiskonnas väga tähtis institutsionaalne roll.

Repsi näitel uurin, kuidas suhtub meedia persooni, poliitikusse ja institutsiooni. Püüan välja selgitada, kas nende tasandite omadused vastavad meedia ootustele? Milline roll domineerib? Kas ajakirjanike, poliitikute, muude autorite ja väljaande kui institutsiooni hoiakud on erinevad? Mis tõstetakse esiplaanile? Kus ja miks esineb juhuslikkus, valikulikkus ja väljajättelisus? Otsides nendele küsimustele vastuseid, üritan tabada, mille indikaatoriks Reps on? Töö põhineb minu samateemalisel seminaritööl, mille kirjutasin 2005. aastal.

Töös võrdlen kolme perioodi, mis on piiritletud Mailis Repsi kahe ametiajaga. Nendeks on 28. jaanuar 2002–10. aprill 2003 ja 13. aprill 2005 –5. aprill 2007.

Repsi kaks ametiaega olen jaganud kolmeks perioodiks seetõttu, et seminaritöös vaatlesin vastavalt kirjutamise aastale perioode 2002–2003 ja 2005. Käesolevas töös on lisandunud artiklid, mis ilmusid alates 2006. aastast kuni 2007. aasta aprillini ehk Repsi ametist lahkumiseni. Seega põhineb bakalaureusetöö võrdlus kolmel perioodil – esiteks aastad 2002–2003, teiseks aasta 2005 ning kolmandaks aastad 2006–2007.

Peamine uurimisküsimus on – kuidas on Repsi representatsioon muutunud aastatel 2006–2007 võrreldes aastatega 2005 ja 2002–2003? Representatsiooni uurimiseks kasutan kombineeritud sisuanalüüsi meetodit ehk kvantitatiivset kontentanalüüsi ja kvalitatiivset diskursusanalüüsi.

Uurimisobjektiks valisin haridus- ja teadusminister Mailis Repsi esiteks seetõttu, et Reps on olnud minister kahel korral ning see annab võimaluse võrrelda, kuidas on temast meedias kirjutatud. Teiseks põhjuseks on Repsi visiit Marimaale ülemaailmsele fennougristika konverentsile 2005. aasta augustis. Too sündmus pälvis Eesti ajakirjanduses suurt tähelepanu ning oli avaliku arvamuse päevakorras.

Samuti on huvitav jälgida, kuidas representeeritakse Eesti maskuliinsel poliitikamaastikul naispoliitikut. *Naiste suhteliselt väike arv poliitikas tähendab, et iga nende avalik tegevus on*

uudisväärtnuslik. Nad on tõeline uudiskaup ning nende dekoratiivsed omadused jäävad alati pressis domineerima (Ross & Sreberny 1999).

Uurimistöö aluseks on konstruktsionistlik lähenemine, mille kohaselt meedia konstrueerib pidevalt tähendusi ja identiteete. *Stereotüüpidel on oluline osa reaalsuspildi loomisel, nad lihtsustavad teed tähenduste juurde. Meedial on tähtis roll stereotüüpide kujundamisel ja seetõttu on huvitav jälgida suuretiraazilise päevalehe inimesekujutust. [---] Meedia annab inimese kujutamisel temast tavaliselt küllaltki ühekülgse representatsiooni: valitakse üks tahk kujutatava isiksusest ja ehitatakse kogu lugu sellele üles (Pesti 2001: 3-4).*

Mailis Reps on sündinud 13. jaanuaril 1975 Tallinnas. Ta on olnud haridusminister Siim Kallase valitsuses ning haridus- ja teadusminister Andrus Ansipi esimeses valitsuses.

1998. aastast on Reps Keskerakonna liige. Hetkel on ta Keskerakonna aseesimees ja riigikogu liige. Reps on olnud ka X riigikogu liige aastatel 2003–2005.

Reps on õppinud mitmes ülikoolis välismaal ning töötas enne ministriks saamist Nordi õigusakadeemias lektorina.

Reps on abielus, lätlasest abikaasa Agris Repšs töötab Riias vandeadvokaadina. Peres on poeg Richard (sündinud 2004) ja tütar Elizabeth (sündinud 2006). Enne 17. maid 2003 kandis Reps neiupeelvenime Rand.

I TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Representatsiooni mõiste

Meediateoreetik Stuart Halli (1997) järgi on representatsioon tähenduse tootmine läbi keele. Halli sõnul konstrueerib keel tähendusi, kuna ta toimib representatiivse ehk kujutava, kirjeldava süsteemina. *Representatsioon tähendab millegi tähendusliku ütlemist või maailma tähenduslikku representeerimist teisele inimesele läbi keele* (Hall 1997: 15). Lisaks keele kasutamisele sisaldab representatsioon asju esindavaid märke ja kujutisi.

Hall (1997: 24-25) eristab kolme lähenemist representatsioonile – peegeldav, tahtlik ja konstruktsionistlik.

- Peggeldava teooria kohaselt peitub tähendus reaalse maailma objektis, persoonis, idees või sündmuses eneses. Keel toimib nagu peegel, mis peegeldab tähendusi nagu nad maailmas eksisteerivad.
- Tahtlikkuse lähenemisviis ütleb, et sõnad tähendavad seda, mida ütleva nendega mõtleb.
- Kolmas lähenemine representatsioonile, millel põhineb käesolev töö, on konstruktsionistlik. Selle teooria kohaselt ei tähenda asjad iseenesest midagi, neile konstrueeritakse tähendused representatsioonisüsteemide abil. Konstruktsionistlik lähenemine ütleb, et tähendused muutuvad pidevalt ajas ning nad ei saa kunagi valmis.

Hall (1997: 17) kirjeldab kahte representatsiooni süsteemi. Esiteks vaimsed representatsioonid ehk süsteem, milles kõik objektid, inimesed ja sündmused viiakse vastavusse meie peades olevate mõistete komplektiga. Vaimsete representatsioonideta ei saa me Halli sõnul maailma tähenduslikult tõlgendada. Hall väidab, et inimesed on võimelised suhtlema, kuna jagavad üldiselt samu mõistelisi kaarte ning seega tõlgendavad maailma enam vähem ühisel viisil.

Jagatud kontseptuaalsest kaardist siiski ei piisa. Halli sõnul peame olema võimelised tähendusi ja mõisteid representeerima ning vahetama. Seda saame teha ainult siis, kui meil on juurdepääs jagatud keelele. Seega on teine representatsiooni süsteem keel. Keelt on vaja selleks, et tõlkida kontseptuaalseid kaarte ühisesse keelde. Keel toimib märkide abil.

1.1.2. Representatsiooni protsess

Semiootik Daniel Chandleri (2002) järgi viitab representatsioon reaalsuse aspektide nagu inimeste, kohtade, objektide, sündmuste, kultuuriliste identiteetide ja teiste abstraktsete kontseptsioonide konstruktsioonile mistahes meediumis, eriti massimeedias.

Säärased representatsioonid võivad olla kõnes või kirjas aga ka liikumatutes või liikuvates piltides (ibid.).

Chandler väidab, et representatsiooni mõiste viitab nii protsessile kui selle produktidele.

Ta eristab representatsiooni protsessis kolme kategooriat: teksti tootmine, teksti vastuvõtt ja viitamine. Kategooriatesse paigutab Chandler identiteedi peamised komponendid – klass, vanus, sugu ja rahvus.

Representatsiooni uurimisel on Chandleri sõnul oluline see, milliste vahenditega püütakse näidata representatsiooni võimalikult *loomulikuna*. Chandler ütleb, et representatsiooni süsteemid on vahendid, millega raamistatakse ideoloogiad ning paigutatakse subjektid kindlasse positsiooni.

Chandleri järgi on representatsiooni ametlikeks analüüsimeetoditeks semiootika ja kvantitatiivne kontentanalüüs.

Chandler ütleb, et:

- Reaalsus on alati representeeritud – mida me käsitleme kui *otsest* kogemust on *vahendatud* tajutavate koodidega. Representatsioon sisaldab alati *reaalsuse konstrueerimist*.
- Kõik tekstid, kui *reaalsena* need ka ei näiks, on pigem konstrueeritud representatsioonid kui lihtsalt eel-eksisteeriva reaalsuse *peegeldused*, salvestused, transkriptsioonid või reproduktsioonid.
- Representatsioonid, mis on saanud tuttavaks läbi korduva kasutuse, hakkavad näima *loomulike* ja vahendamatuena.
- Representatsioonid vajavad interpretatsiooni – me teeme nende kohta modaalseid otsuseid.

- Representatsioon on vältimatult selektiivne, seades osasid asju esi- ja teisi tagaplaanile.
- Realistid keskenduvad representatsiooni vastavusele objektiivse reaalsusega (tõe, täpsuse ja moonutamise tingimustes), konstruktivistid keskenduvad sellele, kelle reaalsuseid representeeritakse ja kelle omi eitatakse.
- Nii strukturalistlikud kui poststrukturalistlikud teooriad viivad reaalsuse ja tõe juurde, mida vaadeldakse kui üksiku representatsioonisüsteemi produkte – iga representatsioon on motiveeritud ja ajalooliselt ebakindel.

Chandleri spetsiifilise representatsiooni põhiküsimused on:

- Mida representeeritakse?
- Kuidas seda representeeritakse? Milliseid koode kasutatakse? Millises žanris?
- Kuidas on tehtud representatsioon näimaks tõese ja loomulikuna?
- Mis on seatud esi- ja mis tagaplaanile? Kas on tähelepanuväärseid puudumisi?
- Kelle oma on representatsioon? Kelle huve see esindab? Kuidas sa seda tead?
- Kelle kohta on representatsioon suunatud? Kuidas sa seda tead?
- Mida representatsioon sinu jaoks tähendab? Mida see teiste jaoks tähendab? Kuidas sa vastutad erinevuste eest?
- Kuidas inimesed representatsioonist aru saavad? Millistest koodidest lähtuvalt?
- Milliste alternatiivse representatsiooniga saab seda võrrelda? Kuidas see erineb?
- Refleksiivne kaalutlemine – miks on representatsiooni mõiste problemaatiline?

1.2. Müüdi mõiste

Semiootik Roland Barthes (2002) ütleb, et müüt on kõne, *parole*. *Kuid juba algusest peale tuleb kindlalt eelduseks võtta, et müüt kujutab endast kommunikatsioonisüsteemi, teatud sõnumit. Siit nähtub, et müüt ei saa olla objekt, mõiste ega idee – ta on tähistamisviis [mode de signification], ta on vorm* (Barthes 2002: 227).

Barthes`i sõnul ei tee müüti müüdiks tema sõnumi objekt, vaid objektist kõnelemise viis.

Kuna müüdil on Barthes'i sõnul vormilised, mitte olemuslikud piirid, usub ta, et kõik võib olla müüt. *Müüt kui kõne on sõnum. Järelikult ei pruugi see sugugi olla ainult suuline, vaid võib sama hästi koosneda kirjutustest või mis tahes esitustest nagu kirjalik diskursus, aga ka foto, film, reportaaž, spordivõistlus, teatrietendus, reklaam* (Barthes 2002: 228).

Barthes ütleb, et taju tasandil ei teadvustata pilti ja kirjutust samal moel; *juba pilti ennastki saab lugeda mitmeti: skeemile on kergem tähendust anda kui joonistusele, koopiale ja karikatuurile – kergem kui originaalile või portreele. [---] Müütiline kõne vormitakse materjalist, mida on juba töödeldud teatud tüüpi kommunikatsiooni saavutamise eesmärgil. Kuna kõigi müüdi materjalide, nii kujutavate kui graafiliste puhul eeldatakse, et neid teadvustatakse midagi tähendatavatena, saamegi müütide üle arutleda, sõltumata nende materjalist. Muidugi ei mõju kõik materjalid ühte moodi: pilt on kindlasti imperatiivsem kui kiri, surudes tähenduse peale ühekorraga ja terviklikult, seda analüüsivamata ja pihustamata* (Barthes 2002: 229).

1.3. Diskursuse mõiste

Stuart Halli järgi (1997) kasutatakse terminit *diskursus* tavaliselt lingvistilise mõistena. Diskursusele andis Halli sõnul teise tähenduse filosoof ja ajaloolane Michael Foucault. *Diskursuse all mõtles Foucault väidete gruppi, mis võimaldab keelest rääkida – teadmise representeerimise viis – kindel teema kindlal ajaloolisel momendil... Diskursus on teadmise tootmine läbi keele* (Hall 1997: 44).

Halli sõnul konstrueerib diskursus Foucault järgi teemat/kõneainet, defineerib ja toodab meie teadmise objektid ega koosne kunagi ühest väitest, tekstist, tegevusest ega allikast. Foucault uskus, et asjad tähendasid midagi ja olid *tõesed* vaid ajaloolises kontekstis. Ta ei leidnud, et sama fenomeni võib leida läbi erinevate ajalooliste perioodide.

Diskursuse uurija Teun A. van Dijk (2005) mõistab diskursust kui laiendatud põhitähendust kommunikatiivse sündmusena. Igapäevases praktikas on diskursus van Dijk'i järgi üldmõiste, mis osutab kommunikatsiooniakti suulisele või kirjalikule verbaalsele tulemile.

1.4. Ideoloogia mõiste

Van Dijk (2005) defineerib ideoloogiat kui grupi liikmete ühiste sotsiaalsete representatsioonide alust ning põhimõtete kogumit, mis on grupi maailmavaate moodustavate uskumuste vundament. Sotsiaalseks representatsiooniks peab van Dijk sotsiaalselt jagatud uskumuste (teadmine, hoiak, ideoloogia jne) korrastatud kogumit.

Teisiti öeldes, ideoloogia võimaldab inimestel kui grupi liikmetel korrastada nende endi jaoks oma arvukaid sotsiaalseid uskumusi nende elus ja ümbritsevas maailmas toimuvast, hinnata toimuv kas heaks või halvaks, õigeks või valeks, ning käituda vastavalt (van Dijk 2005: 19).

Van Dijk väidab, et enamasti on ideoloogia omakasupüüdlük ning grupi materiaalistest ja sümbolsetest huvidest tingitud. *Nende huvide hulgas võib tähtsaim olla võim teiste gruppide üle (või vastupanu rõhumisele teiste gruppide poolt) ja seega võib võimuhuvi olla ideoloogia tekke põhitingimuseks ja eesmärgiks (ibid.)*

Van Dijk`i seostab ideoloogia (makromõiste) diskursusega (mikromõiste) ning väidab, et diskursusel on ideoloogia taastootmisel eriline staatus. *Diskursusel on eriline funktsioon ideoloogia väljendamisel, teostamisel ning eriti taastootmisel, kuna ainult keelekasutuse, diskursuse või kommunikatsiooni (või teiste semiootiliste praktikate) kaudu on võimalik ideoloogia eksplitsiitselt formuleerida. Viimast on vaja ideoloogia omandamisel, argumenteerimisel, konfliktisituatsioonides ja teistes ideoloogia loomise ja muutmise protsessides (van Dijk 2005: 371).*

1.4.1. Ideoloogia taastootmine läbi meedia

Van Dijk`i (2005) järgi taastoodetakse ideoloogiaid institutsioonide teksti ja kõne sees ning kaudu. Nendeks institutsioonideks on näiteks perekond, omataoliste grupp, kool, meedia ja kirik.

Ideoloogia taastootmisel näeb van Dijk määravat tähtsust meedia rollil. *Kuigi meedia põhieesmärk on info ja meelelahutuse tootmine, on samas tegu ka ideoloogiate avaliku väljendamise ja vaidlustamise kõige keerukama institutsiooniga* (van Dijk 2005: 221).

Ideoloogiate taastootmine meedias toimub van Dijk'i sõnul varjataval, aga sellevõra hõlmavamal ja mõjuvamal kujul. Ta leiab, et uudiste, reklaamide ja meelelahutussaadete tootmist tuleks põhjalikult uurida just sellest aspektist, kuidas nad korrastavad tegutsemist, diskursusi, helisid ja pilte sellisel viisil, et ideoloogia tootmine ja taastootmine oleksid kõige tulemuslikumad.

Van Dijk ütleb, et uudiste kogumisel *valvavad* ideoloogilised huvid ülesandeid, eelteateid, intervjuusid, pressikonverentse, valiku ning otsuste langetamise protseduure ja teisi praktikaid. *Teisisõnu kontrollivad neid praktikaid ametialased teadmised, hoiakud ja ideoloogiad, mis määravad, kas mingi nähtus on tõene või väär (fakt või arvamus), huvitav või ebahuvitav, uudisväärtusega või ei, oluline või ebaoluline jne* (van Dijk 2005: 222).

Üks paljudes ideoloogilistest süsteemidest, mis juhib selliseid praktikaid ning määrab näiteks eliite ja negatiivseid sündmusi käsitlevate uudiste eelistamise on van Dijk'i järgi uudisväärtus.

Van Dijk iseloomustab ka näiliselt vähem ideoloogiliste otsuste langetamist, näiteks kellele võimaldatakse juurdepääs meediale, keda intervjuueeritakse, kellest kirjutatakse ja keda tsiteeritakse. *On üldteada, et eliitidesse kuuluvad isikud, organisatsioonid ja riigid on juurdepääsuskeemides domineerival positsioonil ning järelikult ka nende arvamus ja ideoloogiad (ibid.).*

Ta väidab, et avalikule diskursusele omavad eelisjuurdepääsu intellektuaalid, poliitikud, grupi juhid ja teiste eliitide esindajad. *Ekspertidel on juurdepääs suuremale ja mitmekesisemale diskursusevormide valikule, neil on võimalus sagedamini ja selgemalt oma grupi ideoloogiat edastada ja seega on neil võimalus luua üksikasjalikke ja selgelt formuleeritud ideoloogiasüsteeme* (van Dijk 2005: 204).

1.5. Kõneaine kujundamine

Kõneaine kujundamine ehk *agenda-setting* on meediateoreetik Denis McQuaili (2000) järgi meedia ettekavatsetud või ettekavatsemata mõju protsess – uudiste, teemade või isikute suhteline tähtsus avalikkuse teadvuses on mõjutatud nende suhtelise esiletõstmise poolt uudislugudes.

Oletatakse, et mida suurem on meedia tähelepanu, seda suurema tähtsuse omistab esitatavale uudiste auditoorium. Meedia ei mõjuta antud juhul arvamuste suunda, vaid seda, millest inimesed mõtlevad (McQuail 2000: 447).

Päevakorras olemise mõistet on McQuaili sõnul rakendatud peamiselt poliitilises kommunikatsioonis, eriti valimiskampaaniate puhul. Hoolimata üsna suurest kindlusest, et protsess sellisel viisil aste leiab, pole seda kerge tõestada, sest meedia võtab oma prioriteetid nii avalikust arvamusest kui ka poliitikutelt (ibid.).

1.6. Identiteedi mõiste

Identiteet on McQuaili (2000) sõnul isiku või inimkoosluse spetsiifiline määratlemine enda või teiste poolt, vastavalt biograafilistele, sotsiaalsetele, kultuurilistele või muudele tunnustele. *Kommunikatsioon on identiteedi kujundamiseks ja säilitamiseks vajalik tingimus. Samas võib kommunikatsioon identiteeti ka nõrgestada või õõnestada (McQuail 2000: 442).*

1.7. Visuaalne sõnum

Roland Barthes (1977) märgib, et pressifoto on sõnum, mille moodustavad väljasaatev allikas (ajalehe toimetus), ülekandev kanal (ajaleht ise) ja vastuvõttev punkt (ajalehte lugev avalikkus).

Foto struktuur ei ole Barthes'i järgi isoleeritud, vaid tekstiga pealkirja või artikli näol ühenduses. Barthes väidab, et informatsiooni terviklikkus on kantud kahest erinevast

struktuurist, millest üks on lingvistiline. *Need kaks struktuuri on kooperatiivsed, kuid asetsevad nende heterogeensete ühikute tõttu teineteisest eraldi: teksti sõnumi olemus moodustub sõnadest, foto sõnumi olemus joontest, pinnast ja varjudest* (Barthes 1977: 135).

Van Dijk'i (2005) järgi on visuaalsete sõnumitega üldisi või sotsiaalselt ühiseid arvamusi mõnevõrra kergem väljendada, mõnikord isegi tulemuslikumalt kui diskursuse kaudu.

Kui pilt on väärt tuhandet sõna, siis enamasti sel põhjusel, et pildi mõnd visuaalset detaili on raske sõnadega kirjeldada. Järelikult on pilt eriti kohane mentaalse mudeli visuaalse mõõtme kirjeldamiseks (van Dijk 2005: 229).

Van Dijk'i sõnul väljendab pilt arvamusi või üldisi uskumusi ja ideoloogiat üsna kaudselt ja vajab järelikult tõlgendamist. *Kuid see ei tähenda, et arvamuste ja ideoloogiate kaudsed väljendused kommunikatsioonis oleksid tingimata väiksema veenmisjõuga. Vastupidi, konkreetsest stseenist, sündmusest või isikust tehtud dramaatiline foto võib olla palju „võimsam“ arvamuse väljendamise vahend kui sõnad* (ibid.).

II UURIMISTÖÖ METODOLOOGIA

2.1. Uurimisküsimused ja hüpoteesid

Uurimust üldiselt läbivad uurimisküsimused on:

- kuidas on Repsi representeeritud aastatel 2002–2003?
- kuidas on Repsi representeeritud aastal 2005?
- Kuidas on Repsi representeeritud aastatel 2006–2007?
- kuidas on Repsi representatsioon muutunud?

Diskursiivsed hüpoteetilised uurimisküsimused on:

- kui võrd luuakse Repsile mingi roll ja kui võrd lähtutakse stereotüüpidest?
- kas Repsi identifitseeritakse naiseks olemise kaudu (välimuse, nõrgem sugu, emaduse)?
- Repsi representatsioon ei ole eri perioodidel sarnane, see muutub. Aga kuidas?

Diskursiivsed strateegilised uurimisküsimused on:

- mis seatakse artiklites esiplaanile?
- millist stiili on artiklites kasutatud, kas on hinnanguid, neutraalust, objektiivsust, sildistamist?
- kui tihti antakse Repsile sõna, millised tsitaadid need on (Repsi konformsus oma rolliga)?
- millised on Repsi rollid? Kas need on erinevate autorite silmis sarnased või mitte?

Hüpoteesid:

- Repsi on kujutatud kõikidel perioodil pigem negatiivselt ja ambivalentsetl.
- Repsi representatsioonis esineb rohkelt iseloomulikke hinnanguid ja sildistamist.
- Repsi representatsioonis seatakse esiplaanile Repsi ametialane suutatus ja lahendamata haridusprobleemid.
- Repsile kujundatakse noorpoliitiku roll.

2.2. Uurimise materjal ehk valim

Uurimise materjaliks on Postimehes 2002. aasta jaanuarist kuni 2007. aasta aprillini ilmunud arvamuskirjed (sh repliigid/kommentaariid, juhtkirjad, väikesed juhtkirjad, meediaarvustused), olemuslood ja paar uudist. Uudised on valitud sellised, mis keskenduvad Repsi isiku ja tausta avamisele.

Valim moodustus Postimehe veebilehe otsingumootoris sisestatud märksõnade *Mailis Rand*, *Mailis Reps* ja *haridusminister* kohaselt. Valim koosneb 52 artiklist.

Materjali üldülevaatesse olen kaasanud mõned Eesti Päevalehe ja Eesti Ekspressi artiklid, mis keskenduvad Repsi persoonile, et saada Postimehe representatsioonile täiendavat pilti.

Lisaks olen analüüsinud artiklite juurde kuuluvaid illustratsioone (karikatuurid ja fotod) ning vaadanud lugejakommentaare.

Samuti tegin Repsiga intervjuu. Selle tulemusi kastutan töö diskussiooni osas.

2.3. Meetod

Representatsiooni uurimiseks kasutasin kombineeritud sisuanalüüsi meetodit, st kvantitatiivset kontentanalüüsi ja kvalitatiivset diskursusanalüüsi.

Esiteks lugesin Postimehes aastatel 2002, 2003, 2005, 2006 ja 2007 Repsi ministri-ametis olemise perioodide ajalehtede numbreid ja analüüsisin leitud arvamuskirjeid ja olemuslugusid ning Repsi persooni ja tausta avavaid uudiseid.

Vastavalt nendele kriteeriumitele sain kokku 52 teksti – perioodist 2002–2003 17, 2005 18 ja 2006–2007 17 teksti.

Artiklitega viisin läbi 16 kategooriaga kvantitatiivse kontentanalüüsi. Analüüsiühikuks on üks artikkel.

Seejärel kasutasin diskursusanalüüsi (seitse üldist kategooriat, millele vastasin vabas vormis), et uurida, millest konkreetsemalt Repsi puhul räägitakse, milliseid kõnelemise viise

kasutatakse ja kuidas on tekstides esitatud Repsi representatsioonide süsteem perioodide jooksul muutunud?

III ANALÜÜSI TULEMUSED

I OSA: kvantitatiivse kontentanalüüsi tulemused

3.1. Terve valimi peale

39 artiklit on ilmunud Postimehe põhilehes, kuus laupäevases lehes Postimees Extra, neli Tartu Postimehes ja kolm Postimehe ajakirjas Arter.

18 artikli autoriks on Postimehe ajakirjanikud, seitsme teksti autorid on poliitikud. Kuus artiklit on kirjutanud muud inimesed, 21 artiklil puudub määratud autor (enamik neist on juhtkirjad).

Artiklite seas on kolm uudist, kuus kommentaari/repliiki, 16 arvamislugu, 19 juhtkirja, viis meediaarvustust ja kolm olemuslugu.

Seitsme artikli pealkirjas on verb aktiivses olevikus, ühel aktiivses minevikus. Kaheksa pealkirja verb on passiivses olevikus, 36 pealkirjal tegusõna puudub.

Artikli temaatiline fookus on 23 tekstis Mailis Reps kui haridus- ja teadusminister, neljas Mailis Reps kui persoon, neljas Eesti hariduse areng, 11 Eesti poliitika, kolmes haridus- ja teadusministeerium, neljas sisuline kooliharidus, kuues õppekavad ja suunad. Üheksal artiklil on muu temaatiline fookus. Kvantitatiivses analüüsis on lähtutud põhimõttest, et ühel tekstil võib olla mitu erinevat temaatilist fookust. Sama kehtib ka teiste kategooriate puhul.

40 artikli tegevus toimub Eestis, 13 teksti tegevus Eestis ja välismaal.

Artiklite tegevus toimub 16 tekstis Repsi teisel ametiajal, 24 tekstis Repsi teisel ministriajal. Üheksa artikli tegevus toimub nii Repsi esimesel kui teisel ametiajal. 11 artikli tegevus toimub muul ajal.

Artikli sõnumi sisu on viies artiklis fakti esitamine, 36 analüütiline, 15 konteksti paigutav ja 49 hinnanguline.

14 artikli emotsionaalne intensiivsus on väga tugev, 15 tugev, kolmel neutraalne, 17 nõrk, kolmel väga nõrk.

Kuues artiklis on aktiivseks tegelaseks Mailis Reps, kahes Repsi erakonnakaaslased, kolmes teiste erakondade poliitikud, viies muud inimesed. 42 artiklis aktiivsed tegelased puuduvad.

47 artiklis on passiivseks tegelaseks Mailis Reps, 13 haridus- ja teadusministeeriumi töötajad, 17 Repsi erakonnakaaslased, 28 teiste erakondade poliitikud, kuues Repsi pere või sõbrad-tuttavad, 43 tekstis muud tegelased.

Teksti autori hinnang Repsi suhtes on positiivne neljas, negatiivne 35, neutraalne kuues ning ambivalentne seitsmes tekstis.

Kahes artiklis on Repsi pooldajateks tema erakonnakaaslased, kolmes teiste erakondade poliitikud, kolmes muud isikud. 45 artiklis puuduvad Repsi toetajad.

Repsi mittetoetajateks on ühes tekstis tema erakonnakaaslane, ühes haridus- ja teadusministeeriumi töötaja, ühes teise erakonna poliitik, seitsmes muud isikud. 44 artiklis Repsi kritiseerijad puuduvad.

Kahes artiklis seisneb konflikt Repsi ja haridus- ja teadusministeeriumi töötajate vahel, kolmes Repsi ja teiste erakondade poliitikute vahel, neljas Repsi ja riigi vahel, neljas Repsi ja tavainimeste vahel. 30 tekstis on probleemiks Repsi ametialased ebaõnnestumised või suutmatus, 14 Eesti hariduspoliitika probleemid, kaheksas HTMi probleemid, ühes Repsi persoon/isikuomadused, kahes Repsi eraelu, kolmes Repsi eraelu versus ministritöö, viies erakondadevahelised konfliktid, 18 muud probleemid. Ühes artiklis konflikt puudub.

3.2. Kolme perioodi võrdlusena

Ajakirjandusväljaanne

Kõigil kolmel perioodil ilmus enim artikleid Postimehe põhilehes. Postimees Extras on ilmunud artikleid vaid kahel viimasel perioodil, sest Postimees Extra hakkas ilmuma 2005. aastal.

Tartu Postimehe neli artiklit, sh valimi esimene tekst, on ilmunud esimesel perioodil. Võib oletada, et Tartu Postimehe huvi oli Repsi vastu suur just esimesel perioodil, kuna Reps kandideeris toona valimistel Tartu valimisnimekirjas ning sai linnavolikokku.

Arteris ilmus esimesel perioodil kaks teksti, teisel perioodil üks. Esimese perioodi tekstid on tausta selgitavad, kuid teise perioodi tekst on keskendunud Repsi persoonile ning ilmus septembris ehk pärast Marimaa-visitit. Seega on näha, kuidas too sündmus mõjutas Repsi representatsiooni – huvi persooni vastu tekkis alles pärast skandaali.

Artikli autor

Postimehe ajakirjanikelt on ilmunud enim artikleid esimesel perioodil, sealt alates on ajakirjanike tekstide hulk langenud. Alates esimesest perioodist on vastavad arvud üheksa, kuus ja kaks. Esimesel perioodil kirjutasid artikleid Alo Lõhmus (uudis), Villu Päärt (meediaarvustus), Kalle Muuli (repliik), Anu Mõistlik (arvamuslugu), Vahur Kalmre (arvamuslugu) ja Valner Valme (olemuslugu). Kolm artiklit kirjutas Mai Vöörmann (kaks repliiki ja üks olemuslugu).

Teisel perioodil kirjutasid Priit Pullerits (üks arvamus- ja üks olemuslugu), Villu Päärt (uudis), Dagne Hanschmidt (uudis), Eva Kübar (kommentaar), Hannes Rumm (arvamus) [Hannes Rumm kirjutas Postimehele kaasautorina ja on antud töö kontekstis loetud Postimehe ajakirjanikuks], Rein Veidemann (kommentaar).

Kolmandal Erkki Bahovski (arvamus) ja Sandra Maasalu (repliik).

Esimese perioodi suuremat artiklite hulka võib selgitada sellega, et uue ministri tegevused erinesid märkimisväärselt eelmise haridusministri Tõnis Lukase omadest andes seega rohkem

kõneainet. Kolmanda perioodi kaks artiklit annavad märku ajakirjanike tähelepanu ja arvamuse mahu vähenemist Repsi suhtes. Etteruttavalt olgu öeldud, et 2005. aasta augustis Repsi Marimaal tehtud avalduse kohta avaldasid arvamust kaks ajakirjanikku – Hannes Rumm artiklis *Kok, proua haridusminister* ja Priit Pullerits loos *Enesekindel Reps*. Terve toimetuse seisukohti esindav juhtkiri ilmus antud teemal alles septembris ning kandis pealkirja *Minister laimab oma riiki*.

Poliitikud avaldasid haridus- ja teadusminister Repsi kohta enim arvamust teisel perioodil ja tegid seda nelja arvamusalusega. Kõik artiklid ilmusid 2005. aasta augusti ja septembri kuus ning neist kolm keskendusid Repsi Marimaa-visiidile. Käigust maride juurde olid ajendatud isamaaliitlase Mart Laari, Keskerakonna liidri Edgar Savisaare kui reformierakondlase Jürgen Ligi kirjatükid. Respublikaan Indrek Raudne käsitles oma loos haridustemaatika. Esimesel perioodil ilmus vaid üks arvamusalus, autoriks keskerakondlane Peeter Kreitzberg, kes keskendus haridustemaatikale. Samale teemale pühendas Kreitzberg ühe artikli kolmandal perioodil. Kolmanda perioodi teise arvamusaluse autoriks on Rahvaliidu teabejuht Agu Uudelepp, kes kirjutas meediast, selle võimust ja tagajärgedest. Seega on poliitikutel kaks peamist teemat, mille kohta nad hinnanguid annavad – Repsi sõnavõtt Marimaal ning press kui neljas võim.

Ajakirjanike ja poliitikute kõrval on kuus artiklit kirjutanud muud isikud. Neist nelja autor on keelenaine Helju Vals, kes kolmes meediaarvustuses kritiseerib Repsi keelekasutust. 2006. aasta meediaarvustuses *Naabrist halvem* kirjutab Vals sellest, kuidas reageeris avalikkus, kui Reps ja endine Tallinna abilinnapea Liisa Pakosta võtsid oma paarinädalased lapsed tööle kaasa. Seega on võtnud Vals Repsi teemal sõna kõikidel perioodidel ning läbivaks teemaks on jätkuvalt ministri keeletus ja harimatus.

Lisaks Valsile kirjutas esimesel perioodil ühe artikli Eesti Põllumajandusülikooli teadusprorektor Lembit Nei, kes keskendub Repsi olukorrale ministrina.

Kolmandal perioodil kirjutas artikli Eesti Raadio Tartu stuudio juhataja Vambola Paavo. Teemaks haridus- ja teadusministeeriumi projekt *Iga laps Kumusse, Ermitaaži, Louvre`i*.

21 teksti on allkirjastamata. Nende näol on tegu juhtkirjade või teatud perioodile tagasi vaatavatele kokkuvõtetega. Priit Pulleritsu (1997) järgi on juhtkiri meediainstitutsiooni seisukoht, mis esitatakse avalikkuse kohtu ette, ta sisaldab nii fakte kui arvamusi, tõlgendab ja seletab olulist uudist ning mõjutab avalikkuse mõtteid. *Juhtkirjakirjutajad ei räägi iseenda,*

vaid väljaande või ringhäälingujaama nimel. Seepärast on klassikalised juhtkirjad allkirjastamata (1997: 149).

Artikli tüüp

Valimi kolmest uudisest ilmus üks esimesel ja kaks teisel perioodil. 2002. aasta uudis on valimi esimene artikkel, Alo Lõhmuse *Uus haridus- ja teadusminister tuleb võitjate põlvkonnast*. Teisel perioodil uudislood on Villu Päärdi *Mailis Reps saab ministrina ainult paremaks minna* ja Dagne Hanschmidt *Haridusminister rokkis ladina keeles*. Lõhmuse loo puhul on Pressinõukogu hinnangul ajakirjanik eksinud hea ajakirjandustava vastu.

Valimi kuuest kommentaarist ja repliigist ilmusid esimesel perioodil kolm. Nendeks on Mai Vöörmanni *Liiga kallid hind!* ja *Ministri kõhklused* ning Kalle Muuli *Esimene tüliõun*. Teise perioodi jäid Eva Kübara *Koolid ootavad poliitkava* ja Rein Veidemanni *Memo kui nuhkimine?*. Kolmandal perioodi ainus repliik on Sandra Maasalu *Kaks kõva kivi*. Kõikide kommentaaride ja repliikide autoriteks on Postimehe ajakirjanikud.

Arvamuslugude arv on kahel teisel perioodil veidi tõusnud. Kui esimesel perioodil ilmus neli, siis teisel ja kolmandal kuus arvamuslugu. Esimesel perioodi kaks artiklit on Repsi suhtes pooldaval (Mõistlik, Nei) ning kaks ambivalentsel seisukohal (Kreitzberg, Kalmre). Teisel perioodil toetab Repsi vaid üks artikkel (Savisaar), ülejäänud viis kritiseerivad ministrit (Pullerits, Laar, Raudne, Rumm, Ligi). Kolmandal perioodil positiivse suunaga artikleid ei ole. Kaks on Repsi suhtes neutraalsed (Uudelepp, Bahovski), neli negatiivsed (Kreitzberg, Paavo, kaks toimetuse artiklit).

Seega on arvamuslugude põhjal representeeritud Repsi positiivse tegelasena peamiselt esimesel perioodil. Teisel ja kolmandal perioodil on arvamuslugude representatsioon selgelt negatiivne. Teise perioodi negatiivsus ja suurem lugude arv on tingitud Marimaa-visiidist. Samast sündmusest on osaliselt põhjustatud ka kolmanda perioodi negatiivsus. Kolmanda perioodi artiklite hulka on tõstnud kokkuvõtlikud tagasivaateartiklid Repsi teisele ametiajale.

Kaheksa juhtkirja näol on enim juhtkirju ilmunud kolmandal perioodil. Esimesel perioodil ilmus viis ja teisel kuus juhtkirja. Kui esimese perioodi juhtkirjad on keskendunud sisulisele kooliharidusele, mitte ministri isikule, siis teisel perioodil on kolm ja kolmandal kaks

juhtkirja, mis on suunatud Repsile kui ministrile. Mõlemal perioodil on üks juhtkiri Repsi suhtes pooldaval seisukohal.

Verb pealkirjas

Kõikide perioodide pealkirju iseloomustab verbi puudumine. Esimesel ja teisel perioodil puudus pealkirjas verb 11, kolmandal 14 artiklis. Pealkirju vaatlen eraldi peatükis *Pealkirjad* lk 60 (Vt ka Lisa 5.)

Artikli temaatiline fookus

Kõigil perioodidel domineerib artikli temaatilise fookusena Mailis Reps kui haridus- ja teadusminister. Esimesel perioodil on Reps kui minister fookuses kuues, teisel kümnes ja kolmandal seitsmes artiklis. Teise perioodi artiklite suurem arv on seletatav Repsi Marimaa-visiidiga.

Mailis Reps kui persoon on temaatiliseks fookuseks esimesel ja kolmandal perioodil ühes, teisel perioodil kahes artiklis. Teise perioodi suurem huvi Repsi kui persooni vastu on tingitud Marimaa-visiidist.

Eesti hariduse areng on temaatiliseks fookuseks esimesel perioodil ühes ja kolmandal perioodil kolmes tekstis. Teisel perioodil sellise fookusega artikleid ei ilmunud. Tõenäoliselt varjutasid Repsi Marimaa-visiidile pühendatud artiklit Eesti haridust puudutava.

Eesti poliitika on temaatiliseks fookuseks esimesel perioodil kolmes, teisel ja kolmandal aga neljas tekstis.

Haridus- ja teadusministeerium on fookuses esimesel perioodil kahes ja kolmandal ühes tekstis. Teisel perioodil vastav fookus puudus. Jällegi on tegu Marimaa-käigu olulisusega.

Sisuline kooliharidus on fookuses vaid esimesel perioodil ja seda neljas artiklis. Õppekavad ja –suunad on fookuses teisel perioodil neljas ja kolmandal kahes artiklis. Esimesel perioodil vastav fookus puudub.

Muude temaatiliste fookustega artikleid ilmus esimesel ja teisel perioodil kaks, kolmandal viis.

Tegevuse toimumispaik

Kõikidel perioodidel toimus tegevus peamiselt Eestis. Esimesel perioodil toimus tegevus Eestis 15, teisel 13 ja kolmandal 12 artiklis. Kuus ehk enim nii Eestis kui välismaal toimunud tegevusega artikleid ilmus teisel perioodil. Esimese perioodi vastav arv on kaks ja kolmanda viis. Ainult välismaal või määratlemata tegevuspaigaga artikleid ühelgi perioodil ei ilmunud.

Tegevuse toimumisaeg

Repsi esimesel ametiajal toimus tegevus 16 artiklis. Teisel ametiajal toimus tegevus teisel perioodil kümnes ja kolmandal 14 artiklis. Nii esimesel kui teisel ametiajal toimus tegevus teisel perioodil kuues ja kolmandal viies artiklis. Muudel aegadel toimus tegevus esimesel ja teisel perioodil viies artiklis. Esimesel perioodil ilmus üks artikkel enne Repsi esimest ametiaega. Teisel perioodil ilmuks üks artikkel Repsi esimese ja teise ametiaja vahel.

Artikli sõnumi sisu

Artikli sõnumi sisu oli kolme perioodi läbivalt hinnanguline. Esimesel ja kolmandal perioodil ilmus hinnangulise sõnumiga tekste 16, teisel perioodil 17. Artikli sõnumi sisu on analüütiline esimesel perioodil 12, teisel 11 ja kolmandal 13 tekstis. Artikli sõnumi sisu on konteksti paigutav esimesel perioodil viies, teisel kuues ning kolmandal neljas artiklis. Fakti esitamine on artikli sõnumi sisuks esimesel ja kolmandal perioodil ühes, teisel kolmes tekstis.

Artikli emotsionaalne intensiivsus

Esimesel ja teisel perioodil on artikli emotsionaalne intensiivsus väga tugev neljas artiklis, kuid kolmandal perioodil on vastav arv kuus. Tugeva emotsionaalse intensiivsusega artikleid ilmus esimesel perioodil viis, teisel seitse ja kolmandal kolm. Liites kokku väga tugeva ja tugeva emotsionaalse intensiivsusega artiklid, on teine periood esindatud 11, esimene ja kolmas aga üheksa artikliga. Seega on suurima emotsionaalsusega teine periood. Põhjuseks Repsi öeldu Marimaal. Neutraalseid artikleid esimesel perioodil ei ilmunud, teisel oli neid kaks ja kolmandal üks. Nõrga emotsionaalne intensiivsusega artikleid ilmus enim esimesel perioodil, st kaheksa. Teise perioodi vastav arv on viis ja kolmanda perioodi arv neli.

Väga nõrga emotsionaalse intensiivsusega artikleid ilmus ainult kolmandal perioodil, neid on kolm. Kokkuvõttes ilmus väga tugeva ja tugeva emotsionaalsusega artikleid kokku 29, nõrga ja väga nõrga emotsionaalsusega tekste aga 20.

Aktiivsed tegelased

Mailis Reps on aktiivne tegelane nii esimesel kui teisel perioodil kolmes artiklis. Kolmandal perioodil Reps aktiivse tegelasena ei esine. HTMi töötajaid pole aktiivsete tegelastena üheski artiklis. Kuna valimis tulevad selgelt välja vastuolud Repsi ja tema alluvate vahel, on üllatav, et viimased üheski artiklis otse sõna ei saa või ei võta. HTMi ametnikke on kasutatud muuhulgas anonüümsete allikatena. Seega ei ole kas HTMi ametnikud soovinud oma nimesid avalikustada või pärineb ajakirjaniku info küsitava väärtusega allikatest ning ametnikud ei pruugi olla teadlikud, et nende öeldut on kasutatud.

Repsi erakonnakaaslased on aktiivseteks tegelasteks vaid teisel perioodil ja seda kahes artiklis. Repsi poliitilised oponendid on aktiivseteks tegelasteks teisel perioodil kahes ja kolmandal ühes tekstis. Repsi pere ja sõbrad-tuttavad ei esine aktiivsete tegelastena üheski valimi tekstis. Muud inimesed on aktiivseteks tegelasteks esimesel ja kolmandal perioodil kahes, teisel ühes tekstis.

Aktiivsed tegelased puuduvad kõikidel perioodidel 14 artiklis.

Passiivsed tegelased

Mailis Reps on passiivseks tegelaseks esimesel perioodil 14, teisel 15 ja kolmandal 17 ehk kõikides tolle perioodi artiklites. Seega pole Reps kolmandal perioodil sõna saanud. Kuna valim koosneb peamiselt arvamusedest, kus reeglina inimestele sõna ei anta, on loogiline, et Reps on paljudes tekstides passiivne tegelane. Temast räägitakse, mõnikord teda tsiteeritakse, kuid talle sõna ei anta.

HTMi ametnikud kui passiivsed tegelased esinevad enim teisel perioodil ehk kuues artiklis. Esimesel perioodil on vastav arv neli ja kolmandal kolm. Repsi erakonnakaaslastele antakse passiivsete tegelastena sõna esimesel perioodil viies, teisel ja kolmandal aga kuues artiklis. Repsi poliitilised oponendid on passiivseteks tegelasteks esimesel ja kolmandal perioodil üheksas, teisel kümnes artiklis. Repsi pere ja sõbrad-tuttavad on passiivseteks tegelasteks enim kolmandal perioodil, st kolmes artiklis. Esimesel perioodil on vastav arv üks ja teisel kaks. Nendeks tegelasteks on Repsi abikaasa Agris Reps ja pere kaks last – poeg Richard ja

tütar Elizabeth. Kolmandal perioodil on läbivaks passiivseks tegelaseks Elizabeth, kelle ema võttis kahenädalasena kaasa valitsuse istungile ja veidi hiljem kohtumisele tudengitega. Muud passiivsed tegelased esinesid esimesel ja kolmandal perioodil 14, teisel 15 tekstis.

Teksti autori hinnang/orientatsioon Mailis Repsi suhtes

Teksti autori hinnang Repsi suhtes on positiivne neljas artiklis. Neist kaks ilmusid esimesel, üks teisel ja üks kolmandal perioodil.

Kõikidel perioodidel ilmus enim negatiivse orientatsiooniga artikleid. Esimesel kümme, teisel 13, kolmandal 12. Autori hinnang on neutraalne kuues tekstis, iga perioodi kohta ilmus kaks neutraalset artiklit. Ambivalentse orientatsiooniga artikleid on kokku seitse. Esimesel perioodil kolm, teisel ja kolmandal perioodil kaks.

Repsi pooldajad/toetajad tekstis

Repsi erakonnakaaslased pooldavad Repsi tekstides vaid teisel perioodil ja seda kahes artiklis. Teiste erakondade poliitikud toetavad Repsi teisel perioodil ühes ja kolmandal kahes artiklis. Seega on Repsi tekstipõhiste (mitte teksti autorite) toetajate leeris rohkem tema poliitilisi oponente kui erakonnakaaslast. Repsi ei toeta tekstides ükski HTMi töötaja, pere ega sõbrad/tuttavad. Muud toetajad esinevad esimesel perioodil kahes ja teisel ühes tekstis. Repsi pooldajad puuduvad kõikidel perioodidel 15 artiklis.

Repsi mittetoetajad/kritiseerijad tekstis

Teisel perioodil kritiseerib Repsi ühes artiklis tema erakonnakaaslane. Samuti teisel perioodil on ühes tekstis Repsi mittetoetajaks HTMi töötaja ning tema poliitiline oponent. Repsi pere ja sõbrad-tuttavad kritiseerijatena ei esine. Muud toetajad esinevad artiklites esimesel ja kolmandal perioodil kahes, teisel kolmes artiklis. Repsi kritiseerijad tekstis puuduvad esimesel ja kolmandal perioodil 14, teisel 14 artiklis. Erineva taustaga kritiseerijaid esineb seega enim teisel perioodil.

Konflikt ja/või probleem

Kõigil kolmel perioodil seisneb artiklite probleem valdavalt Repsi ametialases suutmatuses/ebapädevuses. Esimesel perioodil on neid tekste kaheksa, teisel kümme ja kolmandal 12. Seega on Repsi ametialase ebaõnnestumise konflikt suurenenud. Eesti hariduspoliitika probleeme käsitleb esimesel perioodil kuus, teisel ja kolmandal perioodil neli teksti. Ilmneb huvitav asjaolu – Repsi suutmatuse diskursus on küll tasa, aga tõusvas joones kasvanud, samas kui haridusprobleemide diskursus on taandunud.

Konflikt esines Repsi ja HTMi ametnike vahel kahes tekstis, ühel korral esimesel ja teisel kolmandal perioodil. Repsi ja teiste erakondade poliitikute vahel esines konflikt teisel perioodil ühes ja teisel kahes tekstis. Repsi ja riigi vahel on konflikt vaid teisel perioodil ning seda neljas tekstis. Neist kõik käsitlevad Repsi Marimaa-visititi.

Konflikt Repsi ja tavainimeste vahel esines teisel perioodil kolmes ja kolmandal ühes artiklis. Haridus- ja teadusministeeriumi probleeme käsitlesid esimesel ja kolmandal perioodil kolm artiklit, teisel perioodil kaks artiklit. Konflikt Repsi persoonis/isikuomaduses esineb ühes artiklis ja seda teisel perioodil. Repsi eraelu on probleemiks vaid kolmandal perioodil ja seda kahes artiklis. Konflikt Repsi eraelu ja ministritöö vahel esines kõikidel perioodidel ühes artiklis. Erakondadevahelised konfliktid leidsid aset esimesel ja teisel perioodil kahes ning kolmandal kaheksa teksti. Muid probleeme edastasid esimesel perioodil kuus, teisel neli ja kolmandal kaheksa artiklit. Konflikt puudus vaid ühes artiklis, mis ilmus teisel perioodil. Kõikidel perioodidel puudus konflikt Repsi ja erakonnakaaslaste vahel, samuti polnud probleemiks Repsi ametialased kordaminekud.

II OSA: kvalitatiivse diskursuseanalüüsi tulemused

3.3. Teema ja kriitika

Järgnevalt käsitlen teemasid, mida seoses Mailis Repsi representatsiooniga Postimehe tekstides välja tuuakse. Üritan leida vastust küsimusele – kes/mis on kriitikaalne objekt ning milles kriitika seisneb? Püüan eristada, kus on kriitika Repsi aadressil n-ö õigustatud ning kus mitte. Analüüsis toetun kvantitatiivse kontentanalüüsi kategooriale *artikli temaatiline fookus* ning artiklite kvaliteetsele sisuanalüüsile.

Käsitledes diskursuse ideoloogilisi struktuure, ütleb van Dijk (2005), et tõenäoliselt pole ühtegi teksti ja kõne struktuuri, mis mõjutaks enam mudelite konstrueerimist ja edasist töötlemist kui semantiline makrostruktuur *teema*.

Van Dijk`i järgi tuletatakse teema diskursuse proportsioonidest või sündmusmudelitest ning see kehastab diskursuse osaliste jaoks kõige olulisemat ja tähtsamat infot. *Kui vastuvõtja pärast mõningast vaheaega diskursusest üldse midagi mäletab, siis on see diskursuse teema ja mõni üksikasi, mis on talle personaalselt oluline* (van Dijk 2005: 312).

3.3.1. Mailis Reps kui haridus- ja teadusminister

Antud temaatilise fookuse saab omakorda jagada neljaks alateemaks: haridustemaatika ja minister Repsi tegevus, Repsi Marimaa-visit, Repsi keelekasutus ning Repsi pere- ja tööelu.

3.3.1.2. Haridustemaatika ja minister Repsi tegevus

Enamik teemat hõlmavaid tekste (v.a Nei 2002 ja Uus minister, uus... 2005) keskendub Repsi kritiseerimisele.

Esimesena asub Repsi suhtes kriitilisele seisukohale Postimehe ajakirjanik Mai Vöörmann, kes kirjutab 2002. aasta kommentaaris *Liiga kallid hind!*, et Rannal on plaanis haridusministeerium tagasi Tallinna kolida, sest tunneb end ministriametis ebakindlalt.

Andes Rannale noorukese tiitli ja öeldes, et tema vaimseks isaks on Peeter Kreitzberg, vihjab Vöörmann sellele, et Rand on ministriametis kogenematu.

Abivägi ja ministeeriumis viibimine

Vöormann leiab, et minister viibib ministeeriumis vähe, kuna too toetub paljus oma nõustajatele Peeter Kreitzbergile ja Sirje Priimäele, kes tegutsevad peamiselt Tallinnas. Seega annab ajakirjanik mõista justkui ei tegeleks minister Tallinnas oma töökohustustega.

Leian, et vähese Tartus viibimise kritiseerimine pole täielikult õigustatud, sest ajakirjanikul pole fakte, millega ta võiks kinnitada, et harv ministeeriumimaja külastamine mõjutab negatiivselt ministri tööd. Samas tekivad küsimused, kes ministri äraolekul ministeeriumi juhib ning kas vähese külastatavuse tõttu kannatab ministri ja ministeeriumi töötajate vahelised suhted, ministeeriumi töö kvaliteet ning Eesti haridus.

Ministri abiväele viidatakse ka edaspidi. *Aga kui minister peab oma käehoidjatega selle sammu veel kooskõlastama...* (Vöormann 2002b). *Nagu toona kuluaarides räägiti – Kreitzberg oli kark, mille najal Rand liikus. Viimase kaks suurt saavutust – algklasside koolitoit ja õpilaskodud – pärinesid otse Kreitzbergi suust* (Päärt 2005). *Kui Reps ei usu, et kümnest kroonist jääb napiks, võtku endale toitlustusnõunik – nagu ta on end ümbritsenud haridusspetsialistidega, kes talle oma teadmiste ja kogemustega haridusküsimustes tuge pakuvad* (Ministri kõhupete 2005).

Võttes arvesse seda, et Reps sai ministriks 27-aastaselt ning et tal puudus sel ajal poliitiline ja juhtimiskogemus, on mõistetav, et tema ümber kogunes inimesi, kes teda haridusküsimustes nõustasid. Nii oleks tõenäoliselt toimitud ka teiste ministrite puhul, kes noorelt ametisse said. On imestusväärne, miks ajakirjanikud panevad korduvalt Repsile tema abiväe olemasolu pahaks. Kas oleks etem, kui noor minister hakkaks ise, ilma kogemusteta, hariduses muudatusi ette võtma? Ehk peitub ajakirjanike sõnavõttude taga hirm, et minister ise ei tee midagi, vaid laseb hariduspoliitikat juhtida tema nõunikel ning erakonnal nagu on näha Mai Vöormanni artiklist *Haridusministeeriumi hääbumine*, kus autor väidab, et hariduspoliitikat tehakse Keskerakonnas.

Minister ise on põhjendanud oma vähest Tartus viibimist sellega, et kuulab töötavate, praktiseerivate inimeste arvamusi (Vöormann 2002c).

Sama mõte kordub raamatus *Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus*, kus Reps ütleb 2006. aasta 6. detsembril antud intervjuus teema kohta järgmist. *Ministri töö on kaitsta valitsuses ja Riigikogus oma valdkonna asju. Nii et väga suur osa tööst toimub seal, lisaks parteis poliitiliste platvormide kujundamine. Ministeeriumile pühendan*

töönädalas keskmiselt poolteist või kaks päeva. Seda kritiseeritakse, aga ma kindlasti ei muuda oma arvamust. Ka praegu olen kaks-kolm päeva nädalas seotud Riigikoguga ja olen võtnud eesmärgiks sõita vähemalt ühel päeval nädalas mõnda kooli või lasteaeda, et anda infot ja sada seda teiselt poolt vastu (Sutrop et al 2007: 248-249).

Lukase pärand

Ministeeriumis viibimise kritiseerimine on seotud ministeeriumi kolimisega Tallinnast Tartusse, mis viidi läbi eelmise haridusminister Tõnis Lukase ajal. Ministeeriumi kolimist näeb Võormann kui haridusministeeriumi hääbumise üht põhjust. Võormann küll mainib, et kolimise viis läbi Lukas, kuid peab vastutajaks ikkagi kantsler Peep Ratast, noort ametnikkonda ja oskusteta minister Randa. *Mida enam süsteem lonkab, seda tugevam peab olema juht. Kui aga nõrgale kantslerile koos alles teadmisi ja oskusi omandava ametnikkonnale liitub veel ka nõrk (oskusteta ja kogemusteta verisulis) minister, on tulemuseks suured sõnad ja vähe tegusid* (Võormann 2002c).

Lukase aadressil on kriitilisem Eesti Põllumajandusülikooli teadusprorektor Lembit Nei.

Seetõttu on Mailis Rand tõepoolest lõhkise küna ees. Kuigi küna lõi lõhki tema eelkäija, ei mäleta seda enam keegi (Nei 2002)! Autor võrdleb haridusministeeriumi kolimist Tartusse loodusõnnetusega.

Seega on haridusministeeriumi kolimine mõjutanud Repsi representatsiooni negatiivselt. Ministril tuleb n-ö Lukase pärandi eest kallist hinda maksta.

Minister vs kantsler

Läbi kolme perioodi nähakse puudusi ministri ja ministeeriumi kantsleri koostöös. *Kuidas panna ministeerium tegusalt toimima, kui minister Ranna ja kantsler Ratase suhted lonkavad mõlemat jalga: parimal juhul iseloomustab seda teie-vormis külm pöördumine, halvimal juhul aga kantsleri avalik ignoreerimine* (Võormann 2002c). Ajakirjanik näitab süüdlasena ministrit, sest tema on külm ja ignoreeriv, mitte kantsler.

Sama suhtumine jätkub 2005. aastal. *Kantsler Peep Ratase ja Ranna suhted olid kõike muud kui harmoonilised. Minister oli harva Tartus, aga ta lubas endale väljendust: ministeeriumi juhtimisoskus on nullilähedane* (Päärt 2005).

2006. aastal seatakse kriitika alla nii minister kui kantsler. *Jälle kangutab üks minister oma kantslerit. [---] Reps süüdistab Kallast ministeeriumi kehvast tööst, kuid viimane väidab, et pole kunagi ministrile vastu töötada tahtnud. [---] Ideaalis ei tohiks kantslerid olla*

poliitiliseerunud, vaid võimelised valitsuse muutuvates tuultes ministeeriumi tegusana hoidma (Maasalu 2006).

Räägib palju, teeb vähe

Korduvalt heidetakse ministrile ette tühiste muredega tegelemist ning viidatakse sellele, et ministri sõnal pole valitsuses kaalu. Kujundatakse teisejärgulise poliitiku kuvand.

Ehk püütakse siingi tegemata jäetud suuri tegusid katta väikeste võitudega – näiteks sellega, kuidas ministrile maitses koolitoit või kuidas minister lõpuks lahendas suure dilemma ning kirjutas alla määrusele, mis toob koolidesse jälle lõpukirjandi. Jääb vaid üks küsimus: kas need ongi Eesti hariduse probleemid (Vöörmann 2002b). Nii nagu ei maksa suurt midagi ka haridusministri sõna valitsuses.... “Professionaalid” näitavad praktikandile koha kätte (Vöörmann 2002c).

Lisaks nähakse ministrilt suurte sõnade, kuid väheste tegude tegijana. *Minister räägib küll palju, aga tegudega on kehvavõitu (Vöörmann 2002b).*

Seisneks ministritöö vaid rääkimises, ei jääks Mailis Rand ministrite kõnevõistlusel kindlasti viimaseks (Vöörmann 2002c).

Peale üksikute emotsionaalsete rōkatuste pole inimese suurt, kes juhib meie haridus- ja teadussüsteemi, suurt midagi tulnud. [---] Haridusminister Mailis Rand kui Eesti hariduspoliitika juht laiutab ka pärast sadat võimul oldud päeva ikka vaid käsi (Õppetootused kalevi alla 2002).

Ei ühtegi omapoolset eelnõu, ei ühtegi arvestatavat algatust. Ainult lõputu jutt ja teiste eelnõude põhjalaskmine (Kreitzberg 2006).

Valimised

Läbi kolme perioodi toovad nii ajakirjanikud kui muud autorid välja valimisi nähes ministri tehtud või tegemata tegudes valimiseelse maine küsimust.

Valimis-eelsel perioodil tuleb hoolt kanda isikliku ja erakondliku imago, mitte ummikusse jooksnud probleemide lahendamise eest (Vöörmann 2002c).

Aga kui minister peab oma käehoidjatega selle sammu veel kooskõlastama (tuleb ju enne selgeks teha, kuidas lõpukirjandi taasseadustamine mõjutab Riigikogu valimiste käiku ning ministri positsiooni isiklikult), siis võib ka südatalv kätte jõuda (Vöörmann 2002b)

Haridusminister Mailis Repsi viimasel ajal sagenenud karjed hariduse katastroofilisest olukorrast on lihtsalt naeruväärsed ja räägivad magava kassi äkki ärganud näljatundest või

hoopis variserlikust ministrist, kes valmistub ametiposti enne valimisi maha jätma, veeretades süü teiste kaela (Kreitzberg 2006).

Lennukad ideed tekivad, kui silmapiiril terendavad valimised (Paavo 2007).

Keskerakond

Kritiseeritakse tugevalt Repsi erakondlikku kuuluvust ja selle mõju haridusele.

Kui arenemisjärgus haridusministeeriumi juhhib nõrk kantsler ja Keskerakonnale lõpult lojaalne minister-praktikant, on kaotajaks Eesti haridus. [---] Kes, kus ja miks need muutused tegi, ei julge ministeeriumi kantsler ja tema tippametnikud avalikult öelda – keskerakondliku parteipoliitika tung ministeeriumisse võiks mõnegi sõnakuulmatu ametist ilma jätta. Hariduspoliitika väljakujundamise ja selle sõnastamise ning tegevuse planeerimise keskus ongi nihkunud Mailis Ranna ajal haridusministeeriumist Keskerakonda ning minister Ranna käest tema parteikaaslaste kätte (Vöörmann 2002b)

Vaevalt tegi ta seda kõike haridusministrina, rohkem ikka parteijuhi Edgar Savisaare alluvana... (Kreitzberg 2006).

Viimane variant?

Viidatakse sellele, et Reps oli 2002. aastal ministritoolile viimane (varu)variant, mis õõnestab ministri representatsiooni. *2002. aasta alguses n-ö kahekümne neljandal tunnil teeneka haridustegelase Peeter Kreitzbergi asemel ministriks saanud keskerakondlane Mailis Rand on nõrk juht (Vöörmann 2002c).*

2002. aasta jaanuaris oli Mailis Rand augutäide, kes Peeter Kreitzbergi asemel (kes ei tahtnud Tartu ja Tallinna vahel sõita) ministriportfelli vastu võtma nõustus (Päärt 2005).

Raamatus *Eesti Vabariigi naisministrid* esitab Sigrid Laev Repsile järgmise küsimuse. *Kas teile anti võimalus [saada haridusministriks – autor] seepärast, et keegi ei tahtnud ministritooli? – Seda ei oska öelda. Pigem on ühiskonnas alati ambitsioonikaid inimesi. Peeter Kreitzberg tõepoolest ei tahtnud, ta oli Euroopa Tulevikukonvendi liige ja talle hakkas välispoliitika tõsist huvi pakkuma. Ene Grauberg oli olnud minister Kreitzbergi parem käsi. Tema ütles, et on seda nii lähedalt näinud, et ei taha mingil juhul aktiivpoliitikas olla (Sutrop et al 2007: 247).*

Faktid arvamustega segi

Valimis esineb Repsi suhtes tugevalt kriitilisel seisukohal olev uudis, kus faktid on segi ajakirjaniku arvamusega. Samuti pole vastaspoolele ehk ministrile artiklis sõna antud. Tegu on uudisega, mis eksis Pressinõukogu hinnangul hea ajakirjandustava vastu.¹

Uudisväärtust alandab anonüümsete allikate kasutamine. *Haridusministeeriumis hõljub lein, sosistab nii mõnigi ametnik. [---] Viisakamad ütlevad, et Rand oli nagu segaduses tütarlaps, kes oli sattunud vale koha peale* (Päärt 2005).

Esineb hulgaliselt ajakirjaniku hoiakuid, hinnanguid ja arvamusi, mis ei põhine faktidel. Jääb mulje, et tegu on ajakirjaniku isikliku või anonüümsete ametnike nägemusega. *Tartus töötavate ametnike suhtes oli ta kõrk ja üleolev. Isegi päeval, kui minister päevakava järgi pidi Tartus olema, ta seda tihtipeale polnud. Aga töö käis. Nii läks üks kõrge ministeeriumiametnik ministri korraldusel alamale ametnikule ütlema – sul hoitakse silm peal. Põhjuseks ametniku kuuluvus ühte opositsioonierakonda. Ranna jutust käis pidevalt läbi küsimus, keda ja kas saab usaldada. Sellele lisandus jutt info lekkimisest – Rand küsis, kuidas mingi info avalikkuseni jõudis. Pea igal nõupidamisel. [---] Usaldamatus viis koguni nii kaugele, et Rand nõudis endale ministeeriumimajas isikliku tualetti, mis kuuluks ainult talle. Ja saigi. Ministril oli oma ruum, oma võtmega. [---] Ministeeriumi juhtkonna koosolekul käis Rand välja idee, et peaks hakkama tegema kõneeristusi, kuhu ministeeriumiametnikud pärast koosolekut helistavad. Minister pelgas hirmsasti, et info jõuab otse ajalehetoimetustesse ja opositsioonipoliitikuteni, Lukase käsilaste kaudu* (*ibid.*).

Artikli autori suhtumine kumab läbi ka faktidel põhineval informatsioonil. *Eelmisel kolmapäeval jättis haridus- ja teadusministeeriumis hüvasti minister Toivo Maimets. Reedel oli jälle platsis vana tuttav Mailis Reps. Teine katse* (*ibid.*). Sõnade nagu vana tuttav ja teine katse kasutamine viitab halvustavale suhtumisele.

¹ [---] Pressinõukogu arutas Mailis Repsi kaebust Postimehes 19. aprillil 2005 ilmunud artikli «Mailis Reps saab ministrina ainult paremaks minna» peale ning otsustas, et leht on rikkunud head ajakirjandustava, teatas pressinõukogu esimees Tiina Kaalep. Mailis Reps kaebas pressinõukogule, et artikkel sisaldab eksitavat ning ebatäpset informatsiooni. Mailis Reps toob välja mitmeid ajakirjaniku väiteid, mida ta loeb laimuks. Neid väiteid hindab Mailis Reps eksitavaks ja tõele mittevastavaks. Kaebaja ei ole rahul ka sellega, et artikli jaoks tema kommentaare ei küsitud, kuigi tegu on kriitilise materjaliga. Postimees vastas pressinõukogule, et lehel puudus alus kahelda artikli kirjutatud ajakirjaniku haridusministeeriumi-alases asjatundlikkuses. Leht kinnitab, et artiklis avaldatud materjal vastab tõele, ent ei esita mingeid tõendeid, piirdudes New York Timesi sisekriitiku vaadete tutvustamisega. Pressinõukogu otsustas, et Postimees rikkus ajakirjanduseetika koodeksi punkte 4.2 ja 5.1, mis kohustab konflikti sisaldava materjali puhul ära kuulama kõik pooled ja pakkuma kommentaari võimalust samas numbris. Rikutud on samuti eetikakoodeksi punkti 4.1, sest uudisteküljel ilmunud artiklis on segamini oletused, arvamused ja faktid. Mailis Repsile pole enda kaitsmiseks sõna antud. (*Allikas: Postimees rikkus head ajakirjandustava* (2005). *Postimees*, 20. juuni)

Ilmneb hulgaliselt sildistamist. Päärt nimetab Repsi augutäiteks, jumalaks, kõrgiks ja ülevaks ning teisi allikaid kasutades (milledele pole nimeliselt viidatud) segaduses tütarlapseks ning müütiliseks loomaks. *Ministrit ennast oli majas nii vähe näha, et ministeeriumimajas räägiti temast kui müütilisest loomast – üksisarvikust, kes end aeg-ajalt ilmutab (ibid.).*

Tekib huvitav vastuolu, kui sõna saab keskerakondlane ning Repsi toetaja (artiklite põhjal) Peeter Kreitzberg, kes on üllatuslikult Repsi suhtes kriitiline. *Kreitzberg usub, et hetkel, kui tulevane minister Rand tema vastas istus, ei omanud too vähimatki ettekujutust, mida kujutab endast haridusministeerium, haridus või minister. „Ta oli väga optimistlik ja küllalt ambitsioonikas, nagu praegu võib otsustada,“ ütleb Kreitzberg (ibid.).* Tekib küsimus, miks on toetajast saanud järsku vastane? Päärt toob asjasse selgust. *Kuid hiljem noor minister enam Kreitzbergiga nõu pidama ei hakanud. Siis oli tal otseliin Edgar Savisaarega. Põhjus selles, et Kreitzberg julges Riigikogus vastu astuda, kui Rand kaitses paljusõnaliselt haridusstrateegiat „Õpi-Eesti“. Lõpptulemus – see võeti tagasi (ibid.).*

Loos esinevad allikatena Helmer Jõgi ja Peep Ratas, kellele on viidatud kui endistele HTMi töötajatele. On võimalik, et lugejale jääb mulje nagu oleksid Jõgi ja Ratas ministeeriumist lahkunud (vallandatud), kuna neil olid ministriga lahkkelid. Võimalikule oletusele vihjab järgmine lõik: *Keskerakondlasele ministeeriumi üle andnud Lukas märgib, et Rand läks Tartusse selge teadmisega, et ministeerium tuleb Tallinna tagasi tuua. Kõik tõi kaasa ebakindlust, mis pani tugevamaid ametnikke otsima uusi ja kindlaimaid väljakutseid (ibid.).* Lugeja ei pruugi teada, et Jõgi lahkus HTMist kuna sai riigikogu liikmeks ning Ratas lahkus HTMist järgmise ministri Toivo Maimetsa ametiajal.

Kaudselt saab välja lugeda positiivsust Repsi suhtes endise haridusminister Tõnis Lukase öeldust. *Lukas loodab, et kahe aastaga on Keskerakonnast saanud normaalne erakond – toona õhutas pikka aega võimust eemal olnud partei paranoiat, nüüd on Keskerakond juba teist korda võimul. See on oluline muutus (ibid.).*

Loos ilmneb Repsi fopaade loetelu, mis tekitab korduva elemendina terves valimis n-ö lumepalli efekti, mille lõpptulemusena Repsi ebaõnnestumiste rada kumuleerub ning võimendub.

Kriibitud plaadi mängimine

2007. aasta juhtkiri paneb Repsile pahaks haridussüsteemi katastroofilisest olukorrast rääkimise. *Rääkida katastroofilisest olukorrast hariduses, on nagu vana kriibitud plaadi mängimine. [---] Just samu probleemide kirjeldusi on valimiste eel ja järel kuulda olnud kõigilt viimastelt haridusministritelt. [---] Kõik teame nüüdseks, mis haridussüsteemis valesti on, kuid vähestel meist on täidesaatvat võimu midagi paremaks muuta. Need vähesed on tihtipeale ministrid (Vana hea lugu 2007).*

Seega ei panda haridusprobleemide kirjeldamist pahaks üksnes Repsile, vaid kõikidele viimastele haridusministritele. Samas pole Reps juhtkirja sõnul olukorra parandamiseks midagi teinud. *Kui olukord on katastroofiline, siis jääb üle vaid imestada, et haridussüsteemi olemuse üle käiv diskussioon Repsi ajal hoopis vaibunud, mitte teravalt tõusetunud pole. Kas sellest, et koole suletakse või töölt lahkutakse rahapuuduse ja tulevikuväljavaadete puudumise tõttu, räägitakse nüüd lihtsalt vaiksema häälega (ibid.)?*

Juhtkirja mõtet, et haridussüsteemi olemuse üle käiv arutelu on Repsi ajal (tõenäoliselt mõeldakse vaid teist ametiaega) vaibunud, toetab juba kirjeldatud kontentanalüüsi tulemus, mille järgi on Repsi ajal ilmunud väga vähe sisulist kooliharidust puudutavaid tekste. Tekib küsimus, mille üle on Repsi ajal diskussioon käinud? Juhtkiri sellest ei räägi, kuid kontentanalüüsi tulemused näitavad, et arutelu on käinud Repsi fopaade üle.

Ütlemisest, et haridusprobleemidest räägitakse Repsi ajal vaiksema häälega, jääb mulje, et süüdlane on Reps. Samas esitatakse probleem küsimusena, mistõttu jääb vastus lahtiseks ja mitmeti tõlgendatavaks. Igal juhul antakse Repsi teisele ametiajale tugevalt negatiivne hinnang.

Killuke positiivsust

2005. aasta juhtkirjas ilmneb terve valimi peale üks väheseid Repsi pooldavaid aspekte. *Uue ministri kavad pole sugugi halvad ning kui need hästi ellu viiakse, pole mingit põhjust teda halvustada (Uus minister, uus... 2005).*

Eesti haridusmaastiku kehva seisukorra põhjustena nähakse pidevaid reforme ning erinevatel seisukohtadel olevaid haridusministreid, kes ei taga hariduspoliitika järjepidevust. *Erakonnaprogrammide erinevust arvestades on tegu paramatusega, kuid Eesti pideva reformimise all kannatavale haridusmaastikule ei pruugi valitsuse kiire vahetumine väga tervislik olla. [---] Loodetavasti on uuel haridusministril rohkem tahet senitehtut hoida ja vähem soovi enesetõestamise sildi all eelmist lõhkuda. Sest haridusministeeriumi on seni*

iseloostunud pigem see, et iga järgmine minister arvab, et eelkäija tegi valesti ja soovib uusi reforme. Haridus võiks aga mitte olla eksperimentaalvaldkond. Postimees loodab, et lammutamise asemel asutakse probleeme lahendama ning seatud eesmärgid ulatuvad kaheaastase ametiperioodi lõpust kaugemale (ibid.).

Siinkohal ilmneb juhtkirju ja Postimehe ajakirjanike kommentaare läbiv mõte – haridus ei ole eksperimentaalvaldkond.

Juhtkiri ilmutab kriitilist meelt Res Publica aadressil. *Res Publica kaheaastane valitsusaeg tõi endaga kaasa väga laiaulatusliku haridusalase diskussiooni. [---] Paraku oli kaks aastat piisavalt lühike aeg, et ellu jõutaks viia vaid osa plaanitud reformidest ning teine pool võiks jääda igavaseks teostamata (ibid.).* Juhtkiri vihjab, et Res Publica suuri haridusreformi ei peetud heaks ideeks. Samas nenditakse, et Res Publica valitsusaeg tõi kaasa laiahaardelise haridusalase arutelu. Juhtkiri *Vana hea lugu* ütles Repsi ametiaja kohta vastupidist.

Huvitav on see, et esimesel juhul räägitakse Res Publica, mitte toonase haridus- ja teadusministri Toivo Maimetsa ajast ning teisel korral Repsi, mitte Kesk- või Reformierakonna ajast. Siit võib järeldada, et Res Publica haridusalast diskussiooni ei peetud Maimetsa teeneks.

Üks küsimus, millel ei pruugi kontekstiga seost olla, kuid väärrib siiski küsimist on asjaolu, et Postimehe meedia- ja meelelahutustoimetuse juhataja on Toivo Maimetsa poeg Andri Maimets. Ajakirjanduse objektiivsuse nõudest lähtuvalt eeldan, et ajakirjanik ja poliitik ei mõjuta üksteist ka siis, kui nad on veresuguluses. Siiski oleks huvitav lähemalt uurida, milline on olnud Toivo Maimetsa representatsioon Postimehes.

Reps kui raam

Ühe 2002. aasta juhtkirja näol on näha võtte kasutamist, mida nimetan Reps kui raam. Nimelt keskendub tekst temaatiliselt sisulisele kooliharidusele, konkreetsemalt õppetoetuste seadusele, kuid loo algus ja lõpp kritiseerivad tugevalt Repsi. Juhtkiri algab: *Mida tähendab kogemusteta inimese panemine ministriks, näitab selgelt haridusminister Mailis Ranna tegevus. Peale üksikute emotsionaalsete rōkatuste pole inimese suurt, kes juhib meie haridus- ja teadussüsteemi, suurt midagi tulnud. Ministeerium kui Eesti haridus- ja teaduspoliitika suunaja on letargilises unes (Õppetoetused kalevi alla 2002).* Juhtkiri lõpeb: *Kui üks süsteem prügikasti saadetakse, tuleb midagi uut asemele pakkuda. Haridusminister Mailis Rand kui Eesti hariduspoliitika juht laiutab ka pärast sadat võimul oldud päeva ikka vaid käsi (ibid.).*

Sarnast võtet on kasutatud veel paaril korral.

Koolitoit

Valdkond, mille pärast Repsi kritiseeritakse mõistetamatult, on koolitoit. *Ent need kümme krooni, mis Repsi juhitav teadus- ja haridusministeerium on kavandanud vastavalt koalitsioonilepingule ühe põhikooli õpilase koolilõuna kulude katteks, pole küll summa, mille väljavõitlemise eest minister end õnnitleda võiks. [---] Sest omavalitsusjuhid, kes näikse eluga lähemalt kursis olevat kui minister, on õigustatult kritiseerinud, et vähegi korralikku sooja toitu ei saa lauale vähem kui 14-15 krooniga* (Ministri kõhupete 2005).

Nagu näha, käib kriitika siiski lisaks Repile ka HTMi ja koalitsioonileppe kohta, st tõdetakse, et Reps ei ole ainuisikuliselt määranud kindlaks summa, mille eest lastel kõht peaks koolis täis saama. Siiski on juhtkirja fookuses Repsi materdamine. Juhtkiri ei too välja, kas 10 krooni on lõplik summa või sinna lisandub omavalitsuste toetus. Sama küsimus tekkis ka lugejatel, kui vaadata internetikommentaare. *Jälle aru ma ei saa, kelle raha see 10 krooni on. Kas see makstakse juurde laste poolt makstud toidurahale või laste käest ei tohi rohkem küsida või kohalik omavalitsus ei või lõuna eest rohkem maksta? Ütlemata jäetud, mis rea pealt eelarves see 10 krooni tuleb, kes selle kasutamist määrab ja sellist kirjatükki nimetatakse veel juhtkirjaks* (ref, 22.09.2005).

On arusaamatu, miks ministri tööd koolitoidu teemal kritiseeritakse, mitte ei tunnustata. On selge, et kümme krooni on väike summa, kuid ka see on raha.

Kui aga vaadata seda, kuidas rääkis Reps 2007. aastal ametist lahkumise eel oma töistest saavutustest koolitoidu alal, jääb lahtisi otsi. *Samuti rõõmustas ta, et riik tagab vähemalt ühe sooja koolilõuna ligi 150 000 õpilasele, kes õpivad põhikoolis või kutsekoolis...* (Raun 2007). Esiteks tekib küsimus, millise perioodi vältel õpilastele üks soe koolilõuna antakse. Kas nädalas? Semestris? Teiseks õpilaste arv. Artikkel ei ütle, kui palju on üldse põhikoolis ja kutsekoolis õpilasi kokku. Kas 150 000 on väike või suur arv?

3.3.1.3. Repsi Marimaa-visiit

Repsi representatsioonis on väga olulise tähtsusega ministri käik 2005. aasta augustis Marimaale fennougristika maailmakonverentsile, kus ta annab intervjuu Vene riigiteleviiooni Rossija uudisteprogrammile Vesti: *„Olen siin esimest päeva ja kõik, mida nägin, on väga*

suurepärase. Faktid, mida siin nägin, ja faktid, mida lugesin kodus, need pole kuigi sarnased (Anvelt 2005).”

Repsi sõnavõtt esineb ka veidi teisel kujul: *“Faktid, mida siin nägin, ja faktid, mida lugesin kodus, need pole kuigi sarnased. Võiks isegi öelda, et kodus tahetakse asju näidata natuke halvemana kui nad on, aga siin on näha, et koolid tehakse lahti, inimesed loovad kultuurikontakte, keel on, võimalusi on, kui ainult huvi on (Rumm 2005).”*

Sõnavõtust ajendatult kirjutasid nii ajakirjanikud kui poliitikud mitmeid artikleid. Moodustus kaks leeri – ajakirjanike vs poliitikute arvamus. Viimane kujutab endast vastasseisu Repsi toetajate (Repsi erakonna liider Edgar Savisaar) ja vastaste näol (teiste erakondade poliitikud – reformierakondlane Jürgen Ligi ja isamaaliitlane Mart Laar).

Nii 2005. aasta juhtkiri *Minister laimab oma riiki* kui Hannes Rumm ja Mart Laar leiavad oma arvamused, et Reps kahjustas intervjuuga Eesti huve.

Seda, kui ebamugavasse olukorda Repsi sõnad Eesti valitsuse nii sise- kui välispoliitiliselt panid, näitas peaminister Andrus Ansipi eriettevalmistus eelmisel neljapäeval toimunud pressikonverentsiks [Ansip oli ära õppinud numbrid mari keeles ühest viieni] (Rumm 2005). Asi on seda hullem, et Reps ei viibinud Marimaal mitte eraisikuna, vaid Eesti vabariigi esindajana, mis muudab tema seisukohad Eesti ametlikeks seisukohtadeks (Laar 2005).

Repsi avalduses nähakse Eesti venevaenulikkust. *Täiesti terviklikult, miimika ja kehakeele toel teatas see [Repsi esinemine] mitte ainult Marimaa helgeist oludest, vaid ka Eesti venevaenulikkusest ning ta pahatahtlikust ajakirjandusest (Ligi 2005).*

Repsi avaldust tõlgendatakse ka kui maride iseseisvuspüüdluste õõnestamist. *Kahtlemata haavasid Mailis Repsi kommentaarid tolles intervjuus maride tundeid ja iseseisvuspüüdlusi (Laat riigikogus 2005). Eesti valitsuse liikme külaskäik, mis pidanuks mõjuma toetusena mari rahvale ja rahvuskultuurile, omandas tänu Mailis Repsile vastupidise tähenduse. Võib vaid arvata, kui muserdavalt mõjus selline osatamine riigitelevisioonis – võimalusi on, kui ainult huvi on! – Mari rahvuslastele, kes ägavad venestamispoliitika all (Rumm 2005). Repsi seisukohad seavad kahtluse alla kogu nende [maride] tegevuse mõttekuse (Laar 2005).*

Laar näeb Repsi seisukoha taga kahte põhjust. *Eesti haridusminister on kas rumal või kardab ta Keskerakonna poolt Vene võimuparteidega alla kirjutatud lepingu tõttu Venemaad sellisel määral, et peab vajalikuks isegi maride rahvuslikule rõhumisele kaasa kiita (ibid.).*

Leitakse, et Reps oleks pidanud säilitama kaamera enesekontrolli ning ta pidanuks nägema läbi ohtu, et tema öeldut võidakse ära kasutada propaganda eesmärkidel. *Kahtlemata oleks minister pidanud olema intervjuud andes äärmiselt ettenägelik ja nägema läbi võimaluse, et see rakendatakse Vene propagandamasina ette (Laat riigikogus 2005). Riigitegelase loomulik hoiak pidanuks olema kindel: Eestile läheb väga korda sugulasrahva saatus ning teevad muret (välisministeeriumi memodeski käepäraselt kirjeldatud) tendentsid haridus-, kultuuri- ja poliitilises elus (Ligi 2005). Sellegipoolest kaotas minister Vene telekaamerate ees enesekontrolli ning esines innuka kiidulauluga (Rumm 2005).*

Tulevikus manitsetaks Repsi olema seega rohkem ettevaatlik ja reserveeritum. *Mailis Reps peaks muidugi edaspidi äärmiselt ettevaatlik olema, et oma kompetentsust nii ministrina kui haridusvaldkonna spetsialistina tõestada (Laat riigikogus 2005). Loodetavasti loeb Mailis Reps järgmine kord mõne naaberriigi telekaamera ette sattudes kõigepealt mõttes mari keeles viieni ja alles siis hakkab vastama (Rumm 2005).*

Repsi esinemist hinnatakse kui lapsikut ja õigustamatut. Viidatakse ministri halvale ettevalmistusele. *Kahtlemata on Mailis Repsi hilisemad eneseõigustused olnud lapsikud. Väide, et lõigud intervjuus olid kontekstist välja rebitud, viitab aga ministri halvale ettevalmistusele (Laat riigikogus 2005). Ministri laused polnud eraldatud kontekstist ja neid ei saa vabandada ootamatult ette lükatud Potjomkini külaga (Ligi 2005). Vaevalt olid need numbrid [palju suletakse Marimaal koole, palju väheneb marikeelsete saadete maht kohalikus televisioonis] Mailis Repsile teadmata (Rumm 2005).*

Halastamatu hinnangu Repsi öeldule annab ajakirjanik Hannes Rumm: *Nii ränka välispoliitilist prohmakat pole viimased kümme aastat teinud ükski valitsuse liige.*

[---] *Seekord on hinne tema esinemisele küll kok, kaks (Rumm 2005).*

Nii Postimees kui Mart Laar peavad Repsi poolt Marimaal öeldut piisavaks, et nõuda Repsi ametist vabastamist. *See polegi tegelikult oluline, sobivaks aluseks ametist vabastamiseks on mõlemad põhjused (Laar 2005). Põhiküsimus on ikkagi see, miks kuuluvad valitsusse ja*

saavad ikka veel Eesti riigilt palka inimesed, kes käivad Venemaal meie riiki laimamas (Minister laimas oma ... 2005).

Hannes Rumm toob välja, kuidas võib Marimaal öeldu mõjutada Repsi edasist käekäiku. Ent välispoliitiline prohmakas võib Repsile palju pahandust tuua. See innustab opositsiooni just haridusministrit ründama. Ja mitte ainult kaugel Marimaa pärast, vaid ka koduste murede pärast. Pigilinnu maine tõstatab kindlasti avalikkuse ees teisi küsimusi. Näiteks selle, kuidas juhib Reps haridusministeeriumi, kui ta Tartus käib harva ning ministeeriumi tippametnikega kohtub vaid paar korda kuus (Rumm 2005)?

Nii Jürgen Ligi kui Mart Laar leiavad, et Repsi sõnad Marimaal ei ole kontekstist välja rebitud. Ministri laused polnud eraldatud kontekstist ja neid ei saa vabandada ootamatult ette lükatud Potjomkini külaga (Ligi 2005). Loomulikult on võimalik, et vene infokanalid on ministri sõnu moonutanud. Nii see paraku siiski pole, sest minister vaikib kui haud ega pole võimalikke väärtõlgendusi mingil kombel ümber lükanud (Laar 2005).

Muud kriitikaalused objektid

Puudulikku tegutsemist nähakse peaminister Andrus Ansipi töös. Kas peaminister Andrus Ansip luges saatkonna ettekannet tõesti alles eilsest Eesti Ekspressist (ibid.)? Kahjuks on mul tunne, et peaminister Ansipil puudub selliseks [Repsi ametist vabastamiseks] sammuks jõud. Ning sellest on väga kahju (Laar 2005).

Lisaks on kriitikaalusteks objektideks riigikogulased (Repsi umbusaldamisel sisutühjad etteheited), Keskerakond (lepe Vene võimupartiega), Eesti Moskva saatkonna ajutine asjur Anne Härmaste (diplomaadile sobimatud seisukohad, rahvastevahelise vaenu õhutamine), Repsi nõunik Urve Läänemets (kurdab, et Eestis on väge vene gümnaasiume), ajakirjandus (Härmaste seisukohtadest vaikimine, Repsi laimamine ja ametist vabastamiseks surve avaldamine).

On näha, et nii ajakirjanikud kui poliitikud mõistavad üksmeelselt Repsi esinemise Marimaal hukka. Mõlemad pooled toovad välja nii Eesti kui Marimaa huvide kahjustamise, Repsi puudulikku ettevalmistust ja enesekontrolli kaotamist. Sarnaselt näevad nii ajakirjanikud kui poliitikud Marimaa esinemises põhjust Repsi ametist vabastamiseks.

Leian, et Marimaa teleintervjuu ei näita kindlasti Repsi heast küljest. On raske öelda, kas tema sõnad olid kontekstist välja rebitud või mitte.

Ajakirjanike ja poliitikute kriitikat Repsi suhtes võib lugeda õigustatuks, kuid tuleb meeles pidada, et opositsioonipoliitiku materdamine võib olla eesmärk omaette. Reps osutus avaldusega kergeks saagiks ning tegi endale seetõttu karuteene. Seevastu asuvad poliitikute väited, et Repsi laused ei olnud kontekstist välja rebitud, õhukesel jääl, kuna nende väidetest puudub argumenteeritud põhi, mis muudab need vaid oletusteks.

On vajalik märkida, et valimis ei kajastu Repsi inglisekeelne ettekanne fennougristika maailmakonverentsi avamisel, mille minister pidas paar tundi enne intervjuud Vene telekanalile. Tekib küsimus, milline oli ettekande sõnum ja kas see kandis Eesti ametlikke välispoliitilisi seisukohti? Kui sõnum oli positiivne ja sisutihe, siis kas ajakirjanikud ja poliitikud eirasid seda tahtlikult võimendades nõnda Vene telekanalile öeldut?

Kindlasti on õigus ajakirjanik Rummil, kui ta väidab, et Repsi välispoliitiline prohmkas toob kaasa ministri kritiseerimise ka muudes valdkondades. Kui juba ükskord on vale sammuga pälvitud avalikkuse halvaks panu, on seda sammu kerge seostada ka muude prohmakatega. Samas on just Marimaa-visit see, millele edaspidi rohkelt tagasi viidatakse.

Ent Repsi Marimaal-avaldusel oli mõnes mõttes ka positiivne efekt, sest seoses ministri kõnega tõusis maride rõhutud olukord Eestis avalikkuse tähelepanu alla. Marimaast sai avaliku arvamuse kõneobjekt, maride rõhutud olukorras ilmus toona ja hiljemgi artikleid. Seega tõstis Reps negatiivse sõnavõtuga marid positiivses mõttes päevakavva ning tõenäoliselt mäletatakse Marimaa sündmusi rohke meediakajastuse tõttu veel kaua.

Samas võib arutleda selle üle, kas kokkuvõttes ei tulnud Marimaa-visit Repsile hoopis kasuks. Ametist ilma teda ju ei jäetud, rahva poolt valiti Reps riigikokku. Kas peab paika ütlemine, et igasugune tähelepanu, k.a. halb on hea tähelepanu? Vaatamata kõigele leian, et lõppude lõpuks tõi Marimaa Repsile rohkem kahju kui kasu. Seda on näha näiteks 2006. aasta kokkuvõttest, kus Repsi ametiaega representeeritakse Marimaa, mitte tema ametialaste saavutuste kaudu.

Kuid milline oli Repsi enda hinnang Marimaal toimunule? Valimi põhjal selgub, et kodumaale naasnuna tunnistas haridusminister end süüdi kolmes patus: *esines vene keeles, mille oskus pole piisav. Lasi end Vene propagandal ära kasutada. Ja kolmandaks: “Tüüpiline viga, ma rääkisin liiga palju* (Rumm 2005).” Seda, kas Repsi meelest oli visiit läbi kukkunud, selgesõnaliselt ei öelda. Seega võib jääda mulje, et Reps ei pidanud visiiti ebaõnnestumiseks. Vaadates arvamuskirjelduste kõrvale uudiseid, selgub tõde. 15. septembril tunnistas Reps, et tema visiit Marimaale ei olnud edukas, kuid ta ei uskunud, et kahjustas Eesti mainet (Anvelt 2005).

Intervjuus raamatule Eesti Vabariigi naisministrid, kus Repsilt päritakse, mis on olnud tema kõige suurem ebaõnnestumine vastab Reps järgmist: *Ma ei saa seda pidada just ebaõnnestumiseks, aga kindlasti poleks ma Venemaale sõitnud, kui oleksin teadnud, milliste manipulatsioonide otsa seal satun. Soome ja Ungari minister ei sõitnud ja meiegi arutasime, kas tasub minna. Arvasime, et peaksime näitama mari-poolele oma hoolimist. Aga olime nõrgemad kui Venemaa ja jäime alla* (Sutrop et al 2007: 251). Kasutades meie-vormi, kannab Reps juhtunu eest vastutuse nii endale kui teistele, kuid jätab ütlejata, kes need teised olid. Reps tunnistas, et arvestas Vene propagandaga, kuid jäi siiski sellele alla. Ebaõnnestumiseks Reps Marimaa-visit siiski ei pea.

3.3.1.4. Ministri keelekasutus

Antud teemat käsitlevad neli artiklit, millest kolme on kirjutanud keelenaine Helju Vals. Esiteks kritiseerib Vals ministrit vigase eesti keele kasutuse pärast. *Naised enne võimlemistundi rääkisid, et telesaates “A 4” ütelnud Mailis Rand Alex Lepajõe “praegust”* (Vals 2002). Ja teiseks segaste mõtete pärast. *Vaevalt taipas nooruke Mailis Rand – sõnast nooruke on saanud tema otse kohustuslik ehe – arvata, milline ränk koorem on olla haritud minister. Märtsikuu repliikides (PM) on Mai Võõrmann täpselt tabanud Noorukese möödalasu: iga nädal lendab õhku vähemalt üks mõttemull. [---] Kui mõte on segane, ei maksa loota selget sõna. [---] Jälle neli päeva hiljem avastas Mailis Rand, et “kõrghariduse erinevaid vorme pakkuvaid õppeasutusi pole väikeses Eestis mõttekas pidevalt juurde teha”. On ikka bürokraatia: vorme pakkuma, vorme tegema. Mis oleks, kui hakkaksime ka ministeeriume akrediteerima vormikuse alusel? Koolis peab õpetajat natuke kartma, et tekiks austus. Meedia näikse haridusministrit kartvat sellega, et tema jutt läheb lehte niisama kvaliteetselt nagu suust kuulda (ibid.).* Siinkohal mõtleb Vals ilmselgelt kvaliteetsuse all

ebakvaliteetsust. Tagamõtteks on, et meedia ei kohenda meelega ministri öeldut ning laseb ministri laused trükki naudinguga eesmärgiks näidata ministri harimatust. Rääkides ministeeriumide akrediteerimisest vormikuse alusel, võib Vals vihjata sellele, et haridusministeerium ei ole vormikas st heades kätes, vaid pigem lahja.

2005. aastal materdab Vals Repsi jällegi häguste mõttekäikude eest seostades sedakorda ministrit luiskamise ja narrimisega. *Ja Eesti hariduselu jätkub luiskaja ministri all* [Vals mõtleb Repsi “õpinguid” Cambridge`is]. [---] *Oma hirmpõhjaliku artikliga hariduskorralduse teemal teeb koolijuht [Lauri Leesi] ära ministri töö, eriti, mis mõtlemisse puutub.* [---] *Ainult et Reps oskab õilsuse ära narrida. Ühest narrusest andis mai algul lugejatele teada Eesti Päevaleht, nimelt oli haridus- ja teadusminister umbkeelsete õpetajatega hädas olevas Narvas kuulutanud, et “keel on alles teine nõue. Esmalt peab õpetaja siiski oma aines pädev olema.”* [---] *Postimees lisas Repsi mõttekäigu pikemalt: “Kindlasti on ministeeriumil kavas kaardistada, milliseid aineid saab eesti keeles õpetada nii, et aine kvaliteet ei kannataks.”* *Otse öeldes: eesti keel võib langetada kvaliteeti ja et seda ei juhtuks, siis ta kaardistatakse.* [---] *Mida ütleks seesuguse harimatuse peale minister Reps? Ega ometi seda, et „esvalt peab bussijuht siiski bussinduses pädev olema (Vals 2005)”?*

Villu Päärt kahtleb Ranna avalduste teemakohasuses ETV saates *Inimeselt inimesele*. Tema 2002. aasta meediaarvustuse pealkiri *Minister ei ole inimene* kannab väga tugevat hinnangut. Pealkirja võib tõlgendada kaheti – seda võib mõista kui tuletist ETV saate pealkirjast, mis tähendab, et minister ei anna teistele inimestele midagi edasi, või kui otsest väidet, et minister ei olegi inimene, mis võib tähendada viidet loomale või üliinimesele. Pean tõenäolisemaks, et teksti pealkiri on tuletatud ETV saate pealkirjast, kuid siiski (eriti esmapilgul) jääb pealkirja mõte segaseks ja mitmetimõistetavaks. *Stuudiokülaliseks palutud haridusminister Mailis Rand võiks pälvida intervjuuministri aunimetuse. Aga jutt on ikka see, mis alati.* [---] *Kui abiturient sama teemavabalt laveeriks, saaks ta möödakirjutamise eest madala hinde (Päärt 2002).*

Kriitiline on autor ka saatejuhi Linnu Mae aadressil, kelle küsimustega teemat ei ava. Kui ajakirjanik oleks piirdunud vaid ministri kritiseerimisega, oleks olnud tegu ebaõiglusega, sest saatekülalise hoidmine õigel teemal on paljuski saatejuhi ülesanne. Seda ajakirjanik aga ei teinud ning nägi läbi probleemi kahte poolt.

Mailis ja Olga

2006. aasta meediaarvustuses *Sõnakeerutaja Mailis ja sirge jutuga Olga* võrdleb Vals Repsi ja tema erakonnakaaslase, endise Tallinna abilinnapea Olga Sõtniku keelekasutust.

Taas vajutab Vals Repsi sõnakeerutaja diskursusele ning ministri harimatusele. *Alati, kui Reps hakkab midagi seletama, läheb asi segasemaks, teada lugu. Seda polekski põhjust meelde tuletada, kui novembri esimese nädala näoks ei oleks kerkinud Olga Sõtnik. Vaadagem neid kõrvu – maadamlik minister ja pioneerijuhilik abilinnapea. Kumb neist vippidest on eesti elu edendaja, pole tarvis üteldagi. [---] Postimehest: „Kui emakeelena vene keelt kõnelev Sõtnik ametisse astus, oli ta vaieldamatult kõige parema eestikeelse jutuga abilinnapea.” Kõrgust lisab talle üleolek vastikust kantseliidist. [---] Usuti, et emakeele õpib laps õpetamatagi. Nõnda kiputakse uskuma ka praegu. Kuidas muidu on isegi haridusametisse tõustud keeletult (Vals 2006).*

Siinkohal kasutab Vals teistkordselt sõna *proua*, sest sõna *maadam* on kõnekeelne kuju sõnast *madame*, mis tähendab Võõrsõnade leksikoni (Vääri et al 2000) andmetel *proua* – abielunaiste ja vanemate daamide kõnetlussõna.

Tulles tagasi Repsi keelekriitika juurde, leian, et ministri laused on küll kohmakad ja täis kantseliiti, kuid ei ole oluliselt hullemad kui paljude teiste Eesti poliitikute sõnavõtted. Seetõttu on Repsi keele materdamine mõnevõrra põhjendamatu. Teisest küljest on Reps haridus- ja teadusminister, kelle staatus eeldab temalt väga head eesti keele tundmist. Siinkohal võib lugeda Valsi kriitikat õigustatuks. Ministri enda tsitaate ja maailmapilti, mis puudutab ka keelekasutust, vaatlen lähemalt töö hilisemas osas.

3.3.1.5. Repsi pere- ja tööelu

2006. aasta märtsis võttis Reps valitsuse istungile kaasa oma kahenädalase tütre Elizabethi. Veidi hiljem tegi minister sama kohtumisel tudengitega. Mõlemad sündmused tõstis esile ja mõistis hukka SL Õhtuleht. Teema kandus ka Postimehesse, kus ilmus lugejakiri *Lapsepuhkuseta minister. Haridusminister ilmus tööle kahenädalase imikuga, ja portaalides tõusis kohe kisa. Muidugi, kommenteerijate argumendid olid valed, sest laps vajab algusest peale karastamist ja keskkonnaga harjutamist. [---] Teisalt jahmatas mind TVs näidatud minister Repsi suhtlemine tudengitega, laps käsivarrel. Oli näha, et noor ema ei oska last hoida. [---] Muidugi loodan, et laps võeti filmimise huvides välja ja ei pea seesugust väntsutamist sageli taluma (Salupere 2006).*

Võib oletada, et loole on pannud pealkirja arvamustoimetuse, mitte autor ise. Kui see peab paika, on ajakirjanikud rõhutanud seda, et Reps ei võtnud lapsepuhkust. Kuna Salupere oma kirjas lapsepuhkuse võtmist ei puuduta, ei haaku pealkiri tekstiga. Salupere suhtumine Repsi on ambivalentne, ühelt poolt ta toetab kahenädalase lapse toomist tööle, teisalt aga kritiseerib Repsi lapsehoidmise oskust.

Emaduse teemal võtab sõna Helju Vals. Tema meediaarvustus *Naabrist halvem* on ajendatud keskerakondlase Küllö Arjakase artiklist *Hea ema, halb ema* 24. aprilli Eesti Ekspressis.

Oma emadepäevases etteastes kirjutas Küllö Arjakas mõttelisteks naabriteks Liisa Pakosta ja Mailis Repsi. Üks oli hariduse alal abilinnapea, teine on samal alal jätkuvalt minister. Üle kõige aga sobib neile lipukiri „Kõigi maade emad, ühinege!” Ei takistanud ju erinev parteilisuus Pakostat kurjustamast, et avalik arvamus – ajalehtede juhtkirjadeni välja – halvustas ministerliku ema tulekut valitsuse istungile, imik kaasas (SLÕL 10. apr). [---]

Miks Eesti meedia armastas Liisa Pakostat emana rohkem kui praegu Mailis Repsi?” küsib Arjakas ja hakkab vastuseid otsima. Kui eelmise aasta novembris istus endine abilinnapea Tallinna linnavolikogus koos kõhukotis maimuga, panid tolle vaiksed nuuksed ajakirjanduse härduma. Nüüd asendab härdumust hämmeldus, kui Reps toob avalikkusesse oma imiku (Vals 2006). Valsi sõnul peitub Pakosta ja Repsi erinev käsitus SL Õhtulehe küsimuses, mida kaotaks Eesti haridus, kui minister Mailis Reps lapsega mõneks ajaks koju jääks. Meedia lootis, et haridusminister saab lapse ja Eesti saab, jah, mõnekski ajaks, aseministri, kellest pole peljata uusi piinlikke komistusi Marimaa suunal ja muus (ibid.).

Arjakase artikli refereerimisega võimendab Vals Repsi *halva ema sündroomi*. Lisades SL Õhtulehe küsimuse, näib olevat Valsi eesmärk näidata, kui halb minister Reps ikkagi on. Seda teeb ta meenutades Marimaad ja õppekavade ümbertegemist. Üksnes pealkirjaga annab Vals Repsile hävitava hinnangu.

Lugedes mainitud SL Õhtulehe artiklit *Ematu lapseõlv*, küsib ajakirjanik Laur Uudam küll seda, mida kaotaks Eesti haridus, kui minister lapsega mõneks ajaks koju jääks, kuid ei maini ihalust aseministri järele. *Pigem kõneleb kibe tööle tõttamine usalduse puudumisest – ei tea, mida nad seal ministeeriumis minu seljataga ka susida võivad? Või äkki satun parteis ebasoosingusse, kui ma sada protsenti partei üritusele ei pühendu ega hoia mulle usaldatud ministeeriumis ohje pingul* (Uudam 2006)?

Seega on valimi põhjal Vals ainuke, kes leiab, et meedia erinev käsitus on tingitud soovist uue ministri järele. Siinkohal võib olla tegu (ühiskonna, meedia, Valsi) petetud ootustega – eeldati, et Reps võtab lapsepuhkust ja see tähendanuks hariduselule ajutist asendajat.

Huvitav on see, et Repsi ei kritiseeritud siis, kui ta võttis oma esimese lapse Richardi riigikokku kaasa.

Vals väidab ka seda, et Reps on (eeldatavalt) emana tubli ühiskonna arvelt. Seega viitab Vaös sellele, et last tööle ühes võttes ei saa Reps ministriülesannetega hakkama. Väljendiga *jätkuvalt minister* näitab Vals selgelt oma jätkuvalt negatiivset hoiakut Repsi suhtes.

Artiklis *Sookvoodid – maagiline võti?* arutleb Postimehe ajakirjanik Erkki Bahovski koos Tartu Ülikooli eetikakeskuse juhataja Margit Sutropiga sookvootide kehtestamise tagamaade üle ja selle võimalikkusest Eestist. Muuhulgas tuuakse Repsi näitel välja, kuidas Eesti ühiskond reageerib töö- ja pereelu ühitamisele. *Margit Sutropi sõnul võivad naised sünnitada ka siis, kui osalevad aktiivselt ühiskonnaelus, kuid ühiskond peab vaid looma võimalusi töö- ja pereelu ühitamiseks. Mingit vastuolu siin pole. Ka võiks tema arvates jagada võrdselt kodused tööd ja mehed peaksid osalema lastekasvatamises. Kuid sellele võimalusele räägib taas vastu sotsiaalministeeriumi uuring. Või see, milline pahameel puhkes, kui haridus- ja teadusminister Mailis Reps ilmus avalikkuse ette oma äsjasündinud beebiga* (Bahovski 2006).

Võimalus töö- ja pereelu ühildamiseks, millest Sutrop räägib, on Eestis vanemapuhkuse näol olemas. Probleem on hoopis selles, et Repsi otsus emapuhkusest loobuda, ja võtta kahenädalane laps tööle kaasa (ajakirjanike ja kaamerate ette) ei olnud ühiskonnas aktsepteeritav. Avalikkuse meelepaha, millele Postimehe artiklid viitavad on tingitud seega konservatiivsest peremudelist. Eesti inimesed ei ole valmis omaks võtma Repsi pooldatavat pere- ja tööelu ühitamise mudelit. Tundub, et osaliselt oli hukkamõist tingitud Repsi üldisest negatiivsest imagost ning sellest, et telekaamera võttis üles kaadrid, kuidas ta last tudengitega kohtudes hoidis. Pakosta puhul jäi meediakajastust tagasihoidlikumaks, sest ta kandis sülelast Tallinna volikogus kõhukotis.

Kuigi ükski Postimehe ajakirjanik Repsi lapse tööle võtmise pärast ei kritiseerinud, pidas leht tegu niivõrd silmapaistvaks, et tõstis selle esile artiklis, milles anti hinnang Ansipi valitsusele. *Sama suurt tähelepanu pälvis Reps viimase aasta jooksul veel mõne nädala eest, kui sai maha teise lapsega, kes juba kahenädalasena oli emmega valitsuse istungil kaasas ning Toompea*

lossi ette kogunenud tudengitel süles (Ansipi valitsusel sai ... 2006). Artikkel ei anna küll Repsi teole hinnangu, kuid selle esiletõstmine on omaette hinnang. Lapse toomist tööle peetakse ministri puhul sama oluliseks kui Marimaal toimunut. Need on sündmused läbi mille teda representeeritakse. Haldusalast ei räägita.

3.3.2. Mailis Reps kui persoon

Mailis Reps kui persoon on temaatiliseks fookuseks kolmes artiklis, mis on ilmunud kahel esimesel perioodil. Seega võib öelda, et kolmandal perioodil on huvi ministri persooni vastu langenud. Siiski võib antud teema hulka lugeda eelnevalt analüüsitud tekste lapse tööle toomisest, mis loovad Repsile hoolimatu või lausa halva ema (näiteks pealkiri *Naabrist halvem*) maine.

Alo Lõhmuse uudislugu *Uus haridus- ja teadusminister tuleb võitjate põlvkonnast* on valimi esimene artikkel, mis keskendub arusaadavalt uue ministri tausta avamisele. Kuna Rand polnud varem avalikkuse tähelepanu pälvinud, leian, et antud artikkel on suure tähendusega. See määrab avalikkuse esimese reaktsiooni ning mõjutab tekkima hakkavat mainet. On tõenäoline, et ajakirjanikud hakkavad edaspidi Rannast kõneldes viitama esimestele infokildudele. Seega on antud artiklis esile toodu olulise väärtusega.

Loo alguses ja lõpus defineerib Lõhmus Randa lätlasest elukaaslase kaudu ning eeldab, et seega kandub haridusametkonna või vähemalt tema juhi tegevusraadius veelgi rohkem lõuna poole, st Riiga, kus Ranna elukaaslane töötab. Ajakirjanik viitab sellele, et tegevuse kandumine lõuna poole mõjutab negatiivselt Ranna tegevust ministrina. Leian, et ajakirjaniku viidatud kriitika on põhjendamatu, sest tegu on tema isikliku oletusega.

See eest kannab ülejäänud artikkel positiivset tooni, kuna Ranna persooni avatakse läbi tema kolleegide, kes Randa kiidavad. *Eks see Rannal muidugi natuke vara ole poliitikavoogu hüpata, aga ta tuleb toime. Oma inimlike omaduste poolest küll [Nordi õigusteooria õppetooli professor Advig Kiris] [---] “Mailisele edu toonud iseloomujoon on julgus astuda tundmatusse,” ütleb Järvelaid [Nordi õigusteaduskonna õiguse ajaloo õppetooli professor*

Peeter Järvelaid – J (Lõhmus 2002). Lisaks annab ajakirjanik ülevaate Ranna (välis)õpingutest ja senisest töökogemusest.

Rannale omistatakse erakordselt palju positiivseid tiitleid nagu erahariduse produkt, võitjate põlvkonna tüüpiline esindaja, mõõdukas feminist, uus naispoliitiku tüüp.

Ajakirjanik tõstatab küsimuse, kas Rannal on olemas vajalikud kogemused ministritoolile istumiseks. *Vähemalt Ranna kolleegid Nordist selle puudumise pärast südant eriti ei valuta. “Tänapäeval ei kasvatata ju poliitikuid kaua aega ette ning kindla suunitlusega. Nad lihtsalt tekivad,” ütleb Nordi õigusteooria õppetooli professor Advig Kiris. (ibid.).*

Mõõdukas feminist

Randa seostatakse **feminismiga**. *Oma senistes teadustöodes on Rand muu hulgas uurinud ka soolise võrdõiguslikkuse probleeme. [---] “Ta on äärmiselt mõõdukas feminist, Lääne agressiivsed feministid nähtavasti teda enda hulka kuuluvaks ei peaks,” hindab Järvelaid. “Rand esindab hoopis uut naispoliitiku tüüpi, kes ei räägi naljakat juttu naiseliku elemendi toomisest poliitikasse. Ta lihtsalt näitab, et naine saab poliitikaga hakkama samuti või paremini kui mehed (ibid.)”.*

Põgusalt räägitakse Repsi noorpõlvehobist. *„Laulsin bändis näiteks,“ meenutab noor haridusminister Mailis Reps oma kooliaegseid huvisid. „Bänd tegi rokkmuusikat. Täitsa rasket rokki, ladina keeles laulsime,“ seletab Reps kelmikalt muiates. „Esinesime vaid oma kooli laval,“ tõrjub ta kahe käega edasisi küsimusi. Ladinakeelse rokkimise ajaks oli haridusminister sobivalt maha lõiganud ka oma põlvini ulatuvad paksud juuksed, et saaks korralikult pead pilduda (Hanschmidt 2005). Kuigi artikkel käsitleb mitmete ministrite noorpõlvehuvisid, keskendub pealkiri Repsile. On võimalik, et tema noorpõlvehuvi peetakse kõige ebaharilikumaks või ootamatumaks avastuseks.*

Priit Pullerits uurib, millel põhineb Repsi eneseusk tuues välja tema miinuseid ja plusse. *Repsi esimene ministriaeg oli ju tekitanud kõike muud kui vaimustust. [---] Lõpuks sai ta endale mitte just uhke tiitli: minister-praktikant. [---] Pole liialdus väita, et Mailis Reps, kel vanust kõigest 30, rabab ennenägematu enesekindlusega. Ta jutt on selgehäälnene. Ta leiab kõigele põhjenduse-ja mis peamine, usub sellesse. Ta hoiak on rõõmus ja optimistlik.*

[---] *Hoolimata korduvast pitsitamisest enesekindluse teemal ei reeda Repsi hääl, näoilme ega kehakeel, et ta vihastuks või hakkaks enesevalitsemist kaotama. Ju ta siis pakatab tõesti võitjapõlvkonnalikust, enda eksimatuses veendunud eneseusust* (Pullerits 2005b).

Hoolikalt valitud sõnastusega uurib Pullerits, kas Reps on sinisilmne või põhjendamatult enesekindel. *Olgugi, et ta on õppinud aasta USAs, [---], ei pääse tema valitsuskarjääri jälgiv reakodanik kahtlustest, et Reps, kel esimese ministriajani puudus igasugune poliitiline ja juhtimiskogemus, peab olema kas sinisilmne või põhjendamatult enesekindel, et nii tähtsat ametit vastu võtmast ei kõhkle* (ibid.). Reps lükkab kõik sellesuunalised küsimused ümber ning väidab, et on enesekindel. Pullerits ei väida otse, et Repsil puudub enesekriitilisus, vaid kasutab kavalat sõnastust. *Millele selline enesekriitilisuse järele lõhnav eluhoiak küll tugineb* (ibid.)? Kokkuvõttes pole tekstist ajakirjaniku hinnangut kerge välja lugeda, mistõttu jääb üldmulje vastuoluline.

Pullerits representeerib Repsi läbi emaduse ja küsib, kas pisipoeg on tema karjääri ohver. Lisaks vihjab ajakirjanik pereplaneerimisele. *Aga siiski, kas on oodata Richardile mõne kuu pärast väikest õde või venda* (ibid.)?

Pullerits on kasutanud artiklis huvitavat võtet, mis loob Repsist hoopis teistsuguse narratiivi kui ülejäänud artiklid. *Ühel maikuu hilisõhtul, kui akna taga polnud enam nii pime nagu talvel ning pisut rohkem kui aastane Richard juba magas, mõtles Mailis Reps tükk aega, miks ta küll seda jälle teeb. Nimelt, miks ta nõustus taas haridusministriks hakkama. [---] Kui ta tol maikuu hilisõhtul vaagis, pagana päralt, on talle taas vaja ministritooli, jõudis ta enda sõnul selgusele...* (ibid.). Siin on näha, kuidas sõnavalikuga – *hiline õhtutund, magav laps* – on seostatud Reps n-ö pehmete väärtusega, mis loob Repsist inimliku ja sooja pildi alternatiivina ametlikule ministrirollile. Tuues välja, kui pikad on ministri tööpäevad, võib tekkida lugejas kaastunne.

Kokkuvõtvalt kujutatakse Repsi persoonile keskenduvate lugudega Repsi kui tarmukat ja töökat inimest, kes on (oma nooruse tõttu) julge, enesekindel ja optimistlik. Rõhutatud on ka Repsi sinisilmsust ja põhjendamatut enesekindlust. Nooruspõlves on tegelenud Reps laulmisega, ta on abielus lätlasega.

Sidudes kokku Pulleritsu artikli ja 2006. aastal ilmunud tekstid Repsi lapse tööle toomisest, on selgelt näha, kuidas Repsi representeeritakse läbi emaduse. Ühelt poolt küsitakse, kas Repsi laps on tema karjääri ohver (Pullerits 2005), teisalt öeldakse, et Reps on emana tubli ühiskonna arvelt (Vals 2006). Mõlemas nähakse Repsi ema- ja ministrirolli vahel konflikti. Antakse mõista, et olla hea minister ja hea ema pole samaaegselt võimalik. Ainsatki korda ei kiideta Repsi era- ja tööelu ühistamise eest.

3.3.3. Eesti hariduse areng

Eesti hariduselu juhtimise pärast tunneb muret Peeter Kreitzberg, kes väidab, et Eesti hariduselu ei juhita järjepidevalt. *Igal erakonnal on oma ettekujutus, millele esmajoones panus teha, millist probleemi pidada tähtsamaks. Konsensusele jõudmine mis tahes haridusküsimuses on osutunud peaaegu võimatuks.* (Kreitzberg 2002).

Samas on Kreitzberg oma erakonnakaaslase Ranna suhtes kriitiline. *Mailis Rand, kellele täiesti ebasüüdselt inkrimineeritakse nii noorust kui välimust, on ühes asjas tõesti vilumatu: ta laseb ennast näidata kui mitte just halva sõnumi autorina, siis vähemasti on ta üle võtnud sõnumi edastaja tänamatu rolli (ibid.).* Seda, et Rannale pannakse tema välimust süüks, käesoleva töö valim siiski ei kajasta. Huvitav, miks Kreitzberg seda toonitab, seda tehes saab temast endast see, kes Ranna välimuse teema tõstatab. Kreitzberg on ka varem Ranna suhtes kriitiline olnud. Selle põhjuseks on tõenäoliselt see, et tema ja ministri arvamused *Õpi-Eesti* strateegia suhtes lahknesid. Siiski on mitmes artiklis rõhutatud, et Kreitzberg oli algusest peale, kui Rand ministriks sai, talle abistajaks ja toetajaks. Kuid Ranna praeguse kritiseerimisega on näha, et Kreitzberg on oma õpipoisist pettunud.

Kullasadu

2006. aasta juhtkiri *Miljardid haridusele* käsitleb Euroopa Liidu tõukefondidest Eesti haridusvaldkonna arendamiseks paisatud raha kasutust ja tulemusi. Murekohtadena nimetatakse laokil koolihooneid ning Eestis teadus- ja arendustegevuseks seni investeeritud summasid. Kuigi ELi rahahunnikut peetakse Eesti hariduse arengule kasulikuks, ollakse selle suunajate suhtes siiski kriitilised. *20 miljardit krooni kuue aasta jooksul ehk üle kolme miljardi krooni lisaraha aasta kohta on Eesti seniste võimalustega võrreldes nii suur summa,*

et tekitab paratamatult ka küsimuse, kas seni üksnes peost suhu elama pidanud haridusvaldkonna juhid suudavad üldse üleöö hakata selle summa vääriiselt mõtlema ja planeerima. Kuna aega atra seada on vähe, võib raha kättesaamisest ja ärakulutamisest saada eesmärk omaette (Miljardid haridusele 2006). Seega on kriitika suunatud haridusvaldkonna juhtidele, st ka Repsile, kuid mitte ainuüksi temale.

2006. aasta juhtkiri *Vana hea lugu*, mis leidis käsitlemist eelpool, keskendub lisaks Repsi kritiseerimisele selle eest, et ta nimetas Eesti haridussüsteemi katastroofiliseks, ka haridusprobleemide loetlemisele. *Rahapuudus, inimeste puudus ja olemasoleva ebaihtlane jaotumine üle Eesti* (Vana hea lugu 2006). Nähakse ka positiivset poolt. *Midagi nagu oleks tõesti toimunud. Seda kinnitab õpetajate aeglane, kuid kindel palgatõus (ibid.).*

2006. aasta juhtkiri *Hariduse kaheksa miljardit* keskendub hariduseelarvele ja tootlikkuse tõstmisele. *Kuigi haridusminister Mailis Reps tõrjub Euroopa Keskpanga süüdistusi, justkui valitseks Eesti hariduses krooniline alarahastatus, tuleks pindu oma silmas siiski näha. Tõepoolest, tuleva aasta hariduseelarvet võib ju kiita, sest see on esimest korda üle kaheksa miljardi, kuid läheb enamjaolt jooksvate kulude katteks. /---/ Täiesti uusi arenguid pole ette näha ning seega ei saa seda kaheksat miljardit ka eriliseks töövõiduks lugeda* (Hariduse kaheksa miljardit 2006). Tegu on väikse juhtkirjaga, millest on seost hariduseelarve ja tootlikkuse tõstmise vahel raske mõista. Pool teksti on pühendatud tootlikkuse tõstmisele, kuid pealkiri räägib haridusest. On osaline vastuolu pealkirja ja sisu vahel.

3.3.4. Eesti poliitika

Postimehe ajakirjanik Kalle Muuli kritiseerib Keskerakonna ja Reformierakonda, kuna nood ei suuda kokku leppida tudengite õppetoetuste ning õppelaenude saamise võimaluste osas. Spetsiifilisemalt kritiseerib Muuli Randa ja Siim Kallast.

Muuli toob välja veelgi kriitikat Ranna aadressil ning seostab tüli valimistega. *Rand kurtis eilses Postimehes, et talle on õppetoetuste eelnõu tagasivõtmiseks survet avaldatud, ja rõhutab tänases Postimehes, et ta arutas küsimust “peaministri ja endise rahandusministri initsiatiivil”. Selge see, et haridusminister ei vastuta millegi eest, süüdi on ikka peaminister,*

aga küllap ei taha temagi valimiste eel iga viimase kui asja eest vastutust enda peale võtta (Muuli 2002).

Seevastu Rein Veidemann võtab luubi alla Eesti välispoliitika, mille läbinähtamatust ta kritiseerib. *Hämaraks jääb, kus üldse ja kelle kaastegemisel kujuneb Eesti välispoliitika, mille ametlikkust naiivsevõitu minister ja tema hoolimatult avameelne nõunik olevat nüüd oma avaldustega "riivetanud". Pean tunnistama, et meie välispoliitika on oma retoorilisele uhkusele vaatamata jäänud alkeemiaks mullegi kui ühiskondlikult erksale inimesele, saati siis tavakodanikule (Veidemann 2005).*

Kahetimõistmist võib näha Veidemanni järgmistes lausetes. *Üleeilse Eesti Ekspressiga „pinnale ujunud“ Eesti Moskva suursaatkonna memost haridusminister Mailis Repsi kohtumisest Marimaal ähvardab saada ajend uueks erakondadevaheliseks Trooja sõjaks. Enne aga kui Ilusa Helena pärast mõõgad ristatakse, tasuks küsida, mida see „memo“ endast kujutab (ibid.).* Võib küsida, keda või mida mõtleb Veidemann Ilusa Helena all. Esiteks võib seda võtta kui metafoori memo kohta, sest memo on erakondadevahelise sõja ajend nagu Veidemann märgib. Teisalt võib tõlgendada Ilusat Helenat kui Mailis Repsi, sest ka tema kujunes pärast Marimaa käiku erakondadevahelise sõja ajendiks. Siin kerkib esile aga järgmine dilemma. Kas omadussõna *ilus* kasutus on tagamõttega, sest Reps ei ole ajakirjanduses fotode peal reeglina ilusa nurga alt võetud, tema lõug jääb tihti domineerima

Sellisele mõttekäigule lisab kaalu Eesti Ekspressist leitud märkus. *Kahekümne seitsme aastane, vasakpoolsete vaadetega ja sellise kolefotogeenilise näoga, mille sündsaks tabamiseks pressipiltmikud peavad kolm korda rohkem kaadreid klõpsima kui Siimu või Edgari graniitmaske jäädvustades. Kas hoiavad minister Ranna huuled kummaliselt, justkui hellitussõnu pobisedes torru või vaatavad tema suured silmad igatsevalt üles taeva poole või on juuksesalguke kõrgele laubale libisenud. Ühesõnaga – elav ja emotsionaalne inimene, mitte kivikuju (Püttsepp 2002).*

Kaldun arvama, et Veidemann mõtles Ilusa Helena all memot, kuid arvestades fotosid, mis on Repsist meedias ilmunud, võib teemat nii kaugemale arendada, et näha Ilusa Helena all ka ministrit ennast.

Sarnaselt Veidemannile kritiseerib välisministeeriumi Edgar Savisaar. Ta nõuab selgust, kuidas on välisministeeriumi töötajate koostatud ettekanded ja raportit seadustatud. Samuti tõstatab ta teema välisministeeriumi töötajate poliitilisest kallutatusest. *Raportist võib välja*

lugeda, et kellelegi on antud ülesanne teostada jälitustegevust Eesti Vabariigi ministrite suhtes. Tahaksin teada, millise seaduse alusel seda tehakse? [---] Juba ammu on tõstetud küsimus välisministeeriumi ametnike poliitilisest kallutatusest ja antud juhtum kinnitab seda veelgi (Savisaar 2005).

2002. aasta juhtkirjas *Õppetoetused kalevi alla* kritiseeritakse valitsust, kes pakub kindluse asemel tudengile teadmatust, kuna riigitellimus ja õppetoetuste seadus pole kinnitatud. Ilmneb Reps kui raam – juhtkiri kritiseerib Randa alguses ja lõpus, kuid teksti keskel arutleb pigem 3+2 süsteemi ja õppelaenu süsteemi olemuse üle, mis ei sõltu ainuüksi minister Rannast. Seega kantakse valitsuse tegematajätmine/saamatus Ranna kaela.

2006. aastal avaldab Postimees oma arusaama sellest, milliste tegudega või tegemata jätmistega on ministrid aasta jooksul meelde jäänud. Ükshaaval võetakse läbi kõik ministrid, sh Reps, keda mainitakse juba sissejuhatuses. *Väljend „juriidiliselt on kõik korrektne” iseloomustab praeguse valitsuse esimest ametiaastat kõige ilmekamalt. Ühe ministri sekeldused Marimaal, teise ministri raskused politseijuhiga hakkamasaamisel, kolmanda kahtlaselt soodne majaost ja võimalikud seosed ühe reklaamiga ning neljanda üllatusest suurte silmade tegemine õlireostusest kuuldes (Ansipi valitsusel sai... 2006).*

Kuna Reps on pandud häbitegude nimekirjas esimeseks, võib teda pidada valitsuse kõige mustemaks lambaks.

Kui kõikide teiste ministrite puhul kirjutab Postimees nende toimetulekust või tulematusest haldusalas, siis haridus- ja teadusminister Mailis Repsi aastast tööd Ansipi valitsuses näeb Postimees vaid negatiivses võtmes ning läbi kõige muu kui haridusküsimuste. *Nooruke Mailis Reps jõudis kahe lapse vahepeal ka Marimaalt läbi põigata ja hõisata, kuidas kõik on seal suurepärane ning et kodus, see tähendab Eestis, tahetakse asju halvemana näidata, kui nad tegelikult on. Sama suurt tähelepanu pälvis Reps viimase aasta jooksul veel mõne nädala eest, kui sai maha teise lapsega, kes juba kahenädalasena oli emmega valitsuse istungil kaasas ning Toompea lossi ette kogunenud tudengitel süles (ibid.).*

Kuna mainimist pole leidnud Repsi ükski haridusalane õnnestumine ega ebaõnnestumine, pole Repsi perioodil 2005-2006 representeeritud läbi haridustemaatika, vaid läbi nooruse, Marimaal hõiskamise ja kahenädalase lapse tööle kaasa võtmise. Repsile viidatakse ikka veel kui noorukesele, kuigi ta oli Marimaa-visitidi ajal 30-aastane, abielus ja ühe lapse ema.

Väljendid nagu *kahe lapse vahepeal ja sai maha teise lapsega* on halvustava tooniga ning viitavad sellele, et Repsi emadusse ei suhtuta hästi.

Tekst ütleb, et Ansip keeldub nimetamast oma valitsuse ainsatki ebaõnnestumist. Seega ei pea Ansip ka Repsi Marimaa sekeldusi äparduseks.

2006. aasta juhtkirjas *Selgus majja* öeldakse, et Ansipil on aeg nõuda keskkonnaminister Vilu Reiljanilt seoses maa-ameti skandaaliga vastuseid ja otsustada, kas Reiljan ametist vabastada või mitte. Juhtkiri meenutab majandus- ja kommunikatsiooniminister Edgar Savisaare suvilaostu, Eesti Panga presidendi Andres Lipstoki ja ekspankur Ain Hanschmidti ebaetilisi tehinguid ja Repsi kohatuid avaldusi Marimaal. Hukka mõistetakse nii ministrid kui ka Ansip, kes jagas kõikide juhtumite puhul vaid tagasihoidlikke kommentaare hoidudes kedagi kritiseerimast, rääkimata ametist vabastamisest. Sarnaselt eelmise juhtkirjaga on üles loetud Ansipi ministrite fopaad, kuid seekord on Reps nimekirjas viimane, mis annab Marimaa sõnavõtule võrreldes teiste ministrite tegudega väiksema tähenduse. Sarnaselt eelmise juhtkirjaga hoidub Ansip Repsi kritiseerimast. *Haridusminister Mailis Reps tõusis mullu augustis rambivalgusesse kohatute avaldustega Marimaal. Ansip teatas: „Reps on mulle kinnitanud, et ta järgib Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee, Euroopa Parlamendi ja Eesti välispoliitilisi seisukohti vähemusrahvuste olukorra kohta Venemaal, sealhulgas ka maride küsimuses. Ta on väitnud, et tema ütlused olid kontekstist välja rebitud, ja et ta on kahetsenud seda, et on rääkinud liiga palju* (Selgus majja 2006).”

2006. aasta väike juhtkiri *Keel kannatab kõike* kritiseerib nii Repsi, Reformierakonda kui valitsust selle eest, et hoolimata mitu aastat tagasi antud lubadustest pole suudetud teha uut keeleseadust. *Nii see poliitikute tants ja trall rahvale kallite ja eluliselt tähtsate asjade ümber käib, ilma et keegi tegelikust asjast endast hooliks* (Keel kannatab kõike 2006).

2002. aasta juhtkiri *Keskmine valitsus* annab Siim Kallase valitsuse saajapäevaliseks saamisele hinnangu ning kirjutab Ranna kohta järgmist: *Haridusminister Mailis Rand pole saja päevaga veel valitsuseliikmele kohast autoriteeti välja teeninud. [---] ...,ta [Siim Kallase valitsus] ühendab kolmeaastase kogemusega ja täiesti uustulnukaist ministreid* (Keskmine valitsus 2002).

Vahur Kalmre kirjutab 2002. aastal Tartu valimisnimekirjadest ja eristab Randa tema soo kaudu. *Need kaks daami [Laine Jänes ja Mailis Rand] ongi praeguse seisuga huvitavamad ja*

intrigeerivamad uustulnukad pintsakus ja lipsus (igavate) poliitikute hulka. Kui mitte muud, siis naiselikumaks võiksid nad linnavolikogu (praegu 40 meest ja 9 naist) muuta küll (Kalmre 2002). Ühelt poolt on Kalmre suhtumine Randa negatiivne, öeldes, et Rand sai ministriks pooleldi vägivaldselt. Teiselt poolt näeb ta uut ministrit positiivsena, uue vere toojana. Ilmneb naiselikkuse rõhutamine – kui mitte muud, siis naiselikumaks võiksid nad... Autor eeldab justkui ette ära, et kui minister millegi muuga hakkama ei saa, siis on ta vähemalt huvitav. Ehk peitub siin üks põhjustest, miks Ranna mitte ministritööd puudutavatest aspektidest on rohkelt räägitud – uus kuju poliitikas saab palju meediatähelepanu.

Kriips peale

Pullerits kirjutab 2005. aastal, et sarnaselt presidendiga peaks ministritegi ametisse saamise puhul kehtima vanusepiirang. Reps saab võtta jälle kord oma nooruse tõttu. *Selge see, et noorte valitsejate prohmad tulenevad eeskätt vähesest elukogemusest. Mäletate äkitselt haridusministriks kerkinud Mailis Randa, kelle arutute kobakäikude üheks krooniks sai televisioonis külmapühade seesugune tõlgendus, et lõpuks ei saanud enam keegi millestki sotti? [---] Nagu on nii mitmedki verinoored poliitikud – näiteks Jüri Luik ja Sven Mikser – olnud igati tasemel ministrid. Loomulikult sõltub kõik igaihe isiklikust küpsusest. Ent paraku, arvestades rahva reaktsioone, suudab üks noor ja elukogenematu minister teha palju rohkem kahju kui kümme tubli ministrit tuua kasu. Las siis vanusepiirang kaitseb meid lolluste eest (Pullerits 2005).*

3.3.5. Haridus- ja teadusministeerium

2003. aasta juhtkiri *Sullerkoolid kinni!* käsitleb Eestis tegutsevaid venekeelseid kõrgkooli ja nende poolt väljastatavaid ebaseaduslikke Venemaa kõrgkoolide diplomeid. Vastutavaks peab juhtkiri nii haridusministeeriumi, kes tegutseb hambutuna kui Eesti riiki.

HTMi tegevuses näevad puudusi ka Mai Vöörmann ja Vambola Paavo, kelle seisukohti eelnevalt käsitlenud. Lisaks leiab Vöörmann, et kantsler Peep Ratas, kes vastutab ministeeriumi töökorralduse eest, pole suutnud asutust pooleteise aastaga korralikult käivitada. Vöörmann kritiseerib ka ministeeriumi töötajate noorust ja rohelisust. *Aga olukorras, kus väidetavalt iga viies ministeeriumi töötaja on üliõpilane (kas bakalaureuse-,*

magistri- või doktoriõppes), kus enamikul puudub kõrghariduse juhtimise kogemus ning ka vastavad teadmised ja oskused, võtab koostöö väljakujunemine aastaid (Vöörmann 2002c).

Vöörmann annab mõista, et Rand ei saa oma alluvatega hakkama ning et ministri poliitilised nõunikud ajavad n-ö oma rida. *Minister on justkui ringkantses – nõunik Sirje Priimägi on Peeter Kreitzbergi (haridusprobleemide tegeliku sõnastaja ja taktika väljatöötaja) elukaaslane, nõunik Urve Läänemetsal oli eelmistest töökohtadest kaasa võtta hulk teostamata ideid, mida ta püüab nõuniku ametis energiliselt ellu viia, nõunik Maria Savisaarel on aga selja taga Keskerakonna esimees Edgar Savisaar (ibid.).*

Kuigi Vambola Paavo kirjutab artiklis *Haridusminister reisikorraldajaks*, et riiklik õpilaste sõidutamise kava kunstiekskursioonidele Kumusse, Venemaale ja Prantsusmaale on Repsi idee ning teda selle eest ka kritiseerib, nahutab Paavo ka ministeeriumi. *Ministeeriumi kava kohaselt tahetakse tulevikus soosida monopoli, kes võtab ülejäänud reisikorraldajatelt senise leiva. [---] Ministeeriumi kava tähendab ka turismiseaduse muutmist (Paavo 2007).*

3.3.6. Sisuline kooliharidus

Sisulist kooliharidust puudutavates artiklites tuleb taas esile eelpoolkirjeldatud võte Repsi raam. Juhtkiri *Ivata seadus* kritiseerib õppetoetuste seadust ja kriteeriume, millel see põhineb, kuid nii alguses kui lõpus materdatakse Repsi. Sama kehtib juhtkirja *Õppetoetused kalevi alla*, millest oli juttu eespool.

Õppetoetuste seadust käsitleb ka ajakirjanik Anu Mõistlik, kes ei näe süüdlasena Randa, vaid Reformi- ja Keskerakonda. *Praegu tundub olevat patuoinas just nimelt Rand, kes saab kaela kogu süü – tema ütles mitu kuud kardetud otsuse välja. Tema vastutab hariduselu eest Eestis. Lahmiva põhisisüüdistusena kõlab muidugi, et Rand on noor inimene. Kui õppetoetuste seadus läheb tõesti vett vedama, seisavad selle taga ühtviisi nii Reformi- kui ka Keskerakond, nende juhid ja ministrid, kelle seisukohti peaks esindama jaanuarikuine koalitsioonileping. [---] Ükskõik mis õppetoetustes saab, hästi ei mõju see Mailis Rannale, haritud ja kompetentsele, kuid poliitikas paratamatult kogenematule haridusministrile (Mõistlik 2002).*

2002. aasta juhtkiri *Maagilised arvud* kirjutab sellest, et ülikooli sisseastumisnumbrite avalikustamine seisab kinni Toompea kõrge kogu kännu taga ning et haridusministeerium peab viivituste pärast avalikkusele selgitusi jagama.

3.3.7. Õppekavad ja suunad

2005. aasta juhtkiri *Ametialaseks kasutamiseks!* kriitika seisneb selles, et õppekavasid koostatakse saladuskatte all ning et õppekava prioriteedid on mõistetamatud. *Selle dokumendi seatud prioriteedid on aga arusaamatud nagu hiina keel enamikule Eesti koolide teiste klasside õpilastest* (Ametialaseks kasutamiseks! 2005).

Arusaamatu on juhtkirja väide, et hiina keel on arusaamatu enamikule Eesti koolide teiste klasside õpilastest. Hiina keel on tõenäoliselt arusaamatu ka kolmanda ja ülejäänud klasside õpilastele ning suurele osale eestlastele.

Repsi kriitika seisneb selles, et minister keeldus esialgu uut õppekava kommenteerimast. Repsi taoline käitumine on küll arusaamatu, sest tegu on hariduse jaoks väga olulise temaga. Kui üldiselt on heidetud Repsile ette, et ta räägib liiga palju, siis on huvitav vaadata, kuidas on ühel korral välja toodud ka Repsi kidakeelsus.

Eva Kübar väidab artiklis *Koolid ootavad poliitkava*, et õppekavade koostamise tuhinas on saanud dokumendist poliitiline mängukann, sest õppekavu on koostatud mitmes eri versioonis mitme erineva töörühma poolt. Repsi kriitika on selles, et ta loobus varasematest versioonidest ning usaldas õppekava koostamise riiklikule eksami- ja kvalifikatsioonikeskusele. Kriitika alla langeb ka üks õppekavade koostajaid AS Bit, mis on seotud kirjastusega Avita. *Ehk lihtsamalt – kirjastus, kes koostab õpikuid riiklikust õppekavast lähtuvalt, hakkas endale tööjuhendit koostama. Hea äriplaan iseenesest* (Kübar 2005).

Ka respublikaan Indrek Raudne näeb Avita tegevuse taga majandushuve. Samuti kritiseerib ta sarnaselt Kübaraga seda, et Reps tellis uue õppekava hoopis uueltskonnalt. *Kardan, et midagi head see Eesti koolilastele ei tähenda. Pelgan koguni, et Repsi kannapööre võib tähendada kogu kooli järsku tagasipöördumist nõukogudeaegsele suunale* (Raudne 2005).

Raudne näeb Repsi lükke taga valijate võitmise manöövrit. *Praegu kehtiv õppekava ei keela teha head kooli. Seepärast jääb mulle arusaamatuks, miks minister Repsil nii kiire on. Kas ehk Reps kardab, et tema ministriaeg ei kesta kaua? Või tahab ta oma valijaid rõõmustada uue õppekavaga vahetult enne valimisi (ibid)?*

Ka 2005. aasta juhtkiri *Õppekavalised segadused* väidab, et õppekavade väljatöötamisega tegeleb liiga palju erinevaid gruppe ning et kraaklemise lõpetamiseks oleks vaja välja töötatud riiklikke põhimõtteid, mida kooliharidusest saada tahetakse. Samuti nähakse AS Biti majandushuve.

2007. aastal juhtkiri *Hea loobumine* kiidab Repsi selle eest, et ta ei rakenda sügisest ellu uuendatud, kuid vigast õppekava.

Õppekava teema võtab kokku 2007. aasta juhtkiri *Õppkava needus*, mis küsib, miks pole suudetud seitsme aasta jooksul koostada uut õppekava. Teksti ajendiks praeguse haridus- ja teadusminister Tõnis Lukase plaan alustada õppekava koostamist nullist.

Kuigi nimeliselt kritiseeritakse Lukast ja Repsi, räägib juhtkiri haridusministritest üldiselt. Juhtkiri toonitab sarnaselt mitmele eelmisele korrale, et haridussüsteemi hädad algavad järjepidevuse puudumisest, poliitikute ambitsioonidest ja sellest, et haridusministrid on vahetunud iga kahe aasta tagant ning asunud eelmise ministri tehtut lõhkuma.

Lahendusena nähakse seda, et poliitikud lepivad põhilises kokku.

3.3.8. Muud

Valimi kolm artiklit liigituvad temaatilise fookuse kategooria *muu* alla. Neist huvitavaim on *2006. aasta näod* ehk kokkuvõttev lugu 2006. aasta silmapaistvatest tegelastest. Seoses joonisfilmitegelase Lottega jõutakse välja Repsini. *Koeratiudruk Lotte on kuulsam kui Carmen Kass. Isegi ministrid läksid kinno, et Leiutajateküla rahva seiklustele kaasa elada. Andrus Ansipile avaldasid eriti suurt muljet ühe filmitegelase puust kõrvad. Tore, et on veel võimalik üllatada valitsusjuhti, kes töötanud koos Raivo Palmaru ja Mailis Repsiga (2006. aasta näod 2006).* Kuigi Repsile ei heideta ette midagi konkreetset, antakse tema ministritööle aastal 2006. negatiivne hinnang. Miks, pole öeldud. Räägitakse vaid üllatamisest. Millega on Reps

Ansipit üllatanud? Tõenäoliselt Marimaa avaldusega. Repsile nagu Palmarulegi ei viidata ühegi tiitliga. See võib tähendada, et mõeldakse hoopis Repsi kui persooni, mitte ministrit. Reps ja Palmaru on selgelt valitsuse tumedaimad plekid.

Kokkuvõte

Kokkuvõtvalt saab öelda, et Repsi kujutamisel on teemasid, mis iseloomustavad vaid teatud perioodi ja teemasid, mis korduvad perioodist perioodi.

Esimesel perioodil kirjutati palju Repsi taustast, kuna ta oli poliitikas uus nägu. Korduvalt viidati tema rohketele õpingutele välismaal.

Kuigi ajakirjanikud pidasid Repsi võitjate põlvkonna esindajaks ja tarmukaks, nägid nad teda poliitikas ja ministrirollis kui kogenematut tütarlast, kes toetub oluliste otsuste langetamisel oma erakonnakaaslastele ja nõunikele.

Haridusküsimustest rääkides olid teemadeks koolitoit ja õppetoetused.

Korduvalt räägiti HTMi ja ministri vahelistest ebakõladest ning võimalikkusest, et ministeerium tuuakse Tallinnasse tagasi.

Teisel perioodil võimutses kõikide teiste teemade üle ministri käik Marimaale, kus ta ütles, et Eestis näidatakse maride olukorda kehvemana kui ta tegelikult on.

Seoses Marimaaga tõusis huvi Repsi isiku vastu, mistõttu ilmus perioodil rohkem Repsi persoonile keskenduvaid lugusid.

Marimaa-teema halvas haridusküsimuste arutelu peaaegu täielikult – ainukesena hingitses õppekavade küsimus.

Kolmandat perioodi iseloomustab veel Repsi lapse teema, mis sai alguse kahenädalase tütre kaasa võtmisest tööle.

Haridusalane arutelu toimus vastusena Repsi/HTMi kavale viia kooliõpilased kunstiajaloolistele ekskursioonidele Kumusse, Ermitaaži või Louvre'i. Samuti käsitleti õppekavade teemat.

3.4. Seaduspärasused

Läbi kolme perioodi korduvad järgmised seaduspärasused:

Sisulised seaduspärasused:

- Reps räägib palju, kuid teeb vähe.
- Repsi eesti keel ja väljendumisvõime on nõrgad.
- Reps kui proua.
- Reps on noor
- Esitatakse Repsi fopaade jada – hoitakse üleval müüti ministrist kui ebaõnnestujast.
- Repsi tegude taga nähakse valimistrikke.
- Vihjatakse Eesti-Vene suhetele.
- Juhtkirjad rõhutavad, et hariduspoliitika peab olema stabiilne valdkond.

Temaatilised seaduspärasused:

- Õppekavade koostamine
- Õpetoetuste seadus

Vormilised seaduspärasused:

- Pealkirjades puuduvad verbid.

3.5. Pealkirjad

Järgnevalt vaatlen lähemalt valimi artiklite pealkirju ja nende suhet tekstiga.

Valimi 52 artiklist 33 pealkirjal on negatiivse orientatsioon. Ambivalentse suunaga pealkirju on kaheksa, neutraalse suunaga seitse ja positiivse suunaga neli. Enim negatiivseid pealkirju on esimesel perioodil (14), enim positiivseid kolmandal perioodil (3), enim ambivalentseid teisel perioodil (5). Neutraalseid pealkirju on esimesel perioodil üks, teisel ja kolmandal kolm. Kõikide tekstide puhul on pealkirjad tekstiga kooskõlas.

Selgelt eristub negatiivsete pealkirjadega esimene periood, mil ilmusid näiteks artiklid pealkirjadega *Minister ei ole inimene*, *Ministri kõhklused* ja *Haridusministeeriumi*

hääbumine. Samas jätkus väga tugeva negatiivse hinnanguga pealkirju ka teise (*Minister on, haridust ei ole, Ministri häbiväärne lihtsameelsus*) ja kolmandasse perioodi (*Naabrist halvem, Õppekava needus*). Kuna esimesel perioodil ilmus negatiivseid pealkirju 14, teisel kümme ja kolmandal üheksa, on negatiivsed pealkirjad läbi kolme perioodi langenud. Vastupidine on toimunud positiivsete pealkirjadega. Kui esimesel perioodil oli vaid üks positiivne pealkiri, siis teisel polnud neid üldse, kuid kolmandal juba kolm. Seega on pealkirjade arvestuses positiivsus tõusnud ja negatiivsus langenud.

Valimi kolm pealkirja lõppevad hüüumärgiga (*Ametialaseks kasutamiseks!, Sullerkoolid kinni!, Liiga kallis hind!*) ning kuus küsimärgiga (*Kuidas käsitleda Mailis Repsi lugu?, Memo kui nuhkimine?, Kes kardab Mailis Randa?, Neljas võim: omni- või impotentne?, Sookvoodid – maagiline võti?, Miks haridusminister on lõhkise küna ees?*). Pealkiri *Vana ja edukas? Võimatu!* sisaldab nii hüüu- kui küsimärki. Kuna eelmainitud artiklid kuuluvad valdavalt arvamussloo žanri alla (täpsemalt: kaks juhtkirja, neli arvamussloogu, päeva kommentaar, meediaarvustus, repliik, olemussloogu), mida iseloomustab emotsionaalne lähenemine, pole hüüu- ja küsimärkide kasutamine erakordne.

Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli assistent Katrin Kern kommenteerib hüüu- ka küsimärkide esinemist valimi pealkirjades järgmiselt: *Hüüdlause on iseenesest märgatavalt emotsionaalsem kui väitlause, sest seostub ju mingit tunnet väljendava hüüatuse või käsuga. Kui aga arvamussloogu kelleski mingeid tundeid ei tekita, on tegelikult halvasti, nii et siin võiks julgemalt väljenduda küll. Iseasi, et kui pole midagi karjumisväärset koledat, siis tundub hüüumärk natuke hüsteeriline. Iga neist pealkirjadest on küll erineval põhjusel sellise märgi sappa saanud, tundub mulle. „Ametialaseks tarvitamiseks!” on klassikaline dokumendiviisa, sisult käsk, „Sullerkoolid kinni!” on puhas käsklause ja „Liiga kallis hind!” oleks ilma küsimärgita nending, aga küsimärgiga näidatakse, et ikka väljakannatamatult kallis. Küsilausest „Memo kui nuhkimine?” on minu arust vihjamisi antud hinnang, mida otse ei taheta öelda, „Kuidas käsitleda...” väljendab nõutust ja sisendab seda ka lugejasse, eriti kui tekstis endas selget vastust ei anta. Jääb mulje, et tegu ongi arusaamatu jamaga kogu aeg (Kern 2005).*

Kontentanalüüsist selgus, et 36 valimi pealkirjas puudub verb. Korni sõnul on tegu fraasidega, kus kogu loo tees on esitatud võimalikult lühidalt, kuid hinnangut varjamata. *Seaduses pole midagi mõistlikku, haridusministeerium hääbub, minister kõhkleb, kuigi, samas Reps on*

enesekindel. Hinnang on ju oma olemuselt lihtne lause "X on Y" - minister on tainas ja haridusministeerium mõttetu. Ma olen aru saanud küljetoimetajatega suhtlemise järel, et kõige tähtsam on pealkirjade puhul etteantud maht täheruumides, seejärel tulevad kõik muud kunstilised kaalutlused. Äkki hoitakse sedamoodi lahus uudised ja arvamused? Et uudistes olgu alati verb, aga arvamused piisab kõlavast nimisõnafraasist, nagu reklaami lööklausest (ibid.)?

Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna metoodik Sulev Uus ütleb, et verbide puudumine on üllatav. Minu senine mulje on olnud vastupidine: meie toimetused punnivad kasvõi nahast välja, näitamaks et nad on kuulnud, et hea pealkiri on verbiga. Mõnel lühisõnumil vilksatab verbita pealkirju. Vahelduseks võiks häid verbita pealkirju küll sagedamini pruukida. Aga miks neid just haridusvaldkonnas rohkelt ette tuleb (tänaeski Postimehes "Kuldse kesktee otsingutel"), seda ei oska küll seletada. Kas haridusteema on nii igav, ebadünaamiline? Autorid eakamad? Lugeja võib muidugi ise verbi pealkirja mõelda, kui mõte seda nõuab, aga seda võib ta ju teisalgi teha (Uus 2005).

Nõustun Katrin Kerniga, kelle sõnul puuduvad pealkirjades verbid tähe märkide piiratud tõttu. Kui isegi loo algversioonis on pealkirjas autoripoolne verb, võib see toimetamise ja küljendamise käigus kaduda. Ilmselt on arvamuse loo pealkirja liigse pikkuse korral kõige lihtsam eemaldada tegusõna, sest ka verbita fraasi mõte jääb üldjuhul samaks. Näiteks *Minister on häbiväärselt lihtsameelne* on sama kui *Ministri häbiväärne lihtsameelsus*.

3.6. Repsi maailmapilt

Vaadeldes tervikuna kõiki artiklites esinevaid Repsi tsitaate ja vastuseid ajakirjanike küsimustele, on võimalik välja tuua ministri kõnet ja maailmapilti iseloomustavaid iseloomujooni.

Reps tunnistab, et tema kuvand meedias on kriitiline. "Peamine, mida rünnati, oli see, et noor ja naisterahvas, et ta ei tea midagi," meenutab Reps. "Et kui midagi head tuli, siis keegi teine mõtles välja, ega ta ju ise sellega hakkama saa." [---] "Kui vaataks ise noort punapäist tütarlast," paneb ta end kritiseerijate nahka, "kes võtab täiesti selgelt väljakutsuva ja

vastutusrikka ameti – eks keskmine eestlane suhtubki kriitiliselt, kuni tal pole olnud selle inimesega kokkupuuteid (Pullerits 2005).”

Ajakirjanduses kirjutatud kriitika üksikasjalik kordamine omaenese sõnadega on Repsi mainele topeltkahjulik. Selle asemel, et nentida lühidalt jah, minust ei kirjutatud ega kirjutata reeglina positiivses võtmes, räägib Reps täpselt seda üle, mis on juba öeldud (Reps on noor, naisterahvas, ei tea midagi jne).

Reps ütleb, et teda kritiseeriti seetõttu, kuna ta on naisterahvas. See väide ei leia aga käesoleva valimi näol üheselt kinnitust. Pigem on Repsi sugu nähtud kui positiivset elementi. Vt Kalmre 2002.

Küsimusi tekitab lause, milles Reps nimetab end nooreks punapäiseks tütarlapseks. Kui Reps esimest korda haridusministriks sai, oli ta 27-aastane. Öelda selles vanuses naise kohta tütarlaps, on ilmselge ülepingutamine. Teiseks jääb segaseks punase juuksevärvi olulisus. Kas Reps väidab, et punapäisus sümboliseerib negatiivseid omadusi? Kui jah, siis kuidas on juuksevärv seotud ministri usaldusväarsuse ja kompetentsusega? Käesoleva töö valimi põhjal ei ole keegi Repsi juuksevärvi maininud, ent karikatuuridel on see oluline element. Repsi punane juuksevärv on karikaturisti viis ministrile viidata – punased juuksed on Repsi märk. Samas on punasel värvil erinevates kultuurides erinevad tähendused. Punane assotsieerub näiteks tule, seksikuse, sõjakusega ja ohtlikkusega. *Punase roll eesti rahvausundis ja -rõivais on küllaltki märkimisväärne; sagedasti on punast kasutatud pulmarõivastuses ja vastupidi, igati välditud matuste ja leina ajal. Seega võib öelda, et vähemalt eesti rahvakultuuris omas punane üldjuhul positiivset maagilist tähendust* (Sarapik 2000). Viimasest tõlgendusest lähtudes ei tohiks olla Repsi punasel juuksevärvil negatiivseid konnotatsioone.

Kui Reps väidab, et tema esimene ametiaeg ei ebaõnnestunud – *“Ma ei ole kindlasti nõus kokkuvõttega, et esimene kord [ministrina] ebaõnnestus* (Pullerits 2005).” – tekib konflikt Repsi enese representatsiooni ja Postimehe representatsiooni vahel. Käesolevas valimis on korduvalt nii ajakirjanikud kui mitme erakonna poliitikud väitnud, et Repsi esimest ametiaega ei saa lugeda kordaläinuks. Ometi nendib Reps, et meedia suhtub temasse kriitiliselt, kuid seisukohta, et tema esimene ametiaeg läks aia taha, ta omaks ei võta. Kas see tähendab, et Reps on teadlik oma aadressil kõlavast kriitikast, kuid ei võta seda tõsiselt? Mis võivad olla need põhjused, miks Reps ei aktsepteeri avalikkuse seisukohta? Ehk see, et Reps on enesekindel? Ehk kasutab ta lihtsalt võimalust ja kaitseb oma mainet leheveerul öeldes, et ta

ei ole ebaõnnestuja? Kuna Reps on ainuke, kes väidab, et tema esimene ametiaeg õnnestus, jätab ta endast eneseõigustaja (põhjendamatu enesekindla inimese) mulje.

Korduvalt esineb Repsi mitte kõige õnnestunumat sõnavalikut. Näiteks väidab Reps: *“Ma olin piisavalt hullumeelne, et tulla ministriks, sest see amet on piisavat vastutusrikas ja raske.”* [---] *“Ei ole ükski inimene mulle ütelnud, et oleksin öelnud ühtegi otsust välja ilma spetsialistidega arutamata. See oleks põhjendamatu enesekindlus, kui oleksin tulnud omaenese tarkusest, et mingi asi on nii. Selliseid asu, et tuli tüdruk, 27-aastane, ja ütles, et nüüd teeme hariduses nii, ei mäleta.”* Noorus, tunnistab ta, annab omajagu plussegi. Nimelt: *“Noorus annab julguse – kuna sa ei ole otseselt seotud ühegi sotsiaalse grupiga, siis julged asju kriitiliselt välja öelda* (Pullerits 2005).”

Reps nimetab ennast hullumeelseks, mis on selgelt negatiivne iseloomuomadus. Selline väide jätab mulje, et Reps astus esimest korda ministriks teadmata, mis teda ees ootas ning võib-olla ei olnudki see kõige targem tegu. Reps õigustab oma noorust sellega, et see annab julguse asju välja öelda, mida ta meediatekstide näol teinud ongi, kuid neile on järgnenud ka kohene kriitika, mis kokkuvõtteks tuli ikkagi Repsile kahjuks, sest tekkis selge Repsi räägin-midatahan ja minister-räägib-palju-kuid-tegudega-on-kehvavõitu-diskursus. Repsi enda tsitaat *“Tüüpiline viga, ma rääkisin liiga palju* (Rumm 2005)” aitab sellisele kuvandile ainult kaasa. Seega Reps ei salga, et ta tõesti räägib palju.

Samas oskab Reps esile tuua oma häid külgi. *Ning loetleb oma tugevuste hulka pingetaluvuse, korraliku inglise keele, välismaised õpikogemused, heade spetsialistide väärt nõuanded. Aga kõige olulisem, väidab ta, peitub järgmises: “Soov arvestada ja inimlikult mõista probleeme ning julgus ja enesekindlus otsuseid ellu rakendada.”* [---] *Seejärel, pärast rohkem kui pooletunnist eneseanalüüsi, saabub hetk, mil Reps ilmutab enda suhtes veidigi kriitilist meelt. Haarates korraks initsiatiivi, lausub ta: “Tahate teada, kas mul on jõudu, jaksu ja jultumust öelda, et mul on kõik anded olemas ja ma olen fantastiline. Eks meil kõigil ole arenguruumi. Loomulikult loodan, et mu areng pole lõppenud, sest muidu oleks elus liiga igav edasi minna* (Pullerits 2005).” Viimase lausega Reps küll näitab enese suhtes kriitilisust, kuid samas kõlab 30-aastase inimese suust arenguruumi lõppemise jutt kahtlaselt.

Reps seob haridusministri ja lapsevanema rollid. *Kui ta tol maikuu hilisõhtul vaagis, miks, pagana päralt, on talle taas vaja ministritooli, jõudis ta enda sõnul selgusele: “Tõenäoliselt*

sellepärast, et meil on hariduses selliseid küsimusi, mida peame kiiresti lahendama, ja ma ei näe, et meil oleks muid valikuid. Ma ei taha, et kui poja kooli läheb, oleks ta silmitsi nende probleemidega (ibid.).” Reps annab mõista, et nõustus teistkordselt ministriks hakkama, kuna tahab, et ta pojalt oleks koolis hea õppida. Selline väide kõlab küll inimlikult, kuid vaevalt hakkab keegi ainuüksi seetõttu ministriks.

Reps jätkab ministriks hakkamisele vastu käivate põhjuste toomist. *Usub ta tõesti nn kvaliteetaja müüti, et väikelapsele piisab, kui ema pühendab talle tunni, aga see-eest pühendab selle jäägitult? Ei usu. “Need ongi need üheksa põhjust kümnest, miks mitte ministriks tulla,” tunnistab ta. “Sellises fantastilises vanuses lapse kõrvalt ära tulla on igale inimesele raske, rääkimata oma emast. Aga üks kahjuks tuli selline valik teha.” Jah, südametunnistus teinekord piinab, ei varja ta (ibid.).* Sõna kahjuks kasutamine tekitab küsimusi. Kas Repsil on lapsest kahju või tal on kahju, et hakkas ministriks? Tõenäoliselt esimene variant, aga ta väljendab ennast nii, et võib õigeks lugeda ka teise versiooni. Sellisel juhul võimendub mõte, et Reps oli Keskerakonna viimane variant haridusministri kohale.

Eraelust räägib Reps vähe. *Aga siiski, kas on oodata Richardile mõne kuu pärast väikest õde või venda? “Ühesõnaga, me tegeleme pere planeerimisega, aga ei diskuteeri sellel teemal. Me mõtleme sellele (ibid.).”*

Edgar Savisaar jutustab oma arvamuses *Kuidas käsitleda Mailis Repsi lugu?* ümber Repsi juttu sellest, mis Marimaal toimus. *Selle peale avaldas Härmaste arvamust, et Eestis elav venekeelne kogukond ongi madalam sotsiaalne klass ning põhiliselt töölised. Nad ongi ju steppidest pärit, ütles ta. Püüdsin talle viisakalt selgitada, et nii see ju ei ole. 50.-60. aastatel saadeti baltikumi küllalt palju keskvoimu suhtes rahulolematut vene ja juudi intelligentsi, kes ei olnud oma vaadetelt sobivad nõukogude võimule. Kuna Härmaste jäi enda juurde, siis tõin talle näiteks Lotmani ja tema koolkonna, kes kaheldamatult viisid kõrgemale Tartu Ülikooli teaduslikku taset. [...] Tema [Härmaste] teada pidid paljud venelastest olema siin algharidusega ega oska mingit tööd. Pidin talle meelde tuletama, et tööliste osakaal suurenes eeskätt seoses 70.-80. aastate uusehitustega (Savisaar 2005).* Kuna tegu on meenutusega, ei pruukinud Reps tegelikkuses sellisel toonil rääkida. Kui ta seda aga tegi ning artiklis ka teeb, iseloomustab tema kõnet stiil – olen tark ja selgitan oma teadmatule kaaslasele, kuidas asjad tegelikult on – ja teiste kaela süü veeretamine.

Artiklis *Haridusministeeriumi hääbumine* on tehtud Repsiga intervjuu, kus ministri vastused on küll hirmepikad, kuid hästi argumenteeritud. Repsi vastustest ei paista ei ebakompetentsust, harimatust, rumalust ega naiivsust, mida on talle ette heidetud. Reps annab põhjalikud vastused ja jätab endast asjatundliku ministri mulje.

Vaid ühel korral tekitab ministri jutt hämmeldust, kui väidab, et HTMi ametnike puhul on oluline nende lojaalsus Keskerakonnale, mitte nende kompetentsus. *Võibolla seoses kolimise ja paljude muude taotlustega polnudki eesmärgiks kompetentse kaadri töölevõtmine. Kohati on tegemist hoopis uutel alustel mehitatud kaadriga, kellel on esikohal lojaalsus sellele ideoloogiale, mille kandjad nad tööle võtsid, mitte aga professionaalse riigiametniku arusaam oma tööst ning ametialasest vastutusest* (Vöörmann 2002c).

Kokkuvõtlikult võib Repsi maailmapilti iseloomustada kui positiivset. Kriitikat minister tõsiselt ei võta. Repsi sõnakasutus on veidi naiivne ja konarlik. Näib, et ta ei mõista, kuidas *töötavad* tema repliigid ajakirjanduses. Eelmainitud intervjuu põhjal meeldib ministrile pikalt jutustada, seega kinnitab allika ehk Repsi representatsioon autori ehk ajakirjanike representatsiooni – Reps tõesti räägib palju.

3.7. Dialoogilisus

Repsi kommentaaride põhjal saab aimu ka sellest, kuidas toimub ajakirjaniku ja ministri vaheline suhtlemine ehk dialoogilisus. Saab leida vastuse küsimusele, kui palju esineb ministri sobitumist ajakirjaniku poolt loodud rolliga.

Pulleritsu artiklist *Enesekindel Reps* paistab, et Reps ei lase ajakirjanikul end suunata, vaid jääb endale kindlaks. Ajakirjanik tahab saada oma küsimustega Repsilt kinnitust, et tema esimene ministriaeg ebaõnnestus ning et Reps on sinisilmne või põhjendamatult enesekindel, kuid Reps vaidleb järjekindlalt vastu. *Ent ärge püüdkegi Repsile toonaseid süüdistusi vigades ja küündimatuses külge pookida. Tema neid omaks ei võta.* [---] “Ma ei ole kindlasti nõus kokkuvõttega, et esimene kord [ministrina] ebaõnnestus.” “Ma ei oleks nõus selle sõnastusega,” pareerib ta rünnaku pädevuse pihta. Ja pakub oma nägemuse. [---] Teen veel

ühe katse, rõhutades enesekindluse ees sõna „põhjendamatult“. Saan uue vastulöögi: ... (Pullerits 2005).

Samas artiklis mainib ajakirjanik, et Reps haaras korraks intervjuu käigus initsiatiivi, millest saab veelgi kinnitust sellele, et Reps ei võta omaks ajakirjanikku käsitlemist teemast.

Nagu juba mainitud, vastab Reps artiklis *Haridusministeeriumi hääbumine* ajakirjaniku küsimustele otse ega keeruta. Vaid uudises *Haridusminister rokkis ladina keeles* võib näha, et Reps ei soovi teemat enam edasi käsitleda. *...tõrjub ta kahe käega edasisi küsimusi* (Hanschmidt 2005). Tekib küsimus, miks ei taha minister enam sel teemal edasi vestelda? Ehk ei ole tema jaoks nooruspõlvest rääkimine meelt mööda, ehk oli ministril kiire?

Kokkuvõtteks iseloomustab dialoogilisust see, et Reps ei allu ajakirjaniku poolt loodud rollile. Ta jääb oma vastustes endale kindlaks.

3.8. Tiitlid ja sildid

Käesolevas peatükis olen jaganud sildid kaheks – ajakirjanike ja muude autorite poolt antud sildid ning vaadelnud neid perioodide kaupa. Töö diskussiooni osas ja skeemidel olen aga vaadelnud siltide abil erinevate autorite representatsiooni ajakirjanike, poliitikute ja muude autorite vaatepunktist.

Nimetamine on esmane semiootiline toiming. Kui loogikas on nimi neutraalne tähistaja, siis kultuurisemiootika seisukohalt pole nimi kunagi täiesti erapooletu: nimi ei tulene asja olemusest, vaid vastupidi: nimi määrab suuresti asja interpreteerimise (siit muuseas ka „siltide kleepimise” praktika) (Lotman 2007).

Repsi representeeritakse läbi kolme perioodi rohkete negatiivsete siltide ja omadussõnadega. Siltide kleepijateks on nii ajakirjanikud, poliitikud kui muud autorid.

3.8.1. Ajakirjanikud

Ajakirjanikud on andnud Repsile enim negatiivsed silte esimesel perioodil. Nendeks on näiteks *peakilplane*, *pigilind*, *augutäide*, *segaduses tütarlaps*, *lapsminister*. Kolmandaks

perioodiks on ajakirjanike kleebitud negatiivsete siltide arv vähenenud umbes kolmandiku võrra. Ambivalentseid silte on ajakirjanikud andnud enim teisel perioodil.

Ajakirjanike positiivseid silte on terve valimi peale kokku 11. Neist viite kasutati esimesel, viite teisel ja ühte kolmandal perioodil. Näited: *tarmukas, uus veri, enesekindel, julge, hea otsuse tegija*.

3.8.2. Muud autorid

Muude autorite puhul on positiivsed sildid jaotunud ebavõrdsemalt kui ajakirjanike puhul. Kui esimesel perioodil on positiivseid silte ja omadussõnu 12 ja need on kõik ühes artiklis (*uus naispoliitiku tüüp, erakordse töövõimega, hea teoreetilise ettevalmistusega, inimlike omaduste poolest toime tuleja*), siis teisel perioodil ei ole neid üldse ja kolmandal vaid üks ning seegi küsitava väärtusega: *Reps on emana tubli (oletame, et on)*...

Negatiivseid silte on andnud muud autorid Repsile enim kolmandal perioodil. Näited: *luiskaja, eelnõude põhjalaskja, süüi teiste kaela veeretaja, naabrist halvem*. Ambivalentseid silte on enim kolmandal perioodil.

Seega on nii ajakirjanikud kui muud autorid andnud Repsile sama palju positiivseid silte. Ajakirjanikud kasutasid kriitilist sildistamist enim esimesel perioodil, kuid muud autorid kolmandal perioodil. Negatiivsete siltide poolest on ülekaalus ajakirjanikud – 52 silti muude autorite 26 vastu. Seevastu on ambivalentsete siltide arv 15:10 muude autorite kasuks.

3.8.3. Korduvad sildid

Järgnevalt sildid ja omadussõnad, mida kasutavad nii ajakirjanikud kui muud autorid. Need sildid moodustavad suure osa Repsi representatsioonist.

Noor

Enim on Repsi märgistatud omadussõnadega *noor, nooruke* ja nimisõnaga *Nooruke*. Seda on teinud nii ajakirjanikud kui muud autorid. Esimesed on kasutanud nooruse silti läbi kõikide perioodide. Nooruse silt on seotud siltidega *elukogenematu, kogemusteta minister*.

Praktikant

Noorusest tulenevalt on nimetatud Repsi praktikandiks, minister-praktikandiks, lapsministriks, nooreks valitsejaks.

Savisaare favoriit

Esimesel perioodil nimetavad ajakirjanikud Repsi järgnevalt: Savisaare erakonnast tõusnud noor naisstaar, keskerakonnale lõputult lojaalne, hariduspoliitika planeerimine on Repsi ajal nihkunud ministri käest parteikaaslaste kätte. Teisel perioodil nimetab ajakirjanik Repsi Savisaare favoriidiks ning kolmandal ütleb muu autor ministri kohta Edgar Savisaare alluv.

Võitjate põlvkond

Tuleb võitjate põlvkonnast, võitjate põlvkonna tüüpiline esindaja, pakatab võitjapõlvkonnalikust, enda eksimatuses veendunud eneseusust.

Enesekindel

Julge, uljas ja kõigutamatu eneseusk, rõõmus ja optimistlik hoiak, ennenägematu eneseusk, julgus astuda tundmatusse, väga optimistlik ja küllaltki ambitsioonikas.

Lõputu/segase jutuga

Intervjuuminister, teemavabalt laveerija, räägib palju, segase mõttega, sõnumi edastaja tänamatu rolli ülevõtja, sõnakeerutaja, keeletu, räägib palju, tegudega kehvavõitu.

Käte laiutaja

Ei vastuta millegi eest (süüdi on peaminister), luiskaja, süü teiste kaela veeretaja.

Nõrk juht

Ministritöös ebakindel, suured teod tegemata, nõrk minister, kõhklev, pea üheaastasele tööle koolipoisi keskmisest madalam hinne, raskused poliitiliste nõunike ohjamisel, ministri sõna valitsuses ei maksa, augutäide, tähtsate poliitiliste otsuste tegemata jätja.

Naiivsevõitu

Häbiväärselt lihtsameelne, (ere)sinisilmne optimist.

Proua

Daam, tähtis Eesti daam, vipp, proua minister, maadamlük minister.

Emä

Ministerlik emä, sobib lipukiri „Kõigi maade emad, ühinege!”

Sildistamisel esinevad mõningad vastuolud, mis saavad alguse juba esimesel perioodil. Näiteks nimetatakse Repsi julgeks ja enesekindlaks, kuid ka kõhklevaks ja ebakindlaks. Teiseks antakse Repsile noorukese, aga ka proua/daami silt ning seda juba esimesel perioodil.

3.9. Repsi representatsioon rollide, perioodide ja autorite kaupa

Nagu sissejuhatuses märkisin, soovisin töös tuua selgust sellesse, kuidas suhtuvad erinevad autorid Repsi kui persooni, kui poliitikusse, kui institutsiooni.

Kuigi Repsi representatsioonis domineerivad negatiivse orientatsiooniga tekstid, on vajalik eristada autorite representatsioonid perioodide kaupa, et selgitada, kas Repsi representeerimisel on toimunud muutusi.

Autorid ja perioodid

Erinevate autorite hoiak Repsi suhtes perioodide kaupa kajastub kvantitatiivses analüüsi kategoorias number 13 – teksti autori hinnang/orientatsioon Mailis Repsi suhtes.

Ajakirjanike orientatsioon on esimesel ja teisel perioodil negatiivne (5 +5 ehk mõlemal perioodil viis artiklit), kuid kolmandal neutraalne/ambivalentne (1+1).

Poliitikute hoiak on esimesel perioodil ambivalentne (1), teisel negatiivne (3), kolmandal negatiivne/neutraalne (1+1).

Muude autorite orientatsioon on esimesel perioodil positiivne/negatiivne (1+1), teisel negatiivne (1), kolmandaks perioodiks on negatiivsus tõusnud (3).

Allkirjastamata tekstide hoiak läbi kõikide perioodide negatiivne ning on kolmandaks perioodiks kasvanud (4+4+6).

Autorid ja rollid

Selgitamaks erinevate autorite representatsiooni Repsi rollide alusel eristasin esiteks kõikide autorite poolt Repsile antud tiitlid ja omadussõnad kolmeks – persoon, poliitik, institutsioon – ning paigutasin need skeemile kolmele orientatsiooni väljale (paremal positiivne, vasakul negatiivne, keskel neutraalne) ning kahele intensiivsuse väljale (üleval jõuline, all vähem jõuline) (vt Skeem 1. Repsi representatsioon rollide kaupa).

Seejärel eristasin tiitlid autorite kaupa (ajakirjanikud, poliitikud, muud autorid, institutsioon [allkirjastamata tekstid]) ning sain sarnaselt esimese skeemi põhimõtetele veel neli skeemi (vt Skeem 1.1-1.4.)

Skeemidele ei ole mahtunud kõik Repsile antud tiitlid ja omadussõnad. Üldpildi saamiseks olen püüdnud välja tuua võimalikult erinevad ja olulisemad. On võimalik, et mõned tiitlid, mille olen liigitanud institutsiooni väljale, sobivad ka poliitiku väljale. Lähtuda olen püüdnud tiitli andmise kontekstist.

Üldine representatsioon

Skeemilt 1. on näha, et kõige tugevamalt on representeeritud Repsi kui institutsiooni, seejärel tulevad persoon ja poliitik. Institutsiooni representatsioon on ülekaalukalt negatiivne, persooni puhul on väikeses ülekaalus positiivsed sildid, poliitiku puhul aga negatiivsed. Kokkuvõtvalt on representatsioon negatiivne.

Ajakirjanike representatsioon

Skeemilt 1.1. selgub, et ajakirjanikud on representeerinud Repsi sarnaselt Skeemile 1. ehk kõiki autoreid koondavale väljale. Kokkuvõtvalt domineerib negatiivne representatsioon.

Poliitikute representatsioon

Skeemi 1.2. järgi on ka poliitikud kujutanud Repsi eelkõige institutsioonina, ning seejärel poliitikuna ning seda vähesel määra. Repsi persooniroll poliitikutel puudub. Institutsiooni väli

on üheselt negatiivne, poliitiku oma negatiivne/neutraalne. Domineerib negatiivne orientatsioon.

Muude autorite representatsioon

Skeem 1.3. näitab, et muud autorid on kujutanud Repsi eelkõige persoonina, teiseks institutsioonina ning viimaks poliitikuna. Persooni kujutamine on valdavalt positiivne, poliitiku kujutamine vaid ühe näitega positiivne, institutsioon napilt negatiivne. Üldine hoiak on positiivne.

Institutsiooni representatsioon

Skeem 1.4. väljendab ülekaalukat ja negatiivset institutsiooni representatsiooni. Järgneb poliitiku ja seejärel persooni kujutamine. Mõlemad on nõrgad ning negatiivsed. Domineerib negatiivne representatsioon.

3.10. Ootused

Eelpool mainisin, et üks Repsi kujutamise viise on palju sõnu vähe tegusid diskursus. Tagurpidi pööratuna kujutab see endast aga peamist, mida Repsilt oodatakse – vähem sõnu ja rohkem tegusid. See on ootus, mis on omane kõikidele perioodidele. *Haridusminister Mailis Rand läheb kindlasti Eesti poliitika- ja haridusajalukku. Ta on pidevalt aktsioonis: tegutseb, räägib, teab, mis ja kes on õige, mida tuleb teha. Aga kui saabub aeg tulemusi kokku lugeda, ei jää näppude vahele suurt midagi (Sullerkoolid kinni!)*

Esimesel perioodil oodati, et Reps ei viiks haridusministeeriumi tagasi pealinna ning et ta muudaks Tartu linnavolikogu naiselikumaks. Valimi esimeses tekstis avaldas Igor Gräzin, Repsi kolleeg Nordi õigusakadeemiast, lootust, et ministrina jälgiks Reps, et erakõrgkoolide tehtud ülekohus ei jätkuks.

Teise perioodi alguses oodati Repsilt hariduses senitehtu hoidmist ja vähem enesetõestamise sildi all eelmiste ministrite poolt tehtu lõhkumist. *Postimees loodab, et lammutamise asemel asutakse probleeme lahendama ning seatud eesmärgid ulatuvad kaheaastase ametiperioodi lõpust kaugemale. Sest muresid jagub – koolist väljalangemine, venekeelsete koolide üleminek*

uutele õppekavadele, segadused kõrghariduses, hariduse ebahühtlane tase jne (Uus minister, uus... 2005).

Seoses Marimaaga lisandusid ettevaatlikkuse ja külma pea hoidmise ootused. *Loodetavasti loeb Mailis Reps järgmine kord mõne naaberriigi telekaamera ette sattudes kõigepealt mõttes mari keeles viieni ja alles siis hakkab vastama* (Rumm 2005).

Kolmandaks oodati, et Reps Marimaa-avalduse tõttu ametist lahti lastaks.

Ministri lahkumise ootust võib näha ka kolmandal perioodil seoses pahameelega, mis tekkis pärast seda, kui Reps võttis tööle kaasa oma kahenädalase lapse. *Meedia lootis, et haridusminister saab lapse ja Eesti saab, jah, mõnekski ajaks, aseministri, kellest pole peljata uusi piinlikke komistusi Marimaa suunal ja muus* (Vals 2006.). Kuigi Vals on ainuke, kes Postimehes aseministrist räägib, teeb ta seda meedia nimel. Siinkohal võib olla tegu petetud ootustega – arvati, et Reps jääb lapsepuhkusele, kuid ta ei teinud seda. Ka Valsi teistest tekstidest kumab lisaks Repsi parema eesti keele ootusele läbi ministri lahkumise ootus.

3.11. Lugejakommentaariid

Lugejakommentaariidest selgub, et lugejate seas on nii Repsi pooldajaid kui vastaseid, kuid pigem domineerivad viimased. Ühelt poolt on osad kommentaariid sisukad peegeldades kommenteerija enda arusaamu Eesti hariduse hetkeseisust ning pakkudes välja lahendusi (valdavalt kommenteerijad, kes on end tutvustanud kui õpetajat).

Teisalt avaldub kommenteerijate seas üksteise materdamist, st arutelu ei toimu enam objektiga seoses, vaid ketis lähtuvalt kommenteerijate endi seisukohtadest. On näha, et seoses Repsiga ollakse kriitilised ka Keskerakonna suhtes. Paljud kommenteerijad on nimetanud Repsi Savisaare marionetiks ning parteisõduriks. Ka Marimaa kommentaari on peetud Keskerakonna teadlikuks avalduseks. *Ei usu et tegemist oleks repsi naiivsuse või lapsesuuga. See paistab rohkem keski sihiteadliku venestamispoliitika moodi välja. Replikene on lihtsalt tankist* (ei usu, 09.09.2005).

Uue aspektina tuleb kommentaariidest välja, et minister Maimetsa peeti *veel hullemaks kui Repsi*. *Pärast Maimetsa tundub iga minister kompetentne. Äärmiselt rumal on ka Maimetsa*

kommentaar siinses lehes. Maimets pole veel jõudnud oma seljataga ust kinni panna kui juba kritiseerib suur suuga oma ametijärglast. Inetu ja taktitu. Ise suutis ainult jama kokku keerata (pettunud, 19.04.2005). Kriitikat esineb kõikide haridusministrite aadressil.

Marimaad puudutavate artiklite kommentaarides tuleb välja asjaolu, et lugejad soovivad Repsi kommentaari sõna sõnalt välja tooduna lugeda ning võrrelda sellega, mida esitas Vene televisioon. *Kas keegi võiks mõnele Repsi kõne originaalile või autentsele tõlkele viidata? Kus see saadaval-nähtaval on? See intervjuujupp, mis „Vesti” leheküljel on, küll niisugust paranoiat ei vääri, ta ei ütle seal midagi erilist. See, et on tähtis, et inimesed elavat keelt kuuleksid jms., nagu Reps videos rääkis, on ju üsnagi tark jutt. Nii et: millest jutt käib, lugupeetavad?* (caff, 18.08.2005).

Leidub kommenteerijaid, kes leiavad, et Reps tuleks Marimaa kommentaari eest ametist vabastada. Samas on ka arvamusi, et Reps esines Marimaal kui viisakas diplomaat. *Reps kommenteeris ühte konkreetset asja diplomaatilise viisakuse piirides. [---] Aga Repsi külaskäigu kohta neutraalselt võttes võib öelda, et külalist võetkse ju ikka vastu särasilmi, mis siin imelikku on ja ei ole ka viisakas kohe sõnnikuga vastu pilduma hakata nagu Laar teeb* (ref, 18.08.2005).

Joonistub välja kommenteerijate selge pahameel artikli *Mailis Reps saab ministrina ainult paremaks minna* suhtes, mida lugejad peavad erapoolikuks. *Olen nõrдинud järjekordse pahatahtliku ja selgelt erapooliku artikli üle. Postimees võib kuulutada oma erapooletust palju tahes, aga pime viha Keskerakonna vastu pritsib vastu igast artiklist. [---] Jumalaga, Postimees! Viin lähiajal ellu ammu kavatsatud plaani vahetada Postimees Eesti Päevalehe vastu* (õpetaja ja kodanik, 19.04.2005). *Selline artikkel tekitab soovi kogu Postimees kuradile saata ja mitte enam tellida. Niigi on ju näha, kuidas kogu press püüab oma suhtumist näidata, valides kõige ebasõbralikumad kaadrid jmt. Foobiad, mis mud* (ivo, 19.04.2005). Seega on näha, kuidas langevad kokku artikli *Reps saab ministrina ainult paremsaks minna* suhtes nii lugejate kui Pressinõukogu otsus, mille kohaselt on artiklis eksitud hea ajakirjandustava vastu.

Poliitikute poolt kirjutatud arvamused suhtes väljendavad kommenteerijad kriitikat ka autorite suhtes. Nähakse läbi poliitikute kavatsust Repsi poriga pilduda. Eriti sapised on kommenteerijad Mart Laari isiku suhtes artiklis *Ministri häbiväärne lihtsameelsus*.

3.12. Illustratsioonid

Püüan jõuda selgusele, kas tekstide ja illustratsioonide representatsioon on sarnane või mitte. Milline on autori nägemus? *Juhtkirjad on ainus arvamus arvamusküljel, mis alati esindab ajalehe vaateid. Teised artiklid – isiklikud veerud, karikatuurid ja kirjad toimetusele – kajastavad autori arvamust ning on erinevad. Arvamuste erinevus tasakaalustab lehte ning pakub lugejaile mitmekesiseid ideid, mille üle mõtiskleda* (Pullerits 1997: 151).

Valimi 52 artiklist on illustratsioonid 20 artiklil, nende hulka kuuluvad värvilised ja must-valged karikatuurid, värvilised fotod ning joonistused. Illustratsioonide hulka kuuluvad ka artikli autorite fotod, mis on ära toodud Lisas 9. kuid pikemalt neid ei käsitleta, kuna nad ei mõjuta Repsi representatsiooni.

Analüüsis olen jaotanud illustratsioonid kaheks – karikatuurid ja fotod. Illustratsioonidele viidates kasutan artiklite nimesid, mille juures on illustratsioonid ilmunud.

Postimehe karikaturist Urmas Nemvalts kirjeldab ühe karikatuuri tegemise protsessi lühidalt nõnda: *Jälgin päeval uudiseid, pärast neljast koosolekut saan teada, millest järgmise päeva leht kirjutab, valin sealt endale sobiva teema ja lihtsalt joonistan* (Nemvalts 2007). Nemvalts kinnitab, et Eesti avaliku tegelaste kujutamine karikatuuridel on pigem kerge kui keeruline. *Kui Saamuel Pliuhkam ühes filmis ütles seale – meie eestlaste häda on selles, et lolle on liiga palju, siis minu jaoks on see häda pigem eestlaste voores. Lolle jätkub riigikokku, valitsusse komisjonidesse ja nõukogudesse, sageli pole mul muud vaeva kui see lollus lihtsalt maha joonistada* (ibid.).

Siiski pole Nemvaltsi sõnul Mailis Repsi kujutamine lihtne. *Ega ta kergelt tule. Noored inimesed ja eriti naised kipuvad mul üldse raskelt tulema. Ei ole neil kolme lõualotti, iseloomulikke kortse, kiilanevat pealage või erilist lõuahabet. Õnneks olen Repsi juures paar iseloomulikku konksu leidnud, aga ma ei hakka ometi ühe naisterahva välimuse iseärasuste üksikasju kellegagi arutama* (ibid.).

3.12.1. Karikatuurid

Esimesel perioodil on ilmunud kaks, teisel viis ja kolmandal kuus karikatuuri.

Esimesel perioodil on teemadeks HTMi võimalik kolimine ja õppetootused. Repsi ei ole karikatuuridel kujutatud.

Teisel perioodil on teemadeks Reps ja eelnev haridusminister, koolilõuna, õppekavad ja kahel korral Marimaa. Vaid koolilõuna karikatuuril pole Repsi kujutatud.

Kolmandal perioodil on teemadeks Euroopa Liidu rahaline tugi Eesti kutseharidusele, valimised, poliitiline vastutus, HMTi kunstiekskursioonide kava, kahel korral õppekavad. Repsi on kujutatud kahel illustratsiooni, valimiste ja ekskursioonide omal.

Seega on ainuke mitut perioodi läbiv teema õppekavad.

Nagu öeldud, ei kujuta kumbki esimese perioodi karikatuur Repsi. Kriitikat ministri aadressil saab välja lugeda kaudselt. Näiteks karikatuur *Liiga kallis hind!* (vt Lisa 9) tähistab HTMi võimalikku Tallinnasse kolimist. Tekst: *Kes, kurat lolli eeskuju andis vihjab, et Ranna soov HTM Tallinnasse tagasi kolida oleks justkui kellegi eeskujul. Kett sümboliseerib HTMi ebakindlust ja segadust – HTM on tõmmata ja lükata. Randa ei ole kujutatud, seega ei näita karikatuur teda kui kolimismõtte algatajat.*

Teise perioodide karikatuuridel on Repsi representeeritud Repsi läbi venekeelse Marimaal antud kommentaari. Teiseks on kujutatud Repsi kui lobamokka. Kolmandaks on kujutatud Savisaart kui Repsi päästeinglit, mis jätab ministrist asjatundmatu mulje. Repsi on kujutatud ka kui autoritaarset juhti, seda artiklid ei toeta. Kolme karikatuuri ja juhtkirja vahel on väikesed vastuolud, sest Repsi kriitikas pole kooskõla.

Marimaa ja vene keel on esindatud karikatuuril *Laat riigikogus* (vt Lisa 9). Karikatuuril on kujutatud kahte kollast oravat puu otsas metsas ja punaste juustega Repsi puu all jalutamas käed laiali ja ütlemas: *Vsjo tak prekrasno!* Üks oravatest ütleb: *Kuule, isegi vene karu usaldab teda, mida meiegi siis pipardame!*

Kollased oravad sümboliseerivad tõenäoliselt Reformierakonna liikmeid, kes vastavalt juhtkirjale Repsile Riigikogus umbusaldust avaldasid. Vene karu võib tähistada nii vene meediat, Venemaad, Keskerakonda kui Savisaart. Repsi tekst, mida ta kõneles Marimaal (kiitis sealseid olusid) on kantud üle kodusesse Eestisse. Kui juhtkiri räägib Repsi

umbusaldamisest, mille põhjuseks on ministri kiidulaul Marimaal, siis karikatuuri mõte on pigem selles, et ministrit tuleks usaldada. Seda sõnumit võib lugeda ka irooniliseks.

Eelnevat karikatuuri võib pidada ka Repsi rääkimise diskursuse alla kuuluvaks. Otseselt viitab sellele diskursusele aga karikatuur *Kok, proua haridusminister* (vt Lisa 9), kus ministrit on kujutatud pärani suuga. Reps hoiab tagurpidi käes paberit, millele on kirjutatud: *Mida mari ei õpi, seda Mailis ei tea*. Esmasel vaatamisel ei pruugi paberile kirjutatud tekst olla märgatav ja seega on illustratsiooni emotsionaalsuse aste nõrk. Ilmselgelt on võetud malli vanasõnast: *Mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea*, mis tähendab seda, et on olemas asju, mida saab ja tuleb õpetada lastele. Neid asju ei saa hiljem õppida, või kui saab, siis palju kallima hinnaga. Karikatuuri kontekstis võib tõlgendada teksti selliselt, et Reps on lihtsalt rumal ning maride õppimine sümboliseerib nende rõhutatud olukorda Marimaal, st nende võimalused õppida oma emakeeles on vähenenud. Võib välja lugeda ka seda, et Reps maksab kallist hinda oma Marimaa kommentaari eest.

Kolmanda perioodi kuuest karikatuurist on Repsi kujutatud kahel. Neist üks on karikatuur *Õppekava needus*, (vt Lisa 9) kus jooksevad haridusministrid Maimets, Reps ja Lukas värvilised tuulelohed näpus. Jooksmine võistlusnumbritega ja ministriks olemise aja kronoloogilises järjekorras sümboliseerib ministrite võistlust õppekavade nimel – kes kiiremini valmis saab, on võitja. Jooksmine tähistab ka õppekavade tegemist kiirustades. Sellest on Repsi ajal korduvalt kirjutatud.

Pilt näitab, et ministrite vahel pole üksmeelt, iga mees on enese eest väljas. Tuulelohed sümboliseerivad õppekavasid. Iga minister toob teise tuule ja õppekava võtab uue suuna. Õppekavad on mänguasjad. Repsi lohenööri küljes olevad kaks lehvikest viitavad naiselikule elemendile, lapsikusele või plikalikkusele. Maimetsa nõöri küljes on kolm sõlme või pallikest – kas need tähistavad takistusi?

Ministrite lohede värvid pakuvad mõistatusmängu. Kas Maimetsa kollane lohe sümboliseerib optimistlikkust (tema ajal oli lootus õppekavad valmis saada), Repsi roheline lohe toorust, kasvamist (tema ajal ei saanud õppekavad valmis, jäid poolikuks ka ministri ametist lahkuse ajaks), Lukase sinine lohe viitab uuele lootusele? Ehk saavad nüüd lõpuks õppekavad valmis?

3.12.2. Fotod

Esimesel perioodil on ilmunud Repsist kolm fotot, millest kaks on positiivse tooniga – Reps naeratab. Artikli *Uus haridus- ja teadusminister tuleb võitjate põlvkonnast* juures oleval fotol on Repsi käed on kolmnurk-poosis. Seevastu fotol, mis illustreerib lugu *Haridusministeeriumi hääbumine* on Repsil mõtlik ilme. Seega langevad teksti ja foto tonaalsus kokku. Repsi ilme justkui kinnitaks pealkirja – HTM ongi hääbumas või on ta vähemalt mures selle käekäigu pärast. Samas võib tema ilmest välja lugeda ka süütunnet.

Teise perioodi fotol *Mailis Reps saab ministrina ainult paremaks minna*, istub Reps haridusministeeriumis punakas-musta nahkdiivani peal. Taustaks kollane tapeet ja seinal rippuv maal, kus on kujutatud HTMi maja Tartus. Repsi pea on fotol poolprofiilis ning kaameranurk on võetud alt üles, mistõttu näib Repsi lõug üpris suur. Repsi suu on paakil ning käed asendis justkui oleks ta jutuhoos.

Teise perioodi fotol *Enesekindel Reps* (vt Lisa 9) istub minister samuti diivanil ja naeratab. Tema käed on esiplaanil, sõrmed on koos ning käelabad moodustavad kolmnurga. Käte asendist võib välja lugeda mõttesolekut aga ka kerget viidet usule (palve asend). Ministril on näpus kaks kuldsõrmust, millest üks abielusõrmus. Sõrmused sümboliseerivad abielu ja truudust.

Fakte, et Repsi on pildistatud tema kabinetis, taustaks tapeet ning maal, võib lugeda feminiinseid väärtusi representeerivateks väärtusteks. *Rõhutatakse naiste feminiinsust, pildistatakse naispoliitiku tavaliselt nende kabinetides nii, et taustale jäävad kas mugav sohva, lilleline tass või tuttidega lambivarjud, mis kokkuvõtteks rõhutavad delikaatselt pigem sugu kui elukutset. Tavaliselt naispoliitiku fotografeeritaksegi kohtades, mis on kui mõnusad ja kodused pesad, samas mehi pildistatakse seismas Palace of Westminster`i ees või nende kabinetis laua taga istumas, kus laual seisavad virnas tähtsana näivad dokumendid* (Ross & Sreberny 1999).

Lisaks istuvale asendile on Repsi teisel perioodil kujutatud ühel korral tõsise ilmega, ühel naeratava näoga ning ühel jutustavana.

Kolmandal perioodil ilmus Repsist vaid üks foto. Lugu *Ansipi valitsusel sai aasta täis* illustreerib muuhulgas foto, millel on Reps koos pojaga. Teksti ja pildi vahel on vastuolu, sest tekst räägib Repsist kriitiliselt (sh tema laste saamisest), kuid foto sümboliseerib armast ema ja lapse suhet. Tõsi, lapsel on tõsine pilk.

Ühine joon, mis läbib Repsi kujutamist fotodel, on tema käte kolmnurkne asend. Samuti on Repsi pildistatud nii esimesel kui teisel perioodil HTMi hoones Tartus. Teisel perioodil on Repsi kujutatud kahel korral diivanil istuvana.

Illustratsioonide kokkuvõtteks võib öelda, et fotode representatsioon on kergelt positiivne – seitsmest fotost kolm on positiivse, kaks negatiivse ja kaks neutraalse hoiakuga. Positiivsus domineerib esimesel perioodil.

Fotodelt võib välja lugeda feminiinsete väärtuste representeerimist. Istuvale poosile ja kabinetitaustale lisandub foto Repsist koos pojaga. Karikatuuride ühiseks jooneks on Repsi punane juuksevärv.

Võrreldes illustratsioone tekstidega, ei ole mõlema representatsioonis olulisi erinevusi märgata. Silmapaistev ühine joon on mõlema puhul Repsi rääkimislembuse kujutamine.

Mõne karikatuuri puhul (*nt Ametialaseks kasutamiseks!*) on kriitikanooti Repsi aadressil veidi tugevdatud, mistõttu kannab pilt suuremat emotsionaalset laengut ja tähendust kui tekst. Inimest representeeritakse üldjoontes sarnasel moel, erinevused on orientatsiooni intensiivsuses. Seega leidis valimi näol tõestust van Dijk`i (2005) väide, et visuaalne märk võib olla palju võimsam arvamuse väljendamise vahend kui sõnad. Samuti on seos Barthes`iga (2002), kes ütleb, et pilt on imperatiivsem kui kiri, surudes tähenduse peale ühekorraga ja terviklikult, seda analüüsivõime ja pihustamata.

IV DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED

Sissejuhatuses märkisin, et antud töös huvitab mind esmalt see, kuidas on erinevad autorid suhtunud Repsi rollidesse persooni, poliitiku ja institutsioonina. Järgnevalt arutlen sellel teemal toetudes analüüsitulemustele.

Repsi rollid

Diskursusanalüüsi ja representatsiooni skeemide põhjal selgus, et kõige olulisemaks peetakse Repsi institutsiooni rolli, sellel järgnevad persooni ja poliitiku tasandid. Et Repsi representeeritakse eelkõige ministrina, pole üllatav, sest tegu on olulise institutsionaalse rolliga.

Persooni tasandil on üldine hoiak Repsi suhtes positiivne. Teda iseloomustatakse kui enesekindlat, tarmukat, optimistlikku ja julget indiviidi.

Poliitilisel tasandil on orientatsioon Reps suhtes seevastu negatiivne ning institutsiooni tasandil väga negatiivne. Poliitilise tasandi kriitika on tingitud eelkõige ühest sündmusest – Repsi visiidist Marimaale.

Ministri rollis avaldub aga töö olulisim järeldus – **vaatamata Repsi domineerivatele positiivsetele isikuomadustele, nähakse mõningaid neist institutsiooni rolli sobimatuteks.** Sellest ongi põhjustatud valdav negatiivne hoiak.

Näiteks Repsi vanus on persooni puhul positiivne (julge ja optimistlik), kuid ministri puhul negatiivne (elukogenematu, puudub juhtimiskogemus ja naiivsevõitu). Persoon on enesekindel, kuid minister põhjendamatult enesekindel ja ebakindel. Persoon on emana tubli, kuid seda ministrirollis ühiskonna arvelt. Persooni eesti keele oskus ministrina, ja veel eriti haridus- ja teadusalal, on kindlasti alla arvestust.

Repsi isikuomaduste ja institutsiooni rolli vahel näevad ebakõlasid meedia ja muud autorid, kuid mitte poliitikud.

Poliitikud ei representeeri Repsi persoonina. Persooni tasand on nõrk ka Postimehe kui institutsiooni representatsiooni puhul. Seevastu muud autorid kujutavad Repsi eelkõige

personina, nende puhul on jällegi poliitiku tasand nõrk. Muude autorite hoiakut eristab teistest ka üldine positiivne orientatsioon Repsi suhtes.

Oluline tulemus on see, et **kolmandaks perioodiks on ajakirjanike negatiivsus kadunud, kuid institutsiooni kriitilisus tõusnud**. Miks ajakirjanikud ei võtnud enam Repsi suhtes hoiakut? Kas nad lõpuks aktsepteerisid Repsi või polnud enam teravaid teemasid, mida talle ette heita? Kas võib olla, et ajakirjanikud leebusid, kuna institutsiooni kriitilisus n-ö tegi töö ära? Institutsiooni teravnenud kriitika kolmandal perioodil on seletatav 2007. aasta riigikogu valimistega. Postimehe signaal oli, et Reps ei sobi ministriks. Institutsiooni (negatiivne) hoiak läbi kõikide perioodide on olnud kõige ühtsem.

Kõikide autorite hoiakuid ühendab negatiivne hinnang Repsile teisel perioodil. See oli tingitud Repsi Marimaa-visitidist.

Ootused

Repsi rollidega on tihedalt seotud ootused. Peamine, mida Repsilt oodati, oli vähem sõnu ja rohkem tegusid. Esimesel perioodil oodati, et Reps ei viiks HTMi tagasi Tallinnasse, kuid teema võis olla ka meediamull, sest Reps ei ole ministeeriumi tagasi kolimisest rääkinud. Veel oodati, et Reps muudab Tartu linnavolikogu koos Laine Jäneselega naiselikumaks.

Teisel perioodil oodati, et Reps hoiaks eeliste haridusministrite poolt tehtut ning lahendaks erinevaid haridusprobleeme. Seoses Marimaa-visitidiga lisandusid ettevaatlikkuse ja tagasi astumise ootused.

Kuna kolmandal perioodil ootusi peaaegu ei esinenud, kuid juhtkirjade negatiivsus tõusis, võib öelda, et **Repsi suhtes on pettumus kasvanud ja ootused vähenenud**.

Keelenaine Helju Vals väitis kolmandal perioodil, et meedia ootas Repsilt teise lapse sünni puhul emapuhkuse välja võtmist ning kuna minister seda ei teinud, oli avalikkus pettunud, sest lootis aseministrit. Nii selle juhtumi kui Marimaa puhul võib näha **petetud ootuseid**. Repsilt oodati mõlemal korral tagasi tõmbumist, kuid asjata.

Mis puutub teiste ootuste täitumisse, siis nendest ei ole räägitud. Kuigi HTM jäi edasi Tartusse, polnud see enam teemaks. Samuti ei käsitletud naiselikkuse teemat.

Huvitav on ka see, et Repsi haridustegude kohta pole arvamust avaldatud. Ei selgu, mida peeti korda läinuks. Tagasivaateartiklites ei defineeritud Repsi läbi haldusala, vaid läbi Marimaa ning lapse teema. **Positiivne reaktsioon Repsi suutlikkusele puudub.**

Sündmuse olulisus

Repsi representatsioonis on väga oluline roll tema visiidil Marimaale. Seal toimunud fennougristika maailmakonverents kui sündmus jäi oluliselt alla Repsi avaldusele, millest sai avaliku arvamuse objekt. Sündmuse ja avalduse vahelisest suhtes kirjutab McQuail järgmist: *Üldiselt on selge, et Lääne meedia eelistab uudissündmusi, kus on tegemist isikute tegevusega, isegi kui see seisneb ainult avalduste tegemises, samuti meeldib Lääne meediale abstraktseid teemasid personaliseerida, et muuta neid auditooriumi jaoks konkreetsemaks ja huvitavamaks. [---] Sageli räägivad uudised pigem sellest, mida prominentsed isikud sündmuste kohta ütlevad kui sündmustest endast (McQuail 2000: 251).*

Marimaa-visitide tähtsus Repsi kujutamises ilmneb selgelt kolmanda perioodi tekstis, kus Postimees avaldab oma nägemuse Andrus Ansipi valitsuse tegemistest ja tegemata jätmisest. *Nooruke Mailis Reps jõudis kahe lapse vahepeal ka Marimaalt läbi põigata ja hõisata, kuidas kõik on seal suurepärase ning et kodus, see tähendab Eestis, tahetakse asju halvemana näidata, kui nad tegelikult on. Sama suurt tähelepanu pälvis Reps viimase aasta jooksul veel mõne nädala eest, kui sai maha teise lapsega, kes juba kahenädalasena oli emmega valitsuse istungil kaasas ning Toompea lossi ette kogunenud tudengitel süles (Ansipi valitsusel sai...2006).* Seega ei identifitseerita Repsi läbi tema haldusala, vaid läbi Marimaa ja lapse. Ülejäänud ministrid seostatakse tekstis haldusaladega.

Teine oluline näide Repsi representatsioonist, mis märgib meedia poolt esile tõstetut on järgmine: *Kui olukord on katastroofiline, siis jääb üle vaid imestada, et haridussüsteemi olemuse üle käiv diskussioon Repsi ajal hoopis vaibunud, mitte teravalt tõusetunud pole (Vana hea lugu 2007).*

Reps kui märk

Repsi representatsiooni puhul on näha, et **hariduspoliitika on isikustatud – haridust kui abstraktset mõistet on kujutatud hingestatuna. Reps on märk, mille taga on seisnud haridusalane arutelu.** Teemadeks on olnud hoopis Repsi isikuomadused, Marimaa-visit ning pere- ja tööelu ühitamine.

Kas põhjus võib peituda selles, et haridusteema on abstraktne? Meedial on kergem teemat avada läbi persooni?

Haridusvaldkonna abstraktsusele viitab ka Reps ise. Ta ütleb, et sisulisi teemasid ja muutuseid mõistavad vaid oma ala spetsialistid. *Teine koht on muidugi see, et haridusvaldkond, mis on niikuinii väga keeruline haarata tavainimesel, sest inimesed tavaliselt saavad haridusest aru enam-vähem, et ma õppisin ise või mu lapsed õppisid või vend õpib. Sellistest spetsiifilistest teemadest nagu õppekavad või õpikud või koolide mingisugused spetsiifilised probleemid, see valdkonna inimeste protsent, kes sellest aru saavad, mida see minister tegelikult teeb, on...*

Olen seda ajakirjanikega ikka päris tihti teinud, kus tundide viisi seletad midagi ja siis näed, et ta enam-vähem saab aru. [---] See ei ole nii lihtne, kas ostsid raudtee tagasi või mitte, ehtasid Tartu maantee valmis või ei ehitand, see on siuke jah... (Reps 2007).

Millest ei räägita?

Töö teoreetilises osas mainisin, et üheks representatsiooni põhiküsimuseks on Chandleri (2002) järgi see, kas representatsioonis on tähelepanuväärseid puudumisi. Samuti väidab Chandler, et representatsioon on vältimatult selektiivne, seades osasid asju esi- ja teisi tagaplaanile. Neid küsimusi on märgata ka Repsi kujutamisel.

Näiteks Marimaa-visitide puhul ei tooda välja, kuidas jõudis info Repsi intervjuust Vene telekanalile Eestisse. Küsimust, mis Marimaal juhtus, ei avatud. Kas tegu oli Vene propagandaga või mitte? Repsi sõnul oli tema Marimaa-visitide tõstatamise ajendiks poliitilised mängud. *Mis puudutab teist valitsemisaega, siis Venemaa ja Marimaa koht on see, et kunagi kui ajalugu on piisavalt mööda läinud, siis võib-olla hakkab seda keegi nii tõlgendama nagu see tegelikult oli. Kui nüüd olid aprilli sündmused Tallinnas, siis keegi ei kahelnud Vene propaganda oskustes. Eestis sellises poliitilise ärategemise tuhinas, selge oli*

see, et opositsioonile oli see väga meeldiv võimalus ühte ministrit piisavalt tümitada. Ei Marko Mihkelson, ei Mart Laar, keegi nendest ei küsinud, mis siis tegelikult juhtus. [---]

Nüüd selle Vene intervjuu koha pealt, see on väga selgelt välja lõigatud, sest need, kes olid meiega kaasas, kaasa arvatud meie saatjad, sellest vaikiti ju tegelikult maha. Katrin Saks oli ju ka meie delegatsioonis kaasas, ja ta ise tegi samamoodi ka avalduse, et see ei olnud nii nagu mind kajastati. Intervjuu oli umbes 25 minutit ja see kolm minutit, mis oli kokku lõigatud telekasse ja see soust, millesse see oli pandud, ma vabandan...

Vene propaganda on selleks piisavalt osav. See et see Vene propaganda Eestis poliitiliselt nii ära kasutati ja see, et meie meedia sellega kaasa läks, noh, seda oli poliitiliselt järelikult vaja (Reps 2007).

Reps tõstatab veel ühe teema, kus ajakirjandus jättis ühe olulise küsimuse esitamata. Nimelt teise lapse sünni puhul ei võtnud Reps välja vanemapuhkust, sest riigikogu liikmel see võimalus puudub. *Ja siis ma ütlesin talle [Päevalehe ajakirjanik Anneli Ammasele], et kui mul poiss sündis, siis ma tõstataks selle, ja ma tõstataks selle kolmes või neljas intervjuus, aga seda lõiku intervjuus sisse ei pandud. Ainuke asi, pandi see, et istub riigikogus koos lapsega. Et noh, keegi ei süvenenud sellesse, et ministrina ei ole võimalik ajutiselt ära minna, pole sellist klauslit, pole ette nähtud. Sul on võimalus, kas astuda tagasi või üldse ära minna, aga pole ette nähtud, et sa võid võtta kuu aega või kaks kuud või kolm kuud, ja mitte kedagi ei huvitand seda (Reps 2007).*

Valimi esimene artikkel tõi välja Repsi hea haridusalase ettevalmistuse. Tekstis *Uus haridus- ja teadusminister tuleb võitjate põlvkonnast* iseloomustavad Repsi kolleegid Nordi õigusakadeemiast teda kui väga head akadeemilist sekretäri ning tunniplaanide rägastikuga tegelejat. Ometi ei kandu olulise väärtusega info teistesse perioodide artiklitesse edasi. Vastupidiselt, mitmel korral väidavad ajakirjanikud, et Reps on haridusalal kogenematu. Vaid ajakirjanik Anu Mõistlik väidab, et minister on küll oma haldusalas pädev, kuid poliitikas kogenematu.

Samamoodi ei räägita Repsi ametialastest saavutustest. Isegi kui on midagi positiivset, edastatakse seda kahtluse ja kriitikaga. Näiteks koolitoidule ja haridusele suuremate summade hankimist peavad ajakirjanikud tegudeks, mille eest minister end õnnitleda ei saa, sest summad on liiga väikesed või on teisi tähtsamaid probleeme. Euroopa Liidu kutseharidusele

antavate summade eesmärgipärast rakendamist peetakse aga Repsil üle jõu käivaks ülesandeks.

Ainus tekst, kus Repsi kiidetakse, on valimi eelviimane artikkel *Hea loobumine. Haridus on konservatiivne valdkond, kus muudatusi ei tohi teha rabeledes. Seetõttu on hea, et haridusminister Mailis Reps on loobunud plaanist uuendatud õppekava juba sellest sügisest ellu rakendada* (Hea loobumine 2007). Kuid siingi pole tegu ehtsa kiitmisega. Sellele viitab juba pealkiri, sest sõnaga *loobuma* tekivad negatiivsed konnotatsioonid. Peale selle ütleb juhtkiri, et Eesti vajab uut, mitte ümber tehtud õppekava. Seega pole Repsi ajal tehtud muutused head.

Valimivälises uudisest *Lahkuv Reps kiitis kutsehariduse elluäratamist* ilmneb, et Postimees ei ole avaldanud arvamust teemadel, mida peab Reps oma suurimateks saavutusteks. *Oma tegevusest kokkuvõtet teinud haridusminister Mailis Reps väljendas suurimat heameelt selle üle, et ministeerium äratas uuele elule kutsehariduse. „Eriti hea meel on selle üle, et nende kahe aasta jooksul suutsime Okasroosikesena tukkunud kutsehariduse uuele elule äratada. Täna tahavad noored taas kutsekoolis õppida,“ märkis Reps. Samuti rõõmustas ta, et riik tagab vähemalt ühe sooja koolilõuna ligi 150 000 õpilasele, kes õpivad põhikoolis või kutsekoolis, ja et iga põhikooli õpilase lasevanem märkab, et töövihikud on uuest õppeaastast lapsele tasuta* (Lahkuv Reps kiitis...2007).

Reps tõstab esimesena esile kutseharidust, kuid Postimees on sellel teemal arutlenud vaid ühel korral. Kas teemat peetakse vähetähtsaks või ministri saavutusi selles vallas tühisteks? Seevastu koolilõuna teemal on diskuteeritud.

Lisaks saavutustele kutsehariduses toonitab Reps intervjuus (Reps 2007) sotsiaalsete probleemidega lastele mõeldud õpilaskodude rajamist, erivajadustega lastega, õpetajate alampalga tõstmist ja noorsootööga tegelemist. *Hästi palju tähelepanu läks noorsootöösse, jälle see on see, mida hästi välja ei paista, aga eks midagi sai õigeti tehtud, sest mõlemad aasta teod on olnud noorte käest* [aasta tegudega viitab Reps sellele, et sai tänavu kahe noorteorganisatsiooni käest Aasta Teo tiitli, peale selle veel kaks sarnast tunnustust] (Reps 2007). Ka nendel teemal pole Postimees arutlenud. Teemad, mis meedia ja Repsi silmis ühtivad, on lisaks koolitoidule, Bologna protsess kõrghariduses ja õppekavad.

Valimi tekstides kajastub vaid ühel korral teadusteema, mistõttu saab öelda, et Repsi ei representeerita läbi teadusministriks olemise. Enamik tekste viitab Repsile kui

haridusministrile, vaid mõni üksik sisaldab tiitlit haridus- ja teadusminister. Ehk on nii toimitud ruumi kokkuhoiu eesmärgil või on lähtunud vanast harjumusest ehk ajast, mil olid kasutusel haridusministri ja haridusministeeriumi nimed?

Teadusteemat on mainitud vaid 2006. aasta juhtkirjas *Miljardid haridusele*, kus öeldakse, et Eestis ei kannata teadus- ja arendustegevuseks investeeritud summad mingit kriitikat võrreldes teiste Euroopa riikidega. Kas teadusteemat ei seostata Repsiga, kuna ta pole olnud selles vallas aktiivne?

Reps sõnab intervjuus (Reps 2007), et kõrghariduse ja teadusega tegeles ta vähem, kuna *need valdkonnad elavad üsna oma elu. Kui sa annad eelarves kokkulepitud raha ja rohkem neid ei sega, siis enam-vähem meie kokkupuude... Ütleme, mul oli ka väga tugev asekanstler Kristjan Halleri, tema tegeles nende teemadega rohkem* (Reps 2007).

Valimi puhul on üllatav väheste olemuslugude arv ja reportaažide puudumine. Kas see on tingitud sellest, et ministrit pole peetud piisavalt huvitavaks isiksuseks? Vähe on informatsiooni Repsi taustast ja hobidest. Teos *Eesti Vabariigi naisministrid* toob välja ühe olulise fakti, nimelt oli Repsi lapsepõlveunistuseks saada õpetajaks. *Nelja-viieselt tahtsin saada tantsuõpetajaks, kooliajal õpetajaks. [---] Õpetajaks saamise soov tuleb kindlasti osaliselt ka n-ö geenidest: emapoolses suguseltsis on hästi palju õpetajaid* (Sutrop et al 2007: 245-246). Seega on üks fakt, kuid see-eest üsna oluline, jäänud representatsioonist välja. See näitab, et ajakirjanikud ei ole Repsi tausta kohta põhjalikult küsinud?

Toodud näited tõestavad, et meedia kajastab asju valikuliselt, pöörates mõningatele aspektidele suuremat tähelepanu kui teistele ning jätab osad asjaolud kas üldse käsitlemata või teeb seda poolikult.

Marimaa-visit näitab, et on teemasid, mis tulevad avalikuks juhuslikkuse alusel – ajakirjandus ei lähtu printsiipidest, vaid kontekstist sõltuvalt.

Vastused uurimisküsimustele

Järgnevalt annan vastused töö alguses esitatud uurimisküsimustele. Esmalt tuginedes kontentanalüüsi tulemustele vastused üldistele uurimisküsimustele.

Kuidas on Repsi representeeritud aastatel 2002 ja 2003?

- Teksti autori hinnang Repsi suhtes positiivsem.
- Suurim sisulist kooliharidust ja Eesti hariduse arengut puudutav diskussioon.
- Domineerib ajakirjanike representatsioon.

Kuidas on Repsi representeeritud aastal 2005?

- Kõige rohkem negatiivse hinnanguga artikleid.
- Suurim huvi Repsi persooni vastu.
- Mitte ühtegi Eesti hariduse arengu teemal ilmunud artiklit.
- Enim emotsionaalse ja ambivalentse orientatsiooniga artikleid.
- HTMi töötajad on (passiivsete) tegelastena enim esindatud.
- Esinevad konflikt Repsi ja riigi vahel ning Repsi ja tavainimeste vahel.
- Enim erineva taustaga Repsi kritiseerijaid.
- Domineerib poliitikute representatsioon.

Kuidas on Repsi representeeritud aastatel 2006 ja 2007?

- Kõige rohkem juhtkirju.
- Reps ei ole aktiivne tegelane.
- Repsi pere (tema pisitütar) on (passiivsete) tegelastena enim esindatud.
- Suurim Repsi ametialase ebapädevuse probleem.
- Konfliktina esindatud Repsi eraelu.

Edasi liigun diskursiivsete uurimisküsimuste juurde.

Kuivõrd luuakse Repsile mingi roll ja kuivõrd lähtutakse stereotüüpidest?

Esimesel perioodil löid kõik autorid peale poliitikute Repsile noorpoliitiku rolli, mis kandus tugevalt edasi teise perioodi. Kolmandal perioodil viidati Repsi noorusele vaid ühel korral. **On lähtunud stereotüübist, et noor inimene on ministriametis nõrk, sest tal puudub elu- ja juhtimiskogemus.**

Samas on viidatud Repsile kui prouale. Lähtudes *Võõrsõnade leksikoni* (Kleis et al 2002) definitsioonist, võib mõista proua tiitlit kaheti. Esiteks tähistab proua abielunaist. Siin tekivad aga küsimused. Miks on pidanud Vals, Rumm ja Paavo, kes on Repsi prouaks nimetanud, tema abielustaatus mainimist oluliseks? Kas see on antud lugude kontekstis oluline? Teisest definitsioonist lähtudes tähistab *proua* vanemat daami. Siinkohal tekib huvitav vastuolu, sest **Repsi nähakse aastatel 2005 ja 2006 nii vanema daami kui noorukesena.**

Proua tiitel võib tähistada ka kõrkus ja üleolekut. Taoliste sõnadega on Repsi iseloomustanud üks ajakirjanik.

Kas Repsi identifitseeritakse naiseks olemise kaudu (välimus, nõrgem sugu, emadus)?

Selgesõnaliselt identifitseeritakse Repsi naiselikkuse alusel vaid ühes tekstis. *Need kaks daami [Mailis Reps ja Laine Jänes] ongi praeguse seisuga huvitavamad ja intrigeerivamad uustulnukad pintsakus ja lipsus (igavate) poliitikute hulka. Kui mitte muud, siis naiselikumaks võiksid nad linnavolikogu (praegu 40 meest ja 9 naist) muuta küll* (Kalmre 2002). Ajakirjanik eeldab justkui ette ära, et kui minister millegi muuga hakkama ei saa, siis on ta vähemalt huvitav ning see on tingitud tema soost.

Repsi on identifitseeritud ka emaduse kaudu. Teema algab teisel perioodil, kui Pullerits (2005b) tõstatab küsimuse, kas Repsi poeg on ema karjääri ohver ning vihjab ministri edasistele pereplaneerimisplaanidele.

Kolmandal perioodil kandus Postimehesse SL Õhtulehe poolt tõstatatud Repsi lapse teema. Enam ei ole laps ema karjääri ohver, nüüd kannatab ühiskond lapse pärast. *Reps on emana tubli (oletame, et on) ühiskonna arvelt* (Vals 2006).

Nii Pullerits kui Vals näevad Repsi ema- ja ministrirolli vahel konflikti. **Antakse mõista, et olla hea minister ja hea ema pole samaaegselt võimalik, või kui on, siis on see raske.** Kui

võtta arvesse Eesti madalat sündimust ning naiste hilisemat sünnitamist, on Repsi kritiseerimine antud teemat silmakirjalik ja alusetu. Mitte ainsatki korda ei nähta Repsi nahas noort kahe lapsega ema, kes annab avaliku elu tegelasena naistele positiivset eeskuju. Teda ei kiideta töö- ja eraelu ühitamise pärast.

Seevastu Repsi välimus ei ole olnud teemaks. Vaid ühelt korral viitab sellele Kreitzberg. *Mailis Rand, kellele täiesti ebasüüdsalt inkrimineeritakse nii noorust kui välimust...* (Kreitzberg 2002). Naise kui nõrgema soo teema puudub.

Naiselikkuse rõhutamist on näha ka illustratsioonidel. Teemat annavad edasi teise perioodi fotod, kus Reps on istuvas asendis ning tagaplaanil on feminiinsed väärtused. Kolmandal perioodil on Reps koos pojaga.

Karikatuuridel kujutatakse Repsi punase peaga. Kord on tal tuulelohe küljes kaks lehvikest, kord on antud laevale Repsi nimi või vastupidi – Repsi on kujutatud laevana.

Ka Repsi ise tõstatab naiselikkuse elementi. *“Peamine, mida rünnati, oli see, et noor ja naisterahvas, et ta ei tea midagi,” meenutab Reps* (Pullerits 2005).

Keeruline on vastata küsimusele, kas Repsi puhul on meedia representatsioon soost tingitud stereotüübi poole kallutatud. *Meedia paneb naiste puhul meestega võrreldes suuremat rõhku nende atraktiivsusele, figuurile ja noorusele ning sellise rollikirjelduste kaudu süvenevad käibivad soorollid ühiskonnas veelgi* (Sutrop et al 2007: 38).

Repsi tuleks võrrelda noorte meespoliitikutega. Koos Repsiga tuli poliitkasse Sven Mikser. Ka temale heideti Repsi sõnul noorust *ette*. *Sven Mikseri suhtes ka veel see, et ta ei olnud sõjaväes käinud* (Reps 2007).

Pullerits väidab 2005. aasta loos *Lapsministritele kriips peale*, et verinoorte poliitikute nagu Repsi, Mikseri ja Jüri Luige puhul sõltub kõik igapäev isiklikust küpsusest. Artiklis ei kritiseeri ta üksnes Repsi, vaid ka Ken-Marti Vaherit ja Juhan Partsi, seega mõlemat sugu. Luik ja Mikser on Pulleritsu arvates olnud tasemel ministrid. Kuna Reps on esindatud loos ainukese naisena, paistab tema kritiseerimine eriti silma. Võib jääda aga mulje, et tema on ainuke noor naispoliitik, keda on vanuse pärast kritiseeritud. Kas on olnud teisi naisministreid, keda on

nooruse pärast materdatud? Kuidas on representeeritud teisi naisministreid, nt Kristiina Ojulandi, Laine Jänest, Vilja Savisaart jt?

Kui Marimaal oleks esinenud meespoliitik või teise erakonna poliitik, kas suhtumine oleks olnud teine?

Atraktiivsus ja figuur ei ole Repsi puhul teemaks olnud (küll on tendentsi märgata Eesti Ekspressi paari loos). *Naiste ja naispoliitikute puhul rõhutatakse pigem grupi- kui isikuomadusi, samuti räägitakse rohkem välimusest, lastest, kodust, hoolitsemisest ja suhetes* (Sutrop et al 2007: 39). Repsi puhul on lapse teema olemas, kuid hoolitsemine ja suhted puuduvad. Leian, et Repsi puhul on olulised just isikuomadused, mitte grupiomadused.

Selles, mida arvab Reps sooliselt kallutatud representatsioonist, kirjutan veidi hiljem.

Mis seatakse artiklites esiplaanile?

Enamik artikleid keskendub Repsi ametialaste ebaõnnestumiste lahkamisele. Repsile heidetakse ette tühiste asjadega tegelemist. Ebatähtsateks peetakse näiteks Repsi saavutusi koolitoidu teemal. *Ent need kümme krooni, mis Repsi juhitud teadus- ja haridusministeerium on kavandanud vastavalt koalitsioonilepingule ühe põhikooli õpilase koolilõuna kulude katteks, pole küll summa, mille väljavõitlemise eest minister end õnnitleda võiks* (Ministri kõhupete 2005). Samuti peetakse õpilaste kunstiajaloolisi ekskursioone Kumusse, Ermitaaži, Louvre'i hariduse seisukohast vaadatuna luksuseks. Korduvalt kirjutatakse sellest, et minister lubab palju, kui teeb vähe, et ta ei saa läbi haridus- ja teadusministeeriumi ametnikega, et ta viibib ministeeriumis vähe, et ta pole hariduse olukorraga kursis, et ta toetub liigselt abiväele.

Millist stiili on tekstides kasutatud? Kas on hinnanguid, neutraalsust, objektiivsust, sildistamist?

Repsi representatsiooni iseloomustab kõrge negatiivne hinnangulisus, madal neutraalsus ja objektiivsus. Teksti autori hinnang Repsi suhtes on negatiivne 35 tekstis. Artikli autori hinnang on positiivne neljas, neutraalne kuues ning ambivalentne seitsmes tekstis.

Negatiivsus on suurim teisel, kuid positiivsus esimesel perioodil. Neutraalsus on püsinud kõikidel aegadel sama. Ambivalentsus on suurim esimesel perioodil.

Ka artikli sõnumi sisus domineerib kõikidel aegadel hinnangulisus väljendudes 49 tekstis. Esimesel ja kolmandal perioodil ilmus hinnangulise sõnumiga tekste 16, teisel perioodil 17.

Repsi representatsioonile on iseloomulik ka sagedane siltide kleepimise praktika. Siltide andjateks on nii ajakirjanikud kui muud autorid. **Ajakirjanikud kasutasid kriitilist sildistamist enim esimesel perioodil, kuid muud autorid kolmandal perioodil.** Negatiivsete siltide poolest on ülekaalus ajakirjanikud. Seevastu on ambivalentsete siltide arv muude autorite kasuks. Positiivseid silte on andnud ajakirjanikud muud autoritega enam-vähem võrdselt.

Kui tihti antakse Repsile sõna, millised tsitaadid need on (Repsi konformsus oma rolliga)?

Mailis Reps on aktiivne tegelane nii esimesel kui teisel perioodil kolmes artiklis. Kolmandal perioodil Reps aktiivse tegelasena ei esine.

Repsi sõnavõtte iseloomustab positiivsus. Kriitikat minister tõsiselt ei võta. Repsi sõnakasutus on veidi naiivne ja konarlik. Näib, et ta ei mõista, kuidas *töötavad* tema repliigid ajakirjanduses.

Allika ehk Repsi representatsioon kinnitab autori ehk ajakirjanike representatsiooni – Reps räägib palju.

Dialogilisust iseloomustab Repsi allumatus ajakirjaniku poolt loodud raamidele.

Hüpoteeside paikapidavus

Tuginedes uurimisküsimuste vastustele osutusid tõeseks järgmised hüpoteesid:

- Repsi representatsioonis esineb rohkelt sildistamist
- Repsile kujundatakse noorpoliitiku roll

Osaliselt peavad paika järgmised hüpoteesid:

- Repsi representeerimisel seatakse esiplaanile Repsi ametialane suutmatuse ja lahendamata haridusprobleemid – Repsi kujutamisel on seatud esiplaanile tema ametialane suutmatuse ja haridusprobleemid, kuid viimaseid peavad ajakirjanikud iseloomulikuks ka eelnevate haridusministrite valitsemisaegadele
- Repsi on kujutatud kõikidel perioodidel pigem negatiivselt ja ambivalentset – artikli autori hinnang on küll Repsi suhtes kõikidel perioodidel valdavalt negatiivne, kuid ambivalentse orientatsiooniga artikleid on ilmunud vaid viis, st oodatust vähem.

Kuidas on Repsi representatsioon muutunud?

Lisaks eelnevale diskussiooni ja järelduste osale, on veel aspekte, mis avavad muutusi Repsi kujutamisel.

Konflikt

Repsi representatsiooni muutumist saab vaadelda ka tekstides esinevate konfliktide alusel.

Artiklis esineva konflikti alusel on esimesest perioodist alates tõusnud artiklite arv, mis keskenduvad Repsi ametialase suutmatusele. Esimesel perioodil on neid tekste kaheksa, teisel kümme ja kolmandal 12. **Seega on Repsi ametialase ebaõnnestumise konflikt suurenenud. Samas Eesti hariduspoliitika probleeme käsitlevate tekstide hulk vähenenud.** Esimesel perioodil on vastavaid artikleid kuus, teisel ja kolmandal neli.

Kui vaadelda ka artikli temaatilist fookust, näeme, et sisulise koolihariduse ja Eesti hariduse arengu üle käiv diskussioon on olnud läbi kolme perioodi madal. Sisuline kooliharidus on artikli temaatiliseks fookuseks vaid esimesel perioodil ja seda neljas tekstis. Eesti hariduse

areng on temaatiliseks fookuseks esimesel perioodil ühes ja kolmandal perioodil kolmes tekstis. **Seega on haridusküsimuste arutelu olnud kõikidel perioodidel madal.**

Eelneva järeldusega ühtib väljaande seisukoht. *Kui olukord on katastroofiline, siis jääb üle vaid imestada, et haridussüsteemi olemuse üle käiv diskussioon Repsi ajal hoopis vaibunud, mitte teravalt tõusetunud pole* (Vana hea lugu 2007).

Kahepoolne ülekanne

Kuna Eesti haridusmaastikku on iseloomustanud aastaid ümberkorraldused (näiteks kõrghariduses üleminek 3+2 süsteemile, ministeeriumi kolimine Tartusse ning sellega kaasnenud muudatused nagu näiteks 60 protsendi ulatuses ametnikkonna välja vahetamine) ja probleemid (haridusstrateegia ja haridusuuringute süsteemi puudumine), kirjutatakse ministeeriumist kriitilisel toonil. Institutsiooni negatiivsust fokuseeritakse aga ministrile, keda peetakse institutsiooni juhina probleemide eest vastutavaks.

Seega on Repsi representatsiooni näitel nii Eesti haridussüsteemi kui HTMi negatiivsus kantud üle minister Repsile – toimub transferents.

Samas esindab Reps ministeeriumi ning tema isikuomaduse ja tegevused kanduvad üle ka institutsioonile – toimub kahepoolne ülekanne. Kuna Repsi meediapilt on negatiivne, suureneb omakorda HTMi negatiivsus.

Negatiivsuse abistajad

Negatiivsus Repsi aadressil on suurendanud asjaolu, et Reps on olnud halva sõnumi toojaks. *Praegu tundub olevat patuoinas just nimelt Rand, kes saab kaela kogu süü – tema ütles mitu kuud kardetud otsuse välja. Ükskõik mis õppetoetustes saab, hästi ei mõju see Mailis Rannale, haritud ja kompetentsele, kuid poliitikas paratamatult kogenematule haridusministrile (Mõistlik 2002). Mailis Rand, kellele täiesti ebasüüdsalt inkrimineeritakse nii noorust kui välimust, on ühes asjas tõesti vilumatu: ta laseb ennast näidata kui mitte just halva sõnumi autorina, siis vähemasti on ta üle võtnud sõnumi edastaja tänamatu rolli* (Kreitzberg 2002).

Repsi negatiivset representatsiooni mõjutab ka tema eelkäijate tegevus – eelkõige Tõnis Lukase *pärandus* – HTMi Tartusse kolimine, mis tõi kaasa ministeeriumis struktuurimuutuse ja Repsi ning ka osade ametnike puhul Tallinna-Tartu vahel sõitmise. Ka segadused õppekavade ümber said alguse Lukase ajal. *Seetõttu on Mailis Rand tõepoolest lõhkise küna ees. Kuigi küna lõi lõhki tema eelkäija* [Tõnis Lukas], *ei mäleta seda enam keegi* (Nei 2002)!

Negatiivsuse kõrgendajaks on ka Repsi visiit Marimaale.

Repsi representatsioon on mõjutatud ka tema erakondlikust kuuluvusest. Küll väidavad ajakirjanikud, et Reps on Savisaare lemmik, et hariduselu juhitakse Keskerakonnas.

Tekstide autorite eesmärgid

Van Dijk (2005) ütleb, et enamasti on ideoloogia omakasupüüdlük ning grupi materiaalsetest ja sümbolsetest huvidest tingitud. Seega on Repsi representatsiooni puhul oluline küsida, millised on tekstide autorite eesmärgid ja huvid?

Van Dijk'i järgi võib ideoloogia puhul olla üks tähtsamaid huve võimuhuvi. Käesoleva töö kontekstis on võimuhuvi kindlasti poliitikutel, kelledeks on Peeter Kreitzberg (esimese teksti puhul Keskerakonnast, teisel korral sotsiaaldemokraat), Mart Laar (Isamaaliit), Indrek Raudne (Res Publica), Jürgen Ligi (Reformierakond), Edgar Savisaar (Keskerakond) ja Agu Uudelepp (Rahvaliit). Repsile oponentide poliitikute tekstide eesmärgiks on ministri kritiseerimine seega vastupanu osutamine Keskerakonnale. Repsi erakonnakaaslastena on Savisaare ja Kreitzbergi esimese teksti eesmärgiks ministri ja erakonnapoliitika toetamine. Samas on Savisaare eesmärgiks ka meedia nüpeldamine, temaga ühineb Uudelepp.

Enim sõna võtnud poliitikuks on kahe artikliga Peeter Kreitzberg. Kui 2002. aasta arvamussloos keskendub ta hariduspoliitika mõrude järjepidevusele, andes Repsile ambivalentse hinnangu, siis 2006. aasta arvamussloos on kriitika suunatud suures osas Repsile ning väheke Edgar Savisaarele. Kreitzbergi muutunud motiivid võivad olla tingitud erakonnavahetusest. Keskerakondlasena nii toetas kui kritiseeris Repsi, sotsiaaldemokraadina ainult kritiseeris.

Teise grupi ehk muude autorite puhul on huve raskem välja tuua. Läbi kolme perioodi on tugeva negatiivse hinnanguga artikleid kirjutanud keelenaine Helju Vals. Eesti keele asjatundjana sisaldavad tema tekstid kahtlemata adekvaatset kriitikat ning seega võib olla eesmärgiks Repsi keeleoskusele tähelepanu pööramine ning selle parandamine. Siiski pole Repsi sõnaseadmisoskus silmapaistvalt kehvem kui paljude teiste poliitikute oma. Seega tekib küsimus, kas Valsi kriitika taga võib peituda mõni muu motiiv?

Eesti Põllumajandusülikooli teadusprorektor Lembit Nei väidab, et Reps seisab lõhkise küna ees tänu oma eelkäija Tõnis Lukasele. Kuna Nei tegutseb haridusalal, ei tekita tema artikkel suuri küsimusi, küll teeb seda Eesti Raadio Tartu stuudio juhataja Vambola Paavo arvamislugu, milles ta võtab argumenteeritult sõna haridusministeeriumi projekti *Iga laps Kumusse, Louvre`i, Ermitaaži* teemal. Kuna autor süüvib kava tagajärgedesse turismifirmade seisukohalt, tekib küsimus, miks võtab ta meedia esindajana sõna hoopis teisel valdkonnal? Kas Paavol võib olla teema vastu majanduslik huvi, kuna tema abikaasa on turismifirma omanik?

Kolmanda, kõige suurema grupi moodustavad ajakirjanikud. Lähtudes artiklite arvust on Repsi suurim kritiseerija Mai Vöörmann. Tema tekstid on tähelepanuväärsed mitte ainult väga tugeva emotsionaalsuse ja kriitika tõttu, vaid ka seepärast, et neist on saanud alguse viis teemat, mis hakkasid korduma ning tekitasid nõnda viis diskursust. Nendeks on esiteks palju sõnu-vähe tegusid diskursus, teiseks Tartus mitte olemise, kolmandaks valimis-eelse imago, neljandaks Keskerakonna lojaalsuse ja viiendaks abiväe diskursus. Lisaks kasutavad ajakirjanikud edaspidi Repsist kirjutades talle Vöörmanni poolt kingitud tiitlit ministerpraktikant. Miks on Vöörmann tugevalt Repsi vastu? Kas võib olla lisaks sobimatutele isikuomadustele veel mõni põhjus?

Teised väljaanded

Repsi representatsioon loetud Eesti Päevalehe ja Eesti Ekspressi artiklite põhjal on suuresti sarnane Postimehe omale. *Mõistagi ei puudu meediast ka väitlemine, opositsioonis olemine, arvamuste lahknemine ning ka ajalehtedevahelised erinevused. Kuid need mahuvad hästi talutava ideoloogilise varieerumise piiridesse* (van Dijk 2005: 223).

Näiteks EPL kordab Repsi rääkimislembust. *Välkuvate silmadega punapea räägib sama soravalt ja tempokalt nagu kogenud spordireporter* (Laanem 2002). Samas esineb Repsi vanuse, varumehe ja hariduse teema. Lisaks naisteema. *Keskerakonda sattus ta 1988. aastal seoses kampaaniaga "Tark naine poliitikasse". Teda köitsid mitmed põnevad naisteemasid puudutavad konverentsid* (ibid.).

Sarnaselt Postimehega representeerib EE Repsi kui kiire taipamisvõimega, selge peaga ja julge inimesena. Esineb keele diskursus. *Pikemas jutus kõneleb ta slängilike lausetega, mis kipuvad siia-sinna veerema, kiile moodustama ja justkui kõneleja kontrolli alt välja kippuma. "Ta pole nagu aru saanud, et iga sõna läheb meediasse ja meedia teeb tsiki-priki, opositsioon võib ka tsiki-priki teha," ütleb üks kõrgharidusjuht* (Püttsepp 2002).

EPLis ja EEs on Repsi personi ja tausta kohta paar uut teemat. Nii Laanem kui Püttsepp mainivad, et Reps on tegelenud kickpoksiga. EPLi lugu illustreerib kickposiva Repsi foto, EEs oma samateemaline karikatuur. Uus info on ka Reps päritolu kolmelapselisest ning mitte eriti jõukast perest ning karske eluviis.

Suurimat erinevust Postimehe ja Ekspressi representatsioonis tähistab järgmine ajakirjaniku küsimus: *Kui Savisaart mitte arvestada, siis te olete oma partei ministritest kõige kogenum. Kas teised küsivad teilt nõu?* (Ideon 2005). **Seega näeb ajakirjanik Repsi erinevalt Postimehest institutsiooni rollis kogenenuna.**

Huvitav on ka järgmine dialoog Ideoni ja Repsi vahel. *Kas te olete kuulnud väljendit "repsi tegema"? – Ei, absoluutselt mitte. – See peaks tähendama umbes, et keegi saab oksa, millel istub. – Ei ole, aga väga huvitav* (ibid.).

Oluline erinevus Postimehe ja Ekspressi vahel on hinnangu andmine Repsile pärast Marimaa-visiiti. Ekspress kirjutab, et kuna Reps esines koju naasnuna avaliku patukahetsusega, ning tõdes, et on langenud Vene propaganda ohvriks. Samuti möönas aastate eest tudengina Inglismaal illegaalselt töötamist. *Võimalik järeldus kahe juhtumi põhjal: tegu on poliitikuga, kes on võimeline tehtud vigu tunnistama* (1. Fopaa 2...2005). Postimees mainib, et Reps tunnistas süüdi end kolmes patus, kuid ei serveeri teemat nagu Ekspress, mis nimetab avaldust patukahetsuseks.

Ekspress nimetab Repsi probleemiks pedagoogide usalduse puudumist. Hariduse katastroofilise olukorra teemal ollakse ministri poolel. *Algavast katastroofist rääkides minister siiski puusse ei pane* (Hvostov 2006).

Seega võib võrreldes Postimehega iseloomustada Repsi representatsiooni Ekspressis kui leebemat.

Ideoloogia

Van Dijk`i (2005) järgi on ideoloogia vundament, mille põhjal moodustuvad grupi uskumused ja maailmavaade. Kuna meedia on ideoloogiline süsteem, mõjutab see, kuidas ajakirjanduses Repsist räägitakse, inimeste arvamust temast. Kui inimese kokkupuude Repsiga piirdub vaid meedias kujutatuga, on kogu tema teadmine vahendatud ja konstrueeritud. Kusjuures Postimees on vaid üks kanalitest. Repsi representatsioon võib erineda või sarnaneda teiste meediumite representatsioonist.

Käesolevas töös taastoodab meedia ideoloogiaid diskursuste abil – korduvate Repsist kõnelemise viiside abil. Läbi keelekasutuse ja ka piltide. Korduvate diskursuste abil näib Repsi representatsioon *tõesena*. Seda toetab Repsi intervjuu, kus ta ütleb, et kohtudes inimestega on nad sageli üllatunud, kui palju erineb Reps reaalsuses ja tema kuvand meedias (Vt Repsi suhtumine ajakirjandusse diskussiooni osas).

Ideoloogia on Repsi puhul paljuski toodetud poliitikute ja muude autorite, näiteks Helju Valsi poolt, sest ekspertidena on neil suurem ligipääs meediale. Nende diskursused domineerivad.

Meedia ja haridus

Lisaks meediale on Van Dijk`i (2005) sõnul ka haridus ideoloogiline süsteem. *Kool, ülikool ja haridussüsteem tervikuna kuuluvad kõige keerukamate ja tõhusamate ideoloogiliste institutsioonide hulka juba sel põhjusel, et nad hõlmavad peaaegu kõiki ühiskonna liikmeid intensiivselt ja iga päev, vahel isegi kauem kui 20 aastat* (Van Dijk 2005: 221).

Antud töös on meedia ja hariduse näitel näha, kuidas ideoloogiad teineteist mõjutavad. Viis, kuidas Postimehes haridust kujutatakse, mõjutab haridust ja vastupidi – viis, kuidas käsitleb haridus meediat, mõjutab Postimeest. Mõlemad mõjutavad aga inimesi, samas meedia mõju aeg võib olla pikem kui hariduse oma, aga kumma puhul on mõju tugevam ja püsivam? Kumb mõjutab inimest varem? Kas televisioon ja arvuti jõuavad lapseni enne lasteaeda ja kooli minekut?

Repsi näitel avaldub ühiskonna paradoks – kuidas on võimalik, et ministriks saab persoon, kelle isikuomadusi peetakse institutsiooni rolli sobimatuteks? Kelle huve esindas Repsi asumine ministriks? Kas Reps oli tõesti viimane variant kohale nagu valimis on vihjatud või andis erakond noorele inimesele võimaluse end tõestada?

Repsi identiteet

McQuaili (2000) sõnul ajakirjandus nii kujundab kui õõnestab identiteeti. Repsile on loodud algusest peale negatiivne identiteet, mida on tugevdatud ning lõpuni välja hoitud. Kuidas on aga meedia mõjutanud Repsi enese määratletud identiteeti? Intervjuust Repsiga selgub, et ta ei võta meedia kriitikat enese aadressil erinevatel põhjustel kuigi tõsiselt. Selle põhjal võiks oletada, et meedia pole Repsi identiteeti nõrgestanud. *Ise ka ei armastaks ennast, kui meediat usuks* (Reps 2007). Siiski leian, et päris nii see ei ole, sest meedia mõjub igale isikule. Repsi sõnul on talle isiklikult olnud rasked teemad Marimaa ja tütre tööle toomise kriitika.

Repsi suhe ajakirjandusse

Uurides Repsi suhtlemist pressiga ning tema suhtumist ajakirjandusse, võib leida põhjuseid, mis mõjutavad tema kujutamist. Selleks viisin Repsiga läbi intervjuu (Vt Lisa 10. Intervjuu Mailis Repsiga). Intervjuu leidis aset 31. mail Toompea lossis ning kestis tund ja kaheksa minutit.

Repsi sõnul oli tema stardipositsioon meedias väga kriitiline ning selles seisneb suurim erinevus tema ja teiste poliitikute kujutamises. *Ajakirjanduse küsimused olid peamiselt sellest, kes te olete ja kust te tulete. Kas selles vanuses saab hakkama? Üsna kiiresti tuli küsimuste ringi ka selline küsimus, et nii noor ja tütarlaps [---] Eesti on selgelt seksistlik riik, see on*

täiesti selge. [--] Seda on tehtud uuringuid piisavalt (Reps 2007). Seega näeb Reps nii Eesti meedias kui ühiskonnas soolist diskrimineerimist.

Kriitilises stardipositsioonis on aga Repsi sõnul ka positiivsust. Kohtudes inimestega on Repsi sõnul nende üllatusmoment väga suur, sest reaalsus erineb meedia kuvandist. *Üheksal juhul kümnest ma saan selle, et vau. Tegelt oled sa väga lahe. Kuni selleni välja, et sulle tuleb keegi elupuid istutama ja ta peale kümnendat minutit ütleb, et fantast. [---] Inimesed on harjunud, et meedia imidž ja tegelikkus ei pruugi kokku minna (ibid.).*

Kriitilise hoiaku kujundamisel mängisid Repsi sõnul rolli ka see, et tema tulemisel poliitikasse puudus ühiskonnal varasem kogemus noorte poliitikutega, haridusvaldkonna spetsiifilisuse raskesti haaratavus nii ajakirjanike kui muude inimeste jaoks, hariduses tausta tulemist umbes kümne aasta pärast, erakondlik kuuluvus, haridusvaldkonna küsitav maine, iseenda ja HTMi nõrk PR. *Et see pool [hariduse sisuline pool] on kindlasti äärmiselt oluline, aga noh, kindlasti oluliselt rohkem alahindasin meediat, kui võib-olla peaks seda tegema (ibid.).*

Meedia negatiivne hoiak Repsi suhtes on tema sõnul tingitud ka poliitikute üldisest mainest meedias. Poliitkuid kujutatakse Repsi sõnul rumalate, asjatundmatute ja muidusööjatena.

Välja arvatud mõningate eranditega ei näe Reps poliitikute kujutamises suuri erinevusi. *Et noh, võib-olla tõesti peaministrit hoitakse veidi rohkem kui teisi, aga samal ajal teatud hetkel pekstakse rohkem. [---] Lang, kes on ise samast pundist, et teda võib-olla ei käkita nii palju.*

[---] Eks muidugi, ma usun, et kedagi ei kujutata selliselt nagu Savisaart, tema on täiesti omaette fenomen. [---] Või nii nagu Ene Ergmat ei ole tegelikult kunagi poliitikute kompotti pandud, tema on jäänud natuke puudutamatuks (ibid.).

Repsi sõnul oli negatiivsus eriti suur valimiselsetel aastatel ning tingitud väljaannete poliitilisest kallutatusest ja omanike mõjust. Ta ütleb, et enne valimisi on suur osa lugudest enne ministrile helistamist valmis kirjutatud ning kui tema vastused *paketti* ei sobi, jäetakse tema kommentaarid kasutamata, rebitakse kontekstist välja või pannakse *sürri konteksti*.

Nii käitatakse Repsi sõnul kõikide poliitikute puhul, sõltumata nende erakondlikkusest.

Objektiivsete väljaannetena näeb Reps Õpetajate Lehte ja Kroonikat, sest viimases käsitletakse pehmeid teemasid. *Aga päevalehe tasandist, et ma mäletaks mõnda intervjuud*

sellist, kus ma oleks rääkinud mingil sisuasjal ja see oleks enam-vähem selliselt kajastatud, ma ei mäleta kordagi (ibid.).

Äripäev kajastab Repsi sõnul haridusvaldkonda vähe. Välja arvatud siis, kui me kantsleriga vaidlesime, ja seda kajastati ka suhteliselt armsasti, mitte midagi väga halvasti [---] Päevaleht ja Postimehe koha pealt, ma ütleks, et see olenes valimisperioodist. Üldiselt Päevaleht Postimees mõlemad haridusvaldkonnas viitsid kajastada nii palju kui viitsid. Kui kajastati haridust üldiselt või haridusministeeriumi tegemisi, siis usun, et see on üsna adekvaatne.

Valimiseelsel perioodil, siis Päevaleht püüdis võtta veidi distantsti, eriti sellel korral, poliitilistel põhjustel, siis Postimees väga selgelt distantseerus a la sellisel tasandil, et ega ei üldiselt kas ei avaldata või avaldatakse midagi, mida nemad tahavad. Postimees enne valimisi väga selgelt muutub kujundatuks, aga see puudutab kõiki erakondi.

Ma usun, et Eestis ei ole kellelgi kahtlust, et tema omanike ring on seotud Reformierakonnaga. Antud olukorras kajastas seda, mida üks või teine, täiesti juhuslikult kuuludes Reformierakonda, arvas, teadis, mõtles, ohkas. Ega Postimees ei pruugi sõimata teisi, aga sa lihtsalt ei saa meediaruumi. See, et arvamused või kommentaare mingisuguse asja kohta, minister tegi midagi valesti, tahad selle ümber lükata, kommenteerida, selleks ei anta sulle lihtsalt ruumi. [---]

See sõltub perioodist, tujust, soovidest, kokkulepetest, nende oma loogikast. Ma ei taha jätta muljet, et hirmsasti haiget tehakse, aga nii see lihtsalt on. Postimees on läbi aastate nii olnud, ega muidu ei teinud enne valimisi viie erakonna esindajad ühise avaldust, et kallid Postimehe omanikud Taanis, kas nagu nii selgelt ühe erakonna häälkandja peab olema. Vahepeal muutus Postimees väga sügavalt selliseks, kus üldse mitte kedagi teist ei avaldatud, siis nüüd nendel valimistel ta tõmbas võib-olla natuke tagasi. [---]

Päevalehe puhul olenes väga ajakirjanikust. Postimehe puhul on lihtsalt see, et mäenedžeride ringist tuli väga selge signaal (ibid.).

Repsi sõnul saab ta ministriks olemise ajal saadud meediaülevaate põhjal, mida talle igal hommikul esitati, üldistada, et negatiivse või küsitava väärtusega teemad seostatakse

ministriga, kuid positiivsed ministriumiga. Sellistel kordadel küsiti kommentaari osakonnajuhatajalt, mitte ministrilt. Samuti juhtusid paljud positiivsed asjad abstraktselt – hariduses juhtus...

Reps ei pea meedia kriitikat väga oluliseks, sest talle loeb õpetajate, haridusvaldkonna spetsialistide ja Õpetajate Lehe toetus. Samuti on teda tunnustanud erinevad noorteorganisatsioonid ja puuetega inimeste liit. Seevastu Andrei Hvosov väitis Eesti Ekspressis, et õpetajad ei usalda Repsi.

Repsi sõnul on haridusalane arutelu olnud adekvaatne. Kriitiliselt lähenetakse aga tema persoonile. Näiteks temast kirjutatud persoonilugude puhul leiab Reps, et neid võib tõlgendada kahemõtteliselt. Kui etteheiteid nooruse teemal võtab Reps mõistetavana, siis väga solvavaks ja põhjendamatuks peab ta kriitikat, mis järgnes tütre toomisel tööle. Reps toob võrdluseks Anu Tali, kelle puhul pidas SL Õhtuleht beebi tööle ühes võtmist positiivseks. Repsi sõnul kritiseeriti teda ametist ja poliitikuks olemisest lähtudes.

Reps on selgelt ajakirjanduses pettunud. *Ega ma praegult ka, ma tulen tööle, avan, lehvitsen ta läbi, väga harva hakkab midagi lugema, sest ma tean, et umbes kolmanda artikli juures ma vihastan, sest, et kas on kajastatud väga ühepoolset või midagi sellist, kui sa ise oled selle asja sees, siis...(ibid.).* Repsile ei meeldi, et ajakirjanikud helistavad talle mobiilile, pole mitme teema käsitlemisel tema käest arvamust küsinud korral. Enne viimaseid valimisi suhtles ta oma sõnul meediaga vaid pressiesindaja vahendusel, kuna leidis, et lood on juba ette ära kirjutatud. *Üldiselt haridusvaldkonna inimesed on äärmiselt pettunud meedias. Nad ei saa positiivset tunnustust. [---] Ma olen alati mõelnud, et kui mul kunagi oleks hästi palju raha, siis ma teeks positiivse ajakirjanduse. Kõik väidavad, et see ei müü, aga ma tahaks täitsa näha, kas ta tegelikult ka ei müü (ibid.).*

Samas on Reps enda sõnul mitme ajakirjanikuga isiklikult palju suhelnud ning mõistab, kui omanike poolt tuleb sisu väga selgelt ette. Tema sõnul on kümneid kordi ajakirjanikud talle seda tunnistanud.

Mitmel korral on Repsi kriitika meedia aadressil õigustatud. Tasakaalustamata lood, juurdepääsu piiramine, eliidikesksus on tõsised teemad, mida on ajakirjandusele ette heitnud

ka meediaspetsialistid. Väga valusast probleemist annab aimu ajakirjanike tunnistus, et neilt oodatakse teatud sisuga lugusid.

Vastastikune pettumus

Nagu eelnevalt öeldud, on meedia Repsi pettunud. Intervjuust Repsiga ilmneb, et pettumus on vastastikune. Puudub justkui mõlemapoolne lugupidavus. Kas Repsi nägemus poliitiliselt kallutatud ajakirjandusest, ette valmis kirjutatud lugudest ning suhtlemine pressiesindaja vahendusel on põhjused, mis mõjutavad Repsi negatiivset representatsiooni?

Intervjuu põhjal saab küsida mitmeid olulise tähendusega küsimusi. Kas meedia töötab negatiivse representatsiooniga enese vastu (üllatusmoment Repsiga kohtudes)? Kas see alandab inimeste silmis meedia usaldusväärust? Miks on erialainimeste hoiak Repsi suhtes toetav, aga meedia puhul mittetoetav? Miks ei seostata positiivseid haridussündmusi ministriga? Kas see on tahtlik? Miks küsitakse sel juhul kommentaari osakonnajuhatajalt?

Repsi kõne

Eeltoodud intervjuunäidete ja ka ülejäänud intervjuu puhul on näha, et Repsi laused on konarlikud. Esineb nii slängi, mõtte poolikust kui keelevigu. Väga raske on eristada ühe lause lõppu ja uue algust. Ministri tempo on väga kiire. Ta tõesti räägib palju.

Reps kui indikaator

Diskussiooni kokkuvõtteks saab öelda, et Repsist kirjutamisel on hoitud pigem konstrueeritud kui kognitiivset mudelit – korduvad samad teemad ja väited. Repsist on loodud ebaõnnestuja müüt.

Reps on aja märk – ajakirjanduse valikulikkuse, juhuslikkuse ja väljajätelisus indikaator. Ta tähistab ka haridusteema personifitseerimist. Haridusalane diskussioon on olnud Repsi märgi taga kinni.

Võimalikud edasiarendused

Käesoleva töö edasi arendamisel oleks vajalik võrrelda Repsi representatsiooni teiste haridusministrite kujutamisega. Sobivaks võrdluseks oleks Tõnis Lukase representatsioon, sest ka tema on olnud kahel korral haridusminister.

Samuti oleks huvitav uurida teiste väljaannete orientatsioone nii Repsi kui teiste haridusministrite suhtes. Üheks väljaandeks võiks olla Õpetajate Leht, kuna oma spetsiifilisuse tõttu käsitletakse selles haridustemaatika tõeselisel põhjalikumalt ning võib-olla ka adekvaatsemalt kui päevalehtede puhul.

Lisaks võib laiendada valimit uudiste kaasamise näol. Kuigi uudised on ideaalis objektiivsed, oleks huvitav vaadata, kas nad seda ka reaalsuses on, milliseid teemasid tõstatatakse ning kuidas Repest räägitakse. Ning loomulikult oleks põnev uurida uudislugude fotosid.

V KRIITIKA

Käesoleva töö nõrkuseks võib pidada osadele diskursusanalüüsi kategooriatele nagu *narratiiv* ning *head ja halvad tegelased* tähelepanu pööramatus. Samuti on jäänud eristamata tekstide sotsiaalsed funktsioonid ning tekstielementide paigutus ja olulisus.

VI KOKKUVÕTE

Oma bakalaureusetöös analüüsisin haridus- ja teadusminister Mailis Repsi representatsiooni muutumist ajalehe Postimees näitel. Vaatlusaluseid perioode oli kolm – 2002–2003, 2005 ja 2006–2007.

Minu eesmärgiks oli uurida, kuidas meedias representeeritakse inimest, kellel on ühiskonnas väga tähtis institutsionaalne roll ning kuidas suhtub meedia Repsi näitel persooni, poliitikusse ja institutsiooni.

Peamiseks uurimisküsimuseks oli – kuidas on Repsi representatsioon muutunud alates aastast 2002 kuni aastani 2007?

Töös püstitasin hüpoteesid, et Repsi kujutatakse kõikidel perioodidel pigem negatiivselt ja ambivalentset, et esineb hulgaliselt siltide kleepimise praktikat, et esiplaanile seatakse Repsi ametialane suutmatus ja lahendamata haridusprobleemid, et Repsile kujundatakse noorpoliitiku kuvand.

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks viisin läbi kvantitatiivse kontentanalüüsi ja kvalitatiivse diskursusanalüüsi.

Kvantitatiivanalüüsi tulemustest selgus, et:

1. Enamik tekstide suhtus Repsi negatiivselt.
2. Enamik tekste käsitles Repsi ametialaseid ebaõnnestumisi ja suutmatusi.
3. Repsi ebapädevuse konflikt oli suurim kolmandal perioodil.
4. Teksti autori hinnang Repsi suhtes oli positiivseim esimesel perioodil.
5. Enim negatiivse hinnanguga artikleid ilmus teisel perioodil.
6. Suurim huvi Repsi persooni vastu oli teisel perioodil.

Kvalitatiivanalüüsi põhjal avaldus, et:

1. Kõige olulisemaks peetakse Repsi puhul institutsiooni rolli, sellel järgnevad persooni ja poliitiku tasandid.

2. Repsile on loodud minister-praktikandi kuvand. On lähtunud stereotüübist, et noor inimene on ministriametis nõrk, sest tal puudub elu- ja juhtimiskogemus.
3. Kolmandaks perioodiks on ajakirjanike negatiivsus kadunud, kuid Postimehe kui institutsiooni kriitilisus on tõusnud.
4. Repsi on identifitseeritud soo ja emaduse, vähem välimuse põhjal
5. Repsi kujutamine fotodel on kergelt positiivne.
6. Mõne karikatuuri puhul on kriitikanooti Repsi aadressil veidi tugevdatud, mistõttu kannab pilt suuremat emotsionaalset laengut kui tekst.
7. Repsi representatsiooni iseloomustab kõrge negatiivne hinnangulisus, madal neutraalsus ja objektiivsus.
8. Repsi representatsioonile on iseloomulik sagedane siltide kleepimise praktika.
9. Repsi sõnavõtte iseloomustab positiivsus. Kriitikat ta tõsiselt ei võta. Repsi sõnakasutus on veidi naiivne ja konarlik
10. Repsi ametialase ebaõnnestumise konflikt on suurenenud, kuid Eesti hariduspoliitika probleeme käsitlevate tekstide hulk on vähenenud.
11. Negatiivsust tõstavad Marimaa-visiit, erakondlik kuuluvus, eelmiste ministrite tegevused ja fopaaide loetlemine.
12. Pealkirjade arvestuses on positiivsus tõusnud ja negatiivsus langenud.
13. Repsi suhtes on pettumus kasvanud ja ootused vähenenud.
14. Repsi ei identifitseerita läbi haldusala, vaid läbi Marimaa-visiidi ja pisitütre tööle kaasa võtmise.

Analüüsi tulemuste põhjal **järeldan**, et:

1. Vaatamata Repsi domineerivatele positiivsetele isikuomadustele, ei nähta mõningaid neist (vanus, eesti keel, enesekindlus) institutsiooni rolli sobimatutena.
2. Repsist kirjutamisel on hoitud pigem konstrueeritud kui kognitiivset mudelit – korduvad samad teemad ja väited.
3. Repsist on loodud ebaõnnestuja müüt.
4. Haridustemaatika on personifitseeritud.
5. On toimunud kahepoolne ülekanne – kriitika Eesti haridussüsteemi ja HTMi aadressil on üle kandunud ministrile ning vastupidi.
6. On leidnud aset ka vastastikune pettumus – Postimees kui institutsioon, ajakirjanikud ja muud autorid on Repsis pettunud, Reps omakorda on meedias pettunud.

7. Reps on aja märk – ajakirjanduse valikulikkuse, juhuslikkuse ja väljajättelisus indikaator.

SUMMARY

The title of my Bachelor's Thesis is *The Alteration of the Representation of the Minister for Education and Science Mailis Reps – the Case of Postimees daily*. I examined three periods – 2002–2003, 2005 and 2006–2007.

My purpose was to study how media represents a person who has an important institutional role in the society and how media looks in the case of Reps at the person, politician and institution.

Main question was – how is the representation of Reps changed from 2002 to 2007?

My hypotheses were following – Reps is represented in all periods negatively and controversially, the practice of giving labels is used very often, occupational incapacity of Reps is put on the foreground, an image of a young politician is constructed for Reps.

To answer my research question, I conducted a quantitative content analysis and qualitative discourse analysis of texts.

From the **quantitative analysis** I found out that:

1. The majority of texts had a negative orientation towards Reps.
2. The majority of texts handled Reps's occupational failures and incapacities.
3. The conflict of Reps's incapacity was the biggest in the third period.
4. The orientation of the text's author was positive in the first period.
5. The majority of texts with negative orientation were published in the second period.
6. The interest towards Reps was the biggest in the second period.

From the **qualitative analysis** I found out that:

1. The most important role in the case of Reps was the role of the institution. It was followed by the role of the person and the politician.

2. An image of a minister-trainee was formed for Reps. A stereotype is used that a young person is weak in the role of a minister because one has no life or administration experience.
3. The negativity of the journalists has disappeared in the third period but the criticism of the institution (Postimees) has increased.
4. Reps has been identified by gender and motherhood, and slightly by appearance.
5. The representation of photos is somewhat positive.
6. In the case of a few caricatures the note of criticism has been increased. Due to this the photo carries a bigger emotional meaning than the text does.
7. The representation of Reps is identified by high appraisal and by low neutrality and objectivity.
8. The practice of giving labels is usual in the case of representing Reps.
9. Reps's comments are positive. She does not take criticism very seriously. Her use of language is a little naïve and rough around the edges.
10. The conflict of Reps's failure has increased but the amount of texts which deal with the question of the educational problems has decreased.
11. Negativity towards Reps is increased by her visit to Mari, by her party background and by taking her two week old daughter with her to work.
12. The negativity in the headlines has decreased and the positivism increased.
13. The disappointment in Reps has increased and expectations of her decreased.
14. Reps is not identified through her field but through visit to Mari and through the child topic.

On the results of my research I **conclude** that:

1. In spite of the fact that Reps as a person is represented positively, some of her personal qualities are not counted as acceptable in the role of the institution. These qualities are her age, mother language and confidence.
2. In the representation of Reps there has been used a constructive model in stead of a cognitive one. Same topics and arguments are being used.
3. There has been formed a myth that Reps has failed in her profession as a minister.
4. The topic of education has been personified. Reps is a sign which has hindered the discussion of educational matters.

5. A bilateral transmission has taken place – the criticism of the educational system in Estonia and the criticism of the Ministry of Education and Science has transferred to the minister and vice versa.
6. Also a bilateral disappointment has occurred – Postimees as the institution, journalists and other authors have been disappointed in Reps and Reps is frustrated by the media.
7. Reps is a sign of the time – she indicates the selectiveness, randomness and exclusion in the media.

VII KASUTATUD KIRJANDUS

1. Fopaa 2. Edutamine. (2005). Eesti Ekspress, 25.august.
- Anvelt, K. (2005). Reps tunnistas riigikogus Marimaa-visiidi läbi kukkumist. Postimees, 15. september.
- Barthes, R. (1977). Image, Music, Text. London: Fontana.
- Barthes, R. (2002). Mütoloogiad. Tallinn: Varrak.
- Chandler, D. (2002). Visual Semiotics: Media Representation.
<http://www.aber.ac.uk/media/Modules/MC30820/>. Vaadatud 5. mail 2007.
- Hall, S. (1997). Representation: Cultural Representations And Signifying Practices. London: Sage.
- Hvostov, A. (2006). Õpetaja Lauri lahkumine. Eesti Ekspress, 9. august.
- Ideon, A. (2005). „Ma ei ülba!” Eesti Ekspress, 3. mai.
- Kern, K. (2005). Autori intervjuu E-kirja teel. Tallinn, detsember.
- Kleis, R., Silvet, J. & Vääri, E. (2000). Võõrsõnade leksikon. Tallinn: Valgus.
- Laanem, T. (2002). Mailis Rand sai sünnipäevaks ministriameti. Eesti Päevaleht, 26.jaanuar.
- Lotman, M. (2007). Märulisemiootika Eesti pealinnas. Postimees, 2. mai.
- Nemvalts, U. (2007). Autori intervjuu E-kirja teel. Tallinn, aprill.
- Pesti, M. (2001). Üleminekuaja võitjate ja kaotajate representatsioon ajalehes *Postimees* aastail 1999-2001. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikooli Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Postimees rikkus head ajakirjandustava, Postimees, 20.juuni 2005.
- Pullerits, P. (1997). Ajakirjanduse põhižanrid: uudis, olemuslugu, juhtkiri. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Püttsepp, J. (2002). Tüdrukminister. Eesti Ekspress, 16.mai.
- Raun, A. (2007). Lahkuv Reps kiitis kutsehariduse elluäratamist. Postimees Online, 4. mai.
- Reps töötas Inglismaal illegaalselt (2005). Eesti Päevaleht Online, 26.mai.
- Reps, M. (2007). Autori intervjuu. Tallinn, 31. mai.
- Ross, K. & Sreberny, A. (1999). Women In The House: Media Representation Of British Politicians. Gender, Politics And Communication. Cresskill (N. J.): Hampton Press.
- Salupere, M. (2006). Lapsepuhkuseta minister. Postimees, 10. aprill.
- Sarapik, V.(2000). Punane, sõna ja värv.
<http://www.folklore.ee/rl/pubte/ee/sator/sator1/varv.html>. Vaadatud 5. mail 2007.

Sutrop, M., Lõuk, K. & Kiho, T. (2007). Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.

Uudam, L. (2006). Ematu lapsepõlv, SL Õhtuleht, 25. märts.

Uus, S. (2005). Autori intervjuu E-kirja teel. Tallinn, detsember.

Van Dijk, T. A. (2005). Ideoloogia: multidistsiplinaarne käsitlus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Valimi artiklid

2006. aasta näod: kallid kadunukesed ja tarmukad teekaaslased. (2006). Postimees, 30. detsember.

Ametialaseks kasutamiseks! (2005). Postimees, 19.november.

Ansipi valitsusel sai aasta täis. (2006). Postimees, 15. aprill.

Bahovski, E. (2006). Sookvoodid – maagiline võti? Postimees, 8. november.

Hanschmidt, D. (2005). Haridusminister rokkis ladina keeles. Postimees, 21.mai.

Hariduse kaheksa miljonit. (2006). Postimees, 13. detsember.

Hea loobumine. (2007). Postimees, 13. veebruar.

Ivata seadus. (2002). Postimees, 23.detsember.

Kalmre, V. (2002). Ei ühtegi üllatust. Postimees, 23. august.

Keel kannatab kõike (2006). Postimees, 4. november.

Keskmine valitsus. (2002). Postimees, 7. mai.

Kreitzberg, P. (2002). Mõruvõitu järjepidevus. Postimees, 24.mai.

Kreitzberg, P. (2006). Karjed katastroofist on naeruväärsed. Postimees, 7. august.

Kübar, E. (2005). Koolid ootavad poliitkava. Postimees, 27.august.

Laat riigikogus. (2005). Postimees, 15.september.

Laar, M. (2005). Ministri häbiväärne lihtsameelsus. Postimees, 18.august.

Ligi, J. (2005). Haridusministri avalduste taust. Postimees, 14.september.

Lõhmus, A. (2002). Uus haridus- ja teadusminister tuleb võitjate põlvkonnast. Tartu Postimees, 24. jaanuar.

Maagilised arvud. (2002). Postimees, 4. juuni.

Maasalu, S. (2006). Kaks kõva kivi. Postimees, 19. august.

Miljardid haridusele (2006). Postimees, 31. juuli.

Minister laimab oma riiki. (2005). Postimees, 9.september.

Ministri kõhupete (2005). Postimees, 22.september.

Mõistlik, A. (2002). Valitsus tahab põhja lasta mitme aasta töö. Postimees, 10.mai.

Muuli, K. (2002). Esimene tüliõun. Postimees, 9.mai.

Nei, L. (2002). Miks haridusminister on lõhkise küna ees? Postimees, 22. mai.

Paavo, V. (2007). Haridusminister reisikorraldajaks. Postimees, 7. veebruar.

Pehme Reps ja karvane Laar (2007). Postimees, 8. jaanuar.

Pullerits, P. (2005a). Lapsministritele kriips peale. Postimees, 19. märts.

Pullerits, P. (2005b). Enesekindel Reps. Arter, 17.september.

Päärt, V. (2002). Meediaarvustus: Minister ei ole inimene. Postimees, 27.märts.

Päärt, V. (2005). Mailis Reps saab ministrina ainult paremaks minna. Postimees, 19.aprill.

Raudne, I. (2005). Reps toob Nõukogude kooli tagasi. Postimees, 25.august.

Rumm, H. (2005). Kok, proua haridusminister. Postimees, 27.august.

Savisaar, E. (2002). Kuidas käsitleda Mailis Repsi lugu? Postimees, 12.september.

Selgus majja (2006). Postimees, 6. oktoober.

Sullerkoolid kinni! (2003) Postimees, 27.jaanuar.

Uudelepp, A. (2006). Neljas võim: omni- või impotentne? 10. aprill.

Uus minister, uus haridus. (2005). Postimees, 25.aprill.

Valme, V. (2002). Vana ja edukas? Võimatu! Postimees, 13. september.

Vals, H. (2002). Meediaarvustus: Kes kardab Mailis Randa? Postimees, 5.aprill.

Vals, H. (2005). Minister on, haridust ei ole. Postimees, 7.juuni.

Vals, H. (2006a). Naabrist halvem. Postimees, 24. mai.

Vals, H. (2006b). Sõnakeerutaja Mailis ja sirge jutuga Olga. Postimees, 17. november.

Vana hea lugu (2006). Postimees, 4. august.

Veidemann, R. (2005). Memo kui nuhkimine? Postimees, 10.september.

Vöörmann, M. (2002a). Liiga kallis hind! Postimees, 14.märts.

Vöörmann, M. (2002b). Ministri kõhklused. Postimees, 5.november.

Vöörmann, M. (2002c). Haridusministeeriumi hääbumine. Arter, 30.november.

Õppekava needus. (2007). Postimees, 25. märts.

Õppekavalised segadused, (2005). Postimees, 28.aprill.

Õppetootused kalevi alla. (2002). Postimees, 8.mai.